

Hvordan møte truslene fra fiendtlige påvirkningsoperasjoner?

– sårbarheter og tiltak fra et psykologisk perspektiv

Anne Lise Bjørnstad

Hvordan møte truslene fra fiendtlige påvirkningsoperasjoner? – sårbarheter og tiltak fra et psykologisk perspektiv

Anne Lise Bjørnstad

Emneord

Kognitiv krigføring
Påvirkningsoperasjoner
Psykologisk motstandskraft
Psykologiske sårbarheter
Desinformasjon
Sosiale medier

FFI-rapport

26/022

Prosjektnummer

5810
1692

Online ISSN

2704-2383

Engelsk tittel

Addressing hostile influence operations – psychological vulnerabilities and mitigating measures

Godkjenner

Lea Kristina Petronella Bjørgul, *forskningsleder*
Janet Martha Blatny, *forskningsdirektør*

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikke håndskreven signatur.

Opphavsrett

© Forsvarets forskningsinstitutt (FFI). Publikasjonen kan siteres fritt med kildehenvisning.

Sammendrag

Denne rapporten er en litteraturstudie som gir en oppdatert innsikt i internasjonal forskning på psykologiske sårbarheter for påvirkning og metoder og tiltak som kan styrke menneskers motstandsdyktighet. Behovene for å møte truslene fra påvirkningsoperasjoner er omtalt av NATO, av etterretnings- og sikkerhetstjenestene, og i Totalberedskapsmeldingen, Nasjonal sikkerhetsstrategi og i Langtidsplan for forsvarssektoren. Å øke innsikten i sårbarhetene og møte dem med virkningsfulle tiltak anses å være et viktig grunnlag for Norges motstandskraft, forsvarsevne, demokrati og sikkerhet. Det handler om å beskytte befolkningen mot fiendtlig påvirkning av oppfattelser, holdninger og adferd.

Rapporten beskriver forskning på flere nivåer, fra individ- til samfunnsnivå. Sammenstillingen av denne forskningen gir nye innsikter. Forskningen tar for seg påvirkelighet gjennom sårbarhet for desinformasjon og misinformasjon (intendert og ikke-intendert feilinformasjon) og konspirasjonsteorier. Sårbarheten knyttes opp mot antagonisters utnyttelse av teknologisk mediert påvirkning gjennom ulike nettsteder, sosiale medier og nyhetstilbydere. Kunstig intelligens (KI) øker påvirkningen i omfang, hastighet og distribusjon og tilpasser den til spesifikke individer og grupper.

Forskningen på individuelle forskjeller indikerer at personlighetsforstyrrelser, lavere kognitive og analytiske evner, religiøsitet, høyreorientert autoritarianisme, sosial dominans-orientering, tendens til magisk tenkning og politisk orientering mot høyresiden (særlig ytre høyre) henger sammen med sårbarhet for å tro på desinformasjon og konspirasjonsteorier. Generelle sårbarhetsfaktorer på individnivå omfatter kognitive, emosjonelle og motivasjonelle sårbarheter.

Forskningen antyder at nasjonale, sosiale og kulturelle forhold kan være viktigere forklaringsfaktorer enn individuelle. Sårbarhetsfaktorer inkluderer økonomiske utfordringer, lavt utdanningsnivå, høy maktavstand, kollektivism, og narsissisme på gruppe- eller nasjonalt nivå. Tillit ble funnet å være en grunnpilar for samarbeid og demokrati, men også en sårbarhetsfaktor.

Forskningen på tiltak på individnivå indikerer at alle de omtalte metodene (informasjon i forkant, medietrening, utdanning, opplæring i manipulasjonsteknikker, merking av innhold, påminnelse om å sjekke korrekthet og korrigerende) gir positive effekter på motstandskraft mot påvirkning i større eller mindre grad. Kombinasjoner av flere typer metoder gir best effekt. Videre viser forskningen at motivasjon kan bety mer enn evne for hvor sårbare menneskers oppfattelser og adferd er for nettbasert påvirkning. Rapporten diskuterer personalisering av tiltak som en mulighet for å øke effekten og nå frem til individer og grupperinger som er lite mottakelige for generelle informasjons- og holdningskampanjer og tiltak.

Forskningen gjennomgått viser betydningen av samfunnsmessige tiltak som bygger fellesskap, tillit, rettferdighet, medbestemmelse, lik tilgang til kvalitetssikret informasjon, trygghet og inkludering, samtidig som det iverksettes konkrete kompetansehevende tiltak for å øke den individuelle psykologiske motstandsdyktigheten. Felles innsats fra militær og sivil sektor er ansett viktig. Rapporten identifiserer også en rekke områder med behov for videre forskning.

Summary

This report is a literature study providing an updated review of international research on psychological vulnerabilities to influence and measures that may strengthen human resilience. The need to address threats from influence operations are described by NATO, by the Norwegian intelligence, surveillance, and security services, and in the Norwegian White paper on total preparedness, Long-term Defence Plan and National Security Strategy. Enhancing the insight into these vulnerabilities and countermeasures is considered essential for Norway's societal resilience, defence capability, democracy, and security. Fundamentally, this concerns protecting the population against hostile influence on their perceptions, attitudes, and behaviour.

This report reviews research at multiple levels, ranging from the individual to the societal level. The synthesis of this research provides new insights. The research focus on susceptibility to influence from disinformation (intentionally false information), misinformation (unintentionally false information), and conspiracy theories, and link this to antagonist exploitation of technologically mediated influence through websites, social media platforms, and news providers. With the aid of artificial intelligence (AI) influence operations are growing in scale, speed, and distribution, and are increasingly tailored to specific individuals and groups.

Research on individual differences indicate that personality disorders, lower cognitive and analytical abilities, religiosity, right-wing authoritarianism, social dominance orientation, magical thinking, and political orientation toward the political right (particularly the far right) are associated with susceptibility to believing disinformation and conspiracy theories. General vulnerabilities at the individual level include cognitive, emotional, and motivational factors.

The research further suggest that national, social, and cultural conditions may be more weighty explanatory factors than individual ones. Vulnerabilities include economic challenges, low education, high power distance, collectivism, and narcissism at the group or national level. Trust was found to be both a foundation for cooperation and democracy, and a vulnerability factor.

Research on interventions at the individual level indicate that all the referenced methods (pre-emptive information, media literacy, education, inoculation techniques, content-labelling, accuracy-nudges, and fact-checking) have positive effects on resilience to influence, to varying degrees. Combinations of intervention methods yield the strongest effects. Furthermore, the research show that motivation may matter more than ability in human susceptibility to online influence on their perceptions, beliefs, and behaviours. Personalised interventions are discussed as a potential means to increase the effectiveness of interventions and reach individuals and groups that are unresponsive to general information and attitude campaigns.

The research reviewed indicate that it is crucial to prioritise societal-level measures that foster community, inclusion, trust, fairness, safety, co-determination, and equal access to high quality information, while also implementing concrete, competence-enhancing measures to increase individual psychological resilience. Coordinated efforts from both the military and civilian sectors are deemed essential. The report also identifies a number of areas in need of further research.

Innhold

Sammendrag	3
Summary	4
Forord	7
1 Innledning	9
1.1 Sentrale spørsmål og definisjoner	10
1.2 Påvirkning gjennom digitale plattformer	11
1.3 Tillit	13
1.4 Rapportens målsetting, oppbygning og avgrensning	14
2 Psykologiske sårbarheter for påvirkning	16
2.1 Individuelle forskjeller i sårbarhet for påvirkning	16
2.1.1 Demografiske forskjeller	16
2.1.2 Kognitive forskjeller	17
2.1.3 Personlighet	18
2.1.4 Personlighetsforstyrrelser	18
2.1.5 Personlighetsrelatert ideologi	19
2.1.6 Individuelle forskjeller sammenlignet	19
2.2 Generelle psykologiske sårbarheter for påvirkning	19
2.2.1 Kognitive og emosjonelle sårbarheter	19
2.2.2 Motivasjon	21
2.2.3 Mennesker er sosiale	22
2.2.4 Tillit - en fasilitator for påvirkning	24
2.2.5 Sårbarhetsfaktorer på organisasjonsnivå	29
2.2.6 Sårbarhetsfaktorer på samfunnsnivå og kulturelle faktorer	30
3 Tiltak som kan bygge psykologisk motstandskraft mot uønsket påvirkning	32
3.1 Informasjon i forkant («priming», «prebunking» og merking)	32
3.2 Korrigering («debunking»)	33
3.3 Medietrening («media-literacy»)	33
3.4 Påminnelse om å sjekke korrekthet («accuracy-nudge»)	34
3.5 Vaksine («inoculation»)	34

3.6	Sammenligning av tiltak på individnivå	35
3.7	Gruppe- og persontilpassede tiltak	37
3.8	Utdanning	38
3.9	Organisasjon	39
3.10	Økonomien bak våre valg og tiltak på nasjonalt nivå	39
3.11	Tillit	40
4	Diskusjon	42
4.1	Individuelle forskjeller i sårbarhet og mulige tiltak	42
4.1.1	Individuelle forskjeller i sårbarhet	42
4.1.2	Mulige tiltak	42
4.1.3	Målrettet påvirkning basert på individuelle forskjeller	43
4.2	Generelle psykologiske sårbarhetsfaktorer og tiltak på individnivå	43
4.2.2	Tiltak på individnivå	44
4.3	Generelle psykologiske sårbarhetsfaktorer og tiltak på organisasjons- og samfunnsnivå	45
4.3.2	Tiltak på organisasjons- og samfunnsnivå	46
4.3.3	Økonomiske sårbarheter	47
4.3.4	Økonomiske tiltak	47
4.3.5	Målrettet påvirkning gjennom personalisering	48
4.3.6	Person- og gruppetilpassede tiltak?	48
4.3.7	Tillit	49
4.4	Forslag til videre forskning for å øke nasjonalt kunnskapsgrunnlag	52
4.4.1	Studier som sammenligner ulike tiltak	53
4.4.2	Studier av oppfatninger og holdninger	53
4.4.3	Studier av faktisk adferd – spesielt fra andre land enn USA	53
4.4.4	Studier av nasjonale, sosiale og kulturelle faktorer (makro-nivå faktorer)	53
4.4.5	Studier på tvers av nivåer	54
4.4.6	Studier av fenomenene over tid (longitudinelle studier)	55
4.4.7	Studier i mer naturlige kontekster	55
4.4.8	Evalueringsstrategier og tiltak som tas i bruk	55
4.5	Et blikk på hva som gjøres i Norge og noen utvalgte NATO-land	56
5	Konklusjon	59
	Referanser	63

Forord

Forskningsarbeidet presentert i denne rapporten har vært gjort under aktiviteten *Virkemidler og robusthet mot påvirkningsforsøk gjennom sosiale medier*, organisert under FFI-prosjekt *Forsvar mot påvirkning og kognitiv krigføring* (C-SPI II).

Jeg vil gjerne rette en stor takk til FD for finansiering, støtte og godt samarbeid i forbindelse med dette arbeidet.

Kjeller, 05.01.2026
Anne Lise Bjørnstad

1 Innledning

NATO indikerer at kognitiv krigføring er sentralt i dagens trusselbilde (Masakowski & Blatny, 2023; NATO Allied Command Transformation (ACT), 2026; NATO ACT, 2025; NATO Science and Technology Organization (STO), 2025). NATOs strategiske konsept fra 2022 (NATO Heads of State and Government, 2022) peker på forsvar mot informasjonskrigføring og andre sammensatte (hybride) virkemidler som del av NATOs kjerneoppgaver. Kognitiv krigføring kan forstås som en videreføring av disse kjerneoppgavene, aktualisert av den økende rivaliseringen mellom stormaktene og at sammensatte trusler som påvirkningsoperasjoner og den teknologiske utviklingen forsterker utfordringene Norge og dets allierte står ovenfor, både militært og sivilt (f.eks. Forsvarsdepartementet, 2025; Forsvarsdepartementet 2024; Statsministerens kontor, 2025).

Det er mange definisjoner av kognitiv krigføring, men noe som ofte går igjen i NATOs definisjoner er «the fight for cognitive superiority» (f.eks. NATO STO, 2025: s. 7), det vil si kampen for kognitiv overlegenhet. Kognitiv overlegenhet dreier seg ifølge det sentrale dokumentet «NWCC - NATO warfighting concept» overordnet om å forstå operasjonsmiljøet og motstandere i forhold til egne kapabiliteter, kapasiteter og målsettinger (NATO ACT, 2021). Som uttrykt i en publikasjon av NATO ACT (2026: s 6): «At its core, the battlefield of cognitive warfare is the human brain and its cognitive processes.». Det handler om å utnytte psykologiske sårbarheter for antagonist og å beskytte seg mot dette i forsvarssammenheng; «kognitiv»-benevnelsen forstås i bredest mulig forstand. De sivile og de militære delene forstås som like viktige for forsvarsevnen.

Det indikeres at det har vært, og er, et betydelig gap mellom behovet og den faktiske satsningen innen forskning på, og utvikling av, militær og sivil kompetanse, kapabiliteter og kapasiteter til å møte truslene og pågående fiendtlig aktivitet innenfor kognitiv krigføring (NATO ACT, 2025, 2026). Dette gapet kan gjøre det norske samfunnet og Forsvaret/totalforsvaret sårbart for angrep fra fiendtlig innstilte stater og organisasjoner. Stadig flere demokratiske samfunn lar seg påvirke i mer udemokratiske retninger (Nord et al., 2025). Sårbarheter i mange samfunn basert på dårlig økonomi, lav tilhørighet og manglende tillit, fasiliterer effekten av påvirkningsoperasjoner fra fiendtlige utenlandske makter (Bertin et al., 2024; Adam-Troian et al., 2023; Hornsey, Bierwiazzonek, Sassenberg & Douglas, 2023; Paulauskytė, 2024; Kultur- og likestillingsdepartementet, 2025). Tiltak for å sikre kognitivt forsvar eller motstandskraft forstås som en relativt rimelig investering som kan koste dyrt ikke å gjennomføre (NATO ACT, 2025; se også Bjørnstad, 2019).

Påvirkningsoperasjoner er en sentral del av kognitiv krigføring (Masakowski & Blatny, 2023; NATO ACT, 2025), hvilket indikerer et behov for å beskytte seg mot fiendtlig påvirkning av tanker og adferd, på individ-, gruppe-, og samfunnsnivå (f.eks. NATO STO, 2025). For å opprettholde og styrke forsvarsevnen er det essensielt at menneskene i Forsvaret og totalforsvaret klarer å stå imot påvirkningsforsøk, som også indikert i Langtidsplan for forsvarssektoren, Totalberedskapsmeldingen og Nasjonal sikkerhetsstrategi

(Forsvarsdepartementet, 2024; Statsministerens kontor, 2025; Justis- og beredskapsdepartement, 2025). Utfordringen er at vi mennesker har mange sårbarheter som antagonistiser utnytter.

Det er flere sider ved hvordan vi mennesker oppfatter, tenker, føler, og så videre, som både kan og blir utnyttet av antagonistiser som ønsker å påvirke. Målgruppen kan være den norske befolkningen, enten som helhet, for eksempel i forbindelse med valg (f.eks. Buvarp & Sivertsen, 2025; Sivertsen et al., 2022), deler av befolkningen som er spesielt viktige for totalforsvaret under eller som forberedelse til krise/krig, eller menneskene i Forsvarets organisasjon. Det kan være ulike målgrupper for påvirkningsoperasjoner; fellesnevneren er at en antagonistisk aktør kan bruke det som våpen for å skade eller svekke forsvarsevnen eller demokratiet.

Etterretnings- og sikkerhets- (EOS-) tjenestenes trusselvurderinger i 2025 og 2026 understreker at trusselen fra påvirkningsaktivitet er økt, kontinuerlig og økende (Etterretningstjenesten, E-tjen., 2025, 2026; Nasjonal sikkerhetsmyndighet, NSM, 2025, 2026; Politiets Sikkerhetstjeneste, PST, 2025, 2026). Russland, Kina, Iran og Nord-Korea beskrives som trusselaktører. European External Action Service rapport viser også hvordan påvirkningsoperasjoner har blitt et strategisk instrument som brukes kontinuerlig av trusselaktører som Russland og Kina – hvor aktørene overveiende opererer fordekt (EEAS, 2025).

Denne rapporten er en litteraturgjennomgang av forskningen på psykologiske sårbarheter for påvirkning og hvilke tiltak som kan øke menneskers motstandskraft (i fred, krise og krig). Gjennom økt innsikt i individenes sårbarheter, kan vi bedre forstå gruppers og samfunnets sårbarheter og dermed også totalforsvarets sårbarheter. Forskningen på tiltak skal bidra til et bedret grunnlag for beslutninger rundt hvilke tiltak man vil innføre og hvordan – for å beskytte demokratiet og forsvarsevnen. Totalforsvaret beskrives på følgende måte i Langtidsplanen (Ltp): «Totalforsvaret omfatter gjensidig støtte og samarbeid mellom forsvarssektoren og det sivile samfunn når det gjelder hendelser og kriser i hele spektret, fra fredstid til sikkerhetspolitisk krise og krig.» (Forsvarsdepartementet, 2024: s. 84; se også Forsvarsdepartementet, 2025: s. 39). Styrkingen av befolkningens motstandsdyktighet beskrives i Langtidsplanen som en del av utviklingen av totalforsvaret i Norge.

1.1 Sentrale spørsmål og definisjoner

Hva er påvirkning? Påvirkning i denne rapporten handler om den menneskelige siden av påvirkning; hvordan generelle psykologiske sårbarheter gjør alle mennesker sårbare og hvordan individuelle forskjeller gjør noen mer sårbare enn andre. Rapporten omhandler også hvordan ulike organisasjonsstrukturer- og prosesser er forbundet med sårbarheter eller robusthet, og hvordan samfunnet kan gi grunnlag for både sårbarheter og robusthet mot påvirkning. Denne forståelsen av påvirkning er i tråd med tidligere forskning på temaet (f.eks. Bjørnstad, 2023).

Hvordan virker det og hvorfor er det viktig? Antagonistens påvirkning av mennesker i det norske samfunnet kan gi endringer i Norges demokratiske funksjoner og forsvarsevne gjennom endring av oppfatninger av hva som er sant, holdninger, verdier, følelser, tillit og adferd. Derfor

er det essensielt både å forstå sårbarhetene og hvordan Norge kan beskytte seg mot de som forsøker å utnytte disse. Det kan være nok å skape splid og usikkerhet rundt forsvarsspørsmål og trusselvurderinger for at vår forsvarsevne blir svekket. Ikke minst vil den sivile delen av Norges totalforsvar kunne være en sårbar målgruppe for påvirkning. Økt forsvarsevne gjennom økte investeringer i forsvarsmateriell kan bli forsøkt ødelagt av angrep på politisk vilje til å bruke det i en konflikt, forsvarsvilje i befolkningen og Forsvaret (Bukkvoll & Steder, 2024) og støtte i befolkningen.

Hvordan skal vi møte truslene fra fiendtlige påvirkningsoperasjoner? Påvirkningsoperasjoner kan benytte mange ulike teknikker for å påvirke mennesker, som desinformasjon (dvs. intendert feilinformasjon; f.eks. Bjørgul, Sivertsen & Sellevåg, 2022; Bjørnstad, 2023; EEAS, 2023; Kultur- og likestillingsdepartementet, 2025; Sivertsen, et al., 2021; Sivertsen et al., 2022), fordreininger, emosjonelle vinklinger og bilder (falske eller ekte). Slike operasjoner kan også ta utgangspunkt i noe som er sant, og blåse det opp eller bruke det for å skape polarisering og splittelse (se også Sivertsen & Buvarp, 2025; Buvarp & Sivertsen, 2025). Fokuset her er på forskningen på de psykologiske sårbarhetene og effektene, og hvilke tiltak man kan sette inn, ikke på hvordan påvirkningsoperasjonene gjennomføres eller av hvem (dvs. antagonistene). Forskningen bruker termene desinformasjon, misinformasjon (dvs. uintentert feilinformasjon: Bjørgul et al., 2022; Bjørnstad, 2023) og falske/fiktive nyheter (samlebetegnelse for både intendert og uintentert feilinformasjon i nyhetsformat). Selv om termene refererer til ulike typer usannheter er ikke dette vesentlig i forhold til de psykologiske og menneskelige sårbarhetene, effektene og tiltakene knyttet til dette; det skilles derfor ikke spesielt på disse termene i denne forskningen. For eksempel er ikke menneskers tendens til å tro på usannheter forskjellig om det dreier seg om intendert eller uintentert feilinformasjon.

1.2 Påvirkning gjennom digitale plattformer

Hvordan usannheter og påvirkningsoperasjoner sprer seg gjennom et økosystem av ulike nettstedet, sosiale medier, og statlige og ikke-statlige og nyhetstilbydere og aktører er godt beskrevet i EEAS rapport (EEAS, 2025), samt i Sivertsen & Buvarp (2025) og Buvarp & Sivertsen (2025). Kunstig intelligens (KI) automatiserer og gjør at det hele øker i tempo, mengde og kvalitet (f.eks. Goldstein et al., 2023; Bergmanis-Korats, Haiduchyk & Smolts, 2026). KI brukes til å skape og spre innhold gjennom falske brukere og nettverk. I tillegg er KI-genererte falske profiler blitt sofistikerte nok til å bli oppfattet som menneskelige brukere og kan interagere naturlig med andre mennesker innenfor grupper på sosiale medier (Bergmanis-Korats et al., 2026). Nettbaserte spill benyttes også i økende grad for å spre narrativer og påvirke spillernes oppfatninger, holdninger og handlinger (Vyshniakova, 2026). Gjennom psykologiske effekter forbundet med sosiale prosesser og tillit oppnås en betydelig økt påvirkningskraft (se kapittel 2.2.3 og 2.2.4).

Påvirkningsoperasjoner passer som hånd i hanske til digitale plattformer, og i særdeleshet sosiale medier. Hvordan henger det sammen?

Plattformenes forretningside hviler på salg av både annonser og detaljert informasjon som de innhenter om brukeren. Annonseinntekter øker med antall lesere («klikk») og algoritmene sørger for at innhold med moralsk og emosjonelt innhold prioriteres av innholdet som spres, enten det er på søkeplattformer eller sosiale medier. Grunnen til at algoritmene settes opp til å fungere på denne måten er kunnskapen om at mennesker har noen skjevheter i hva vi gir vår oppmerksomhet, såkalte «attention bias». Og mennesker tenderer til å favorisere moralsk og emosjonelt innhold. Dermed har vi en «velfungerende» interaksjonseffekt hvor menneskelige svakheter utnyttes gjennom at algoritmene prioriterer spredning av innhold vi er svake for (altså det som er moralsk og emosjonelt: f.eks. McLoughlin & Brady, 2024). Effekten er at plattformene får flere seerklikk («views») og dermed økte annonseinntekter. Aktører som ønsker å påvirke, benytter seg nettopp av slike sårbarheter for å spre desinformasjon og påvirke meninger, holdninger og adferd. På denne måten får desinformasjon og løgn større spredning enn fakta på internett generelt og på sosiale medier spesielt (Vosoughi, Roy & Aral, 2018).

Bruk av bilder fungerer på samme måte. Innhold med bilder spres raskere, bredere og får mer oppmerksomhet av mennesker enn innhold uten bilder (f.eks. Newman & Schwartz, 2024). Villedende bilder, ekte eller KI-generert, kan dermed ha stor effekt både på oppmerksomheten rundt saken og på hvordan saken blir oppfattet. Bilder kan påvirke om saken oppfattes positivt, negativt, er viktig, og evner i tillegg å vekke mer følelser enn en tekst. Alt dette påvirker i tillegg minnet (falske minner kan skapes) og kan ha effekter som er utenfor vår oppmerksomhet («awareness»), slik at det er vanskelig å beskytte seg som menneske (f.eks. Newman & Schwartz, 2024). Det er også utfordrende å verifisere et bilde, hvilket KI har gjort ytterligere komplisert.

Videre kan informasjon om brukeren selges annonsører som øker sitt salg gjennom å tilpasse annonsene til den enkelte bruker. For eksempel fant Matz (2022, 2025; Matz et al., 2024, 2024b) at annonsører kan øke betalingsviljen og salget betydelig ved at de tar hensyn til om personen som skal se annonsen, har ekstrovert eller introvert personlighet (for mer om psykologien bak teknologien; se Matz, 2022, 2025). Tidligere måtte man ta en personlighetstest for å bestemme personlighetstrekk som introversjon-ekstroversjon, dette kan nå KI gjøre automatisk kun på bakgrunn av oppdateringer en person gjør på sosiale medier (Peters & Matz, 2024). Og resultatene er svært treffsikre (Matz, 2025; Peters & Matz, 2024). Legger man til all annen kategorisk informasjon plattformene samler inn og som kan knyttes til kunnskap om hvordan mennesker tenderer til å la seg påvirke basert på informasjon om kategori (kjønn, alder, partitilhørighet, osv.), er resultatet en svært effektiv inngangsport for påvirkning. KI forenkler og tilgjengeliggjør teknologibasert innsamling av data om alle mennesker. Matz et al. (2024, 2024b) viser også hvordan personalisering er effektivt for å påvirke og overtale mennesker på tvers av ulike områder, fra markedsføring til politiske appeller. Hva stopper plattformene fra å tilrettelegge politisk påvirkning til hver enkelt bruker? Kan du betale plattformen, kan du påvirke brukerne. Cambridge Analytica-skandalen viste hvordan Facebook (FB) allerede i forbindelse med USA-valget i 2016 solgte sine data om brukerne til den republikanske valgkampen, som brukte informasjonen til persontilpasset påvirkning (f.eks. Meredith, 2018; ur Rehman, 2019).

I tillegg deler og selger applikasjoner og nettsteder data og informasjon om brukerne gjennom blant annet informasjonskapsler («cookies») (f.eks. Amundsen, 2025; Datatilsynet, 2025; Strycharz & Segijn, 2024). Samlet er det etter hvert svært mye informasjon tilgjengelig om enkeltmennesker og grupper tilgjengelig for selskaper, nasjonale aktører eller andre som ønsker å kjøpe dette for personalisert påvirkning. Den samlede informasjonsmengden fra ulike kanaler oppfattes gjerne som dataovervåking («dataveillance»; Strycharz & Segijn, 2024).

Gjennom den ovenfor beskrevne prosessen kan aktører som ønsker å påvirke enkeltmennesker eller en befolkning, utnytte seg av plattformenes forretningsmodell og kunnskap om menneskelig psykologi og sårbarheter både på generelt nivå og på individ/person-nivå for å nå sine mål. Målet kan være å endre tanker, oppfatninger, holdninger, følelser, tillit og adferd. Innsatsen er liten, og effektene er potensielt store. Over tid kan endringene bli betydelige og effektene på samfunnet, demokratiet og forsvarsevnen uoverskuelige.

Sosiale medier både bygger på og utnytter menneskers behov for sosial tilhørighet, bekreftelse fra andre i gruppen og andre gruppeprosesser. Ved at teknologien tilpasses menneskers psykologiske behov og svakheter til fordel for kommersielle interesser, blir det et svært virkningsfullt verktøy for aktører – statlige, politiske eller private, som ønsker å påvirke.

1.3 Tillit

Tillit trekkes frem i Totalberedskapsmeldingen (Justis- og beredskapsdepartement, 2025) og omtales som sentralt i forhold til demokratiet, befolkningens motstandskraft mot sammensatte trusler og samfunnets forsvarsevne. NATO Science and Technology Organization sin rapport (NATO STO, 2025b) fremhever angrep på tillit til forskning, myndigheter og institusjoner som en av seks fremtredende trender (dvs. makrotrender) for de neste 20 årene. Å svekke tilliten til demokratiske institusjoner fremstilles ofte som et hovedmål for kognitiv krigføring.

Tillit kan både være en inngangsport for påvirkning (sårbarhet) og et mål for påvirkningsoperasjoner (dvs. å skade). Et eksempel på førstnevnte er at antagonist infiltrerer grupper på sosiale medier (SoMe) for å fasilitere påvirkning; tillit oppnådd gjennom felles tilhørighet og fellesskap øker påvirkningsevnen (se kapittel 2.2.3 og 2.2.4). Sistnevnte dreier seg om hvordan antagonist kan forsøke å svekke tilliten til demokratiet, myndigheter og Forsvaret i deler av befolkningen eller i samfunnet som helhet. Ved å svekke tilliten til myndigheter og samtidig infiltrere nettsamfunn (som dermed får økt innflytelse på enkeltpersoner og grupper), blir en forflytning av tillit en trussel for demokrati og forsvarsevne. Nettsamfunn er også en mye brukt inngangsport for påvirkning og kan svekke tillit til demokratiske institusjoner (f.eks. Buvarp & Sivertsen, 2025). KI blir nå også brukt til å muliggjøre storskala påvirkning gjennom nettsamfunn (Bergmanis-Korats et al., 2026).

Ut fra trusselvurderingene og forskningen på hvordan tillit både gir sårbarheter og er en målskive for påvirkning, anses tillit som sentralt for å forstå både sårbarheter og effekter av påvirkningsoperasjoner.

1.4 Rapportens målsetting, oppbygning og avgrensning

Hovedmålsetting og fokus i denne rapporten er å presentere oppdatert forskning for en økt forståelse for de menneskelige sårbarhetene for påvirkning og gi et bedre innblikk i tiltak som kan settes inn for å øke den norske befolkningens psykologiske motstandskraft mot antagonistisk påvirkning. Dette er forstått å være grunnleggende for Forsvarets og totalforsvarets forsvarsevne.

Litteratursøkene i denne studien er gjort gjennom brede søk på temaene i denne rapporten (f.eks. psykologiske sårbarheter og påvirkning, psykologisk motstandskraft mot påvirkning, desinformasjon), søk på tilstøtende temaer og undertemaer (f.eks. individuelle forskjeller og påvirkning, tillit og påvirkning, kultur og påvirkning, samfunn og påvirkning, medietrening, konspirasjonsteorier), søk på anerkjente forskere på forskningsfeltene, forskningsmiljøer og tidsskrifter identifisert i tidligere rapporter på relevante temaer (f.eks. Bjørnstad 2019, 2023), «nøsting» i referanser oppgitt i tidligere kjent og ny litteratur (sekundærreferanser), søk på nasjonale offentlige dokumenter, søk på NATO-dokumenter, samt anbefalinger fra kolleger om relevant litteratur. Nøsting i sekundærreferanser fra anerkjente tidsskrifter og forskningsmiljøer anses som stadig viktigere, da en økende andel litteratur i søkemotorene ikke holder samme kvalitet som tidligere. Søkene er gjort på bredest mulig måte, uten begrensning på årstall, med variasjon i søkeordene brukt (inkludert synonymer på temaer) på både norsk og engelsk, og søkene er gjort på både enkeltord, flere ord samtidig, sammensatte uttrykk, spesifikke termer ofte brukt i forskningen, og så videre. Søkene er primært gjennomført ved hjelp av Google Scholar, men også Google og APAs (American Psychological Association) database PsychInfo er brukt. Videre er søk gjort direkte på nettsidene til nasjonale og internasjonale relevante aktører innenfor NATO, EOS-tjenestene, Regjeringen, Medietilsynet, departementene og så videre. Faglige seminarer og samlinger har også gitt informasjon om og tilgang på relevant litteratur. Copilot er også forsøkt brukt til litteratursøk, men ga ingen treff som oppfylte kriteriene for relevans og kvalitet. Det er primært lagt vekt på fagfelleverderte artikler, offentlige utredninger og dokumenter, NATO-dokumenter og rapporter fra anerkjente forskningsmiljøer og myndighetsorganer. Selv om søkene primært ikke er gjort med begrensning på årstall, er nyere forskning prioritert. Enkeltsøk er også gjort med begrensning bakover i tid, i den hensikt å få opp mest mulig av nyeste forskning, spesielt på temaer der tidligere oppsummeringsstudier allerede har beskrevet eldre studier. Dette har vært nødvendig for å sikre treff på den nyeste forskningen på området.

Rapporten starter med en gjennomgang av forskning på psykologiske sårbarheter for påvirkning (kapittel 2) – først individuelle forskjeller i sårbarhet, etterfulgt av generelle psykologiske sårbarheter. Kapittel 3 tar for seg forskning på tiltak som kan øke den psykologiske motstandskraften mot fiendtlig påvirkning. Til slutt følger en diskusjonsdel (kapittel 4), inkludert en oppsummering av de presenterte sårbarheter og tiltak. Kapittel 4 avsluttes med et pek mot identifiserte behov for videre forskning, etterfulgt av konklusjon (kapittel 5).

Denne rapporten er ikke ment å være uttømmende, men skal gi en oppdatert innsikt i forskningen på de overordnede temaene: individuelle psykologiske forskjeller i sårbarhet for

påvirkning, generelle psykologiske sårbarheter for påvirkning og tiltak eller metoder som kan å øke den psykologiske motstandskraften mot fiendtlig påvirkning. Rapporten tar for seg forskning på individ-, gruppe- og samfunnsnivå og ser dette i sammenheng. Denne rapporten tar ikke for seg teknologiske løsninger som kan motvirke den digitale spredningen av påvirkningsoperasjoner. Den tar heller ikke for seg teknologien i seg selv, det vil si, hvor effektene ikke er studert fra et menneskelig/psykologisk ståsted. Til slutt er ikke denne rapporten en undersøkelse eller gjennomgang av hva som gjøres i Norge i dag.

2 Psykologiske sårbarheter for påvirkning

Psykologiske sårbarheter handler om hvordan vi mennesker tenker, oppfatter og føler - hvilket blir utnyttet av antagonistiske aktører for å påvirke våre holdninger, forståelser, verdier og adferd. Dette handler om generelle karakteristiske trekk ved det å være menneske som gjør oss sårbare. Men det handler også om forskjeller mellom mennesker, ulikheter som gjør noen ekstra sårbare. Å forstå sårbarhetene danner grunnlaget for hvordan vi møter disse truslene. Dette kapittelet starter med en gjennomgang av forskningen på individuelle forskjeller – det som gjør noen mer sårbare enn andre – og går deretter videre til de generelle sårbarhetene.

2.1 Individuelle forskjeller i sårbarhet for påvirkning

En anelig andel av den psykologiske forskningen på påvirkning har tatt for seg forskjeller mellom individer og har identifisert en del faktorer som gjør noen mennesker mer sårbare for påvirkning enn andre. Dette dreier seg om demografiske forskjeller, kognitive forskjeller, personlighetsforskjeller og personlighetsforstyrrelser.

2.1.1 Demografiske forskjeller

Demografiske forskjeller som ulikheter i kjønn og alder har blitt studert i forhold til tro på desinformasjon og konspirasjonsteorier. Det er ikke funnet systematiske forskjeller mellom kjønnene når det gjelder å tro på desinformasjon (f.eks. Sultan et al., 2024). Derimot er det noen studier som finner høyere tro på konspirasjoner blant menn enn kvinner (Cassese, Farhart & Miller, 2020; Roscigno, 2024). Enders et al. (2024) fant videre at forskjellen mellom kjønnene syntes å kunne variere noe med hvilke konspirasjonsteorier som var brukt i målingene. En mulig tolkning basert på denne studien er at overvekten av konspirasjonsteoriene som spres, og som også er basis for målingene, har høyere appell hos menn enn kvinner.

Ulike studier har kommet frem til forskjellige resultater med hensyn til sammenhengen mellom alder og tro på desinformasjon og konspirasjonsteorier. Shtulmans (2024) review-artikkel (fra USA) indikerte at barn var spesielt sårbare for å tro på desinformasjon, da de ikke har like mye erfaring og dybdekunnskap å lene seg på for å avgjøre troverdigheten til innhold de leser på nett. I tråd med dette viste Sultan og kollegers (2024) gjennomgang av 31 studier fra USA at høyere alder var forbundet med bedre evne til å skille mellom sanne og falske nyheter på nett. Medietilsynet (2024) fant derimot indikasjoner på at eldre var mer sårbare for å tro på desinformasjon på nett. Funnet til Medietilsynet ble begrunnet i at mange av de eldre generelt har en tendens til å stole mer på nyheter enn de yngre og at de har lavere digital kompetanse.

Både en større USA-basert studie av Enders et al. (2024), samt en internasjonal metastudie av Bordeleau & Stockemer (2025) indikerte at høyere alder er forbundet med lavere konspirasjonstro. Sistnevnte studie forklarte hvorfor ungdom tenderte til å ha høyere konspirasjonstro med at de har mer ukonvensjonell politisk deltagelse, er mer misfornøyde med politikk generelt og har lavere selvtillit. Furnham & Grovers (2022) studie fra Storbritannia fant

derimot ingen sammenheng mellom alder og tro på konspirasjonsteorier. Men Furnham & Grovers studie hadde kun deltagere over 20 år, mindre utvalg og generelt lavere varians i alderen på deltagerne i studien – hvilket kan ha påvirket studiens evne til å avdekke signifikante sammenhenger.

Grunnen til at noen av forskningsresultatene er forskjellige kan være fundert i utvalgs- og kontekstfaktorer. Samfunns- og kulturfaktorer, hvilke saker de benytter i målingene, og utvalgsfaktorer som hvordan aldersgruppene er definert i forskningen vil kunne påvirke resultatene.

2.1.2 Kognitive forskjeller

Individuelle forskjeller i kognitive evner kan forklare ulikheter i sårbarhet for å tro på des- og misinformasjon. Mennesker som tror mest på des- og misinformasjon er funnet å skåre lavere på kognitive tester som måler kognitive evner (målt gjennom intelligenstagere: Delaney, 2024; Furnham & Grover, 2022), analytisk tenkning (Delaney et al., 2024; Pennycook & Rand, 2019; Sultan et al., 2024), åpenhet i tenkningen (Baron, Isler, & Yilmaz, 2022; Roozenbeek et al., 2022b), og nysgjerrighet og å like å tenke i dybden («Need for Cognition»: NFC) (Borah, 2022; Cacioppo, Petty & Kao, 1984; Cacioppo, Petty & Morris, 1983). NFC er funnet å ha en positiv sammenheng med adferd som er viktig for å finne ut sannhetsgehalten i nyheter og saker (f.eks. informasjonssøkende adferd, kritisk tenkning, analytisk tenkning, metakognisjon, utdanning og akademiske resultater; for en gjennomgang av disse sammenhengene og mer om NFC, se Bjørnstad, 2023). I tråd med dette er det funnet en sammenheng mellom NFC og hvor påvirkelige mennesker er (Borah, 2022; Cacioppo et al., 1983); høyere NFC forventes å gi mindre sårbarhet for påvirkning. Det er dog noe uenighet om NFC skal forstås som en kognitiv faktor eller en personlighetsfaktor.

I tråd med forskningen på kognitive forskjeller og tro på des- og misinformasjon referert til her, fant Stasielowicz (2022) en negativ sammenheng mellom kognitive evner og troen på konspirasjonsteorier. Med andre ord, de med lavere kognitive evner ble funnet å ha mer tro på konspirasjonsteorier.

Den nyeste forskningen på kognitive forskjeller indikerer at såkalt åpenhet i tenkningen («open-minded thinking») — karakterisert ved aktiv unngåelse av både bekreftelsesfellen i tenkningen («myside bias»; se f.eks. Roozenbeek et al., 2022; Stanovich & West, 2007) og overkonfidens i egne konklusjoner — er forbundet med lavere tendens til å tro på misinformasjon (Biddlestone, Ziemer, Maertens, Roozenbeek & van der Linden, 2025).

Videre har høyere utdanning blitt knyttet til større evne til å gjenkjenne des- og misinformasjon Maertens, Roozenbeek, Basol & van der Linden, 2021; Roozenbeek & van der Linden, 2019), og mindre tro på konspirasjonsteorier (Enders et al., 2024). Utdannelse handler om å ha et godt grunnlag for å kunne evaluere om noe er usannsynlig, hvilket både handler om kunnskapsbasen til en person og evnen og motivasjonen til å undersøke nærmere.

2.1.3 Personlighet

Forskningen på personlighetsfaktorer som «Big Five» (åpenhet, nevrotisisme, ekstroversjon, planmessighet og omgjengelighet) som prediktorer for hvem som er mest sårbare for å tro på desinformasjon og konspirasjonsteorier, indikerer kun svært beskjedne sammenhenger (Calvillo, León & Rutchick, 2024; Stasielowicz, 2022). En review-studie av Calvillo et al. fant støtte for en positiv sammenheng mellom ekstroversjon og deling og tro på desinformasjon, samt negative sammenhenger mellom planmessighet og deling og tro på desinformasjon, og omgjengelighet og deling og tro på desinformasjon. Dette indikerer at mennesker som er ekstroverte, lite planmessige og lite omgjengelige, kan være noe mer sårbare for å bli påvirket av og dele desinformasjon. Annen forskning har også indikert at mennesker som skårer lavere på åpenhet i tenkningen tror mer på falske nyheter enn de som skårer høyere (Baron et al., 2022; Roozenbeek et al., 2022). Metastudien av Stasielowicz (2022) indikerte at lav omgjengelighet var den sterkeste prediktoren for tro på konspirasjonsteorier, men at den også samlet sett var svak, med kun 7 prosent forklart varians.

2.1.4 Personlighetsforstyrrelser

En artikkel av Furnham & Grover (2022) spør «Do you have to be mad to believe in conspiracy theories?». Studien fant, basert på et representativt britisk utvalg, positive sammenhenger mellom de fleste mål på personlighetsforstyrrelser og konspirasjonsteorier. Dette betyr ikke at man må være over i det patologiske for å tro på konspirasjoner, snarere at høyere skårer på disse målene predikerte tro på konspirasjoner. Høye skårer på schizotypisk, paranoid, antisosial, borderline og sadistisk personlighetsforstyrrelse var de sterkeste prediktorene for konspirasjonstro (i denne rekkefølgen). Disse resultatene støttes av metastudien til Stasielowicz (2022) som også fant sterke sammenhenger mellom schizotypisk og paranoid personlighetsforstyrrelse og konspirasjonstro.

Ahadzadeh, Ong & Wu (2023) og Calvillo et al. (2024) studerte sammenhengene mellom narsissisme, machiavellisme og psykopati («the dark triad»: *den mørke triaden*) og tro på konspirasjonsteorier. De avdekket at alle de tre predikerte tro på konspirasjonsteorier. Det betyr at personlighetstrekkene omtalt som den mørke triaden ga en sårbarhet for å tro på konspirasjoner. Metastudien av Stasielowicz (2022) identifiserte også narsissisme som en sterk prediktor for konspirasjonstro.

Dette er ikke en uttømmende liste av denne forskningen, men indikerer generelt at patologiske tendenser i retning personlighetsforstyrrelser gir sårbarheter for å tro på konspirasjoner. Det er også verdt å merke seg at tankemønstrene som er typiske ved disse forstyrrelsene går mye i retning av egosentriske, paranoide og sadistiske tankemønstre. Mennesker med disse trekkene tenderer til å se verden rundt seg som «out of line», heller enn å se seg selv som «out of sync» med omverdenen (Furnham & Grover, 2022: s.1459).

2.1.5 Personlighetsrelatert ideologi

Freelon (2024) fremhevet i en review-artikkel fire disposisjonelle forløpere til fordommer og tro på konspirasjonsteorier: inngruppe «bias» (skjevoppfatning), høyreorientert ideologi og da spesielt høyreorientert autoritarianisme («right-wing authoritarianism») og sosial dominans («social dominance orientation»), og behov for avslutning («need for closure»). I tillegg fant Walter & Drochon (2022) at å ha en tendens til såkalt magisk tenkning (dvs. tro på allmektige entiteter, det overnaturlige og paranormale) var en sentral prediktor for å tro på konspirasjonsteorier på tvers av landene i studien (USA og Europa). Sammenhengen mellom høyreorientert ideologi og tro på desinformasjon ble videre funnet i en metaanalyse av 31 studier fra USA (Sultan et al., 2024). I tråd med dette indikerte en studie fra USA (Yaqub et al., 2020) betydelig større villighet blant republikanere enn demokrater til å dele nyheter de visste var usanne.

2.1.6 Individuelle forskjeller sammenlignet

Metastudien av Stasielowicz (2022) sammenlignet forklaringsverdien til kognitiv evner, personlighetsfaktorer («Big Five») og personlighetsforstyrrelser i forhold til tendensen til å tro på konspirasjonsteorier. Personlighetsforstyrrelser viste klart den største forklaringsverdien med mellom 28 og 34 % forklart varians (dvs. hvor stor andel av variasjon i troen på konspirasjoner som kunne forklares av forskjeller i personlighetsforstyrrelser) i konspirasjonsteoritro for schizotypisk, paranoid og narsissistisk personlighet. Religiøsitet forklarte 14 % varians i konspirasjonsteoritro og lavere kognitive evner forklarte 13 %. Personlighetsfaktorer forklarte kun mellom 4 og 7 % varians i konspirasjonsteoritro, med stor usikkerhet rundt retningen på sammenhengene til åpenhet, ekstrovertsjon og planmessighet. Furnham & Grover (2022) fant omtrent samme nivå av forklart varians for personlighetsforstyrrelser og kognitive evner som Stasielowicz. Dette styrker konklusjonen om at personlighetsforstyrrelser klart utgjør den største sårbarhetsfaktoren av de individuelle forskjellene, mens personlighetsfaktorer som «Big Five» ikke utgjør noen vesentlig sårbarhetsfaktor.

2.2 Generelle psykologiske sårbarheter for påvirkning

Mennesker er som nevnt generelt sårbare for påvirkning. Det er mange psykologiske faktorer som gir sårbarheter for påvirkning – som kognitive, emosjonelle, motivasjonelle og sosiale faktorer. I tillegg knyttes spesifikke holdninger og oppfatninger til tro på desinformasjon og konspirasjonsteorier. Dette presenteres i det følgende.

2.2.1 Kognitive og emosjonelle sårbarheter

Kognitiv elaborering eller dybdetenkning er viktig for å vurdere informasjon på sosiale medier og avsløre feil og manipulasjon (Chaiken, 1980; Petty & Cacioppo, 1986; Bago, Rand & Pennycook, 2020; Maertens et al., 2021). Når dybdetenkning uteblir, benyttes heuristikker – mentale snarveier basert på erfaring og følelser – noe som øker mottakeligheten for desinformasjon (Chaiken, 1980; Bago et al., 2020; se Bjørnstad, 2019, 2023 for en

gjennomgang). Følelsesappeller er særlig virkningsfulle (Carrasco-Farré, 2022; Roozenbeek & van der Linden, 2019), og emosjonell respons kan øke troen på falske nyheter (Filkukova & Langguth, 2021). For eksempel brukes ofte bilder og film, som gir mer direkte følelsesladet respons, for å påvirke. KI forsterker problemet da teknologien muliggjør masseproduksjon av både fiktive og manipulerte bilder.

Autonomi og ansvar er funnet å fremme dybdetenkning (Fiske & Taylor, 2017), mens mangelen på dette øker sannsynligheten for overfladisk prosessering (Schumann, Kotowski, Ahn & Haugtvedt, 2012). Autonomi og ansvar synes altså å motivere mennesker til dybdetenkning og kan forstås som motivasjonsfaktorer for dybdetenkning. Tillit til kommunikator, samsvar med egne holdninger og lav personlig relevans øker sjansen for heuristisk tenkning (Priester & Petty, 2003; Fiske & Taylor, 2017). Grupper på sosiale medier kan forsterke dette gjennom tillit og meningsfelleskap (Bjørnstad, 2019; Shareef et al., 2020; Sivertsen, Hellum, Bergh & Bjørnstad, 2021). Gruppene fungerer også som kapasitetsbesparende filtre, som benyttes særlig ved redusert kognitiv kapasitet som under stress og distraksjon (Fiske & Taylor, 2017). Algoritmene understøtter videre forestillingen om «sannhetene» i ditt eget «gruppe-univers», hvilket forsterker sannsynligheten for feilaktige oppfattelser og ekstreme holdninger.

Komplekse budskap krever motivasjon og kapasitet for å bli prosessert (Fiske & Taylor, 2017), mens falske nyheter ofte er enklere å forstå og dermed mer tilgjengelige (Carrasco-Farré, 2022). Generelt er mennesker funnet å spare på de kognitive kreftene og har en tendens til å velge den minst krevende veien («cognitive misers»: Schumann et al., 2012). Dette kan føre til at faktabasert informasjon ikke når frem (Lewandowsky et al., 2020) – en utfordring som vil bli mer betydelig i stressede situasjoner med høy kognitiv belastning.

Cialdini (2001) identifiserte seks persuasjonsprinsipper. Å like noen, resiprositet, sosial bekreftelse, konsistens, autoritet og knapphet er funnet å øke sannsynligheten for overtalelse (Cialdini, 2001). Disse brukes bredt i for eksempel reklame, politikk, påvirkningskampanjer og nettsvindel (Muscanell, Guadagno & Murphy, 2014).

Menneskelig oppfattelse er videre preget av kognitive skjevheter («bias») som kan utnyttes i påvirkningsøyemed. Enkeltstående, følelsesladede historier har vist seg å ha større påvirkningskraft enn statistikk og generell informasjon, grunnet deres livaktighet og minnevennlighet («base-rate fallacy»; Fiske & Taylor, 2017). Mennesker tenderer også til å søke bekreftelse på egne oppfattelser og holdninger («myside/confirmation bias»; f.eks., Nickerson, 1998; Stanovich & West, 2007); en medvirkende faktor til at mennesker oppsøker og trives i nettsamfunn hvor de får sine oppfattelser bekreftet (se f.eks. Del Vicario et al., 2017). Videre vil konteksten rundt et budskap påvirke hvordan det oppfattes. Informasjon gitt i forkant av en hendelse kan farge oppfatningen – kjent som «priming» (Fiske & Taylor, 2017). Priming kan i tillegg endre adferd (Dai et al., 2023), men generelt er det funnet at priming gir større effekt på oppfattelse enn adferd. Priming brukes strategisk i politiske kampanjer og påvirkningsoperasjoner, og er grunnlaget for hvordan «prebunking»-strategier for å motvirke påvirkning fungerer (kapittel 3). På samme måte påvirker «framing» – hvordan en sak fremstilles – vår tolkning (Kahneman & Tversky, 1984; Tversky & Kahneman, 1981). Falske nyheter kan for eksempel fremstå som seriøse ved å etterligne kjennetegnene til etablerte medier

(Alme, 2019). Eller, som vi så eksempler på i stortingsvalget i Norge høsten 2025, kan politisk reklame se ut som journalistiske artikler (Olsen, 2025). Slik bruk av framing-teknikker gjør det mer utfordrende å identifisere hva som er useriøst, desinformasjon, reklame eller kanskje en kombinasjon av disse.

Attribusjonsfeil er en annen type kognitiv feiloppfattelse. Attribusjoner handler om hvordan vi forstår den sosiale verden vi lever i ved å utlede kausale forklaringer på hendelser eller adferd (Fiske & Taylor, 2017). Mennesker har en tendens til å forklare hendelser ut fra personlige egenskaper ved aktøren fremfor situasjonsfaktorer, kalt den fundamentale attribusjonsfeilen (Heider, 1958; Ross, 1977). I tillegg er attribusjoner ofte selvsentrerte og selvforherligende (Miller & Ross, 1975; Ross & Sicoly, 1979). Slike feil kan føre til negative tolkninger av andre individer eller grupper, og forsterkes av gruppetilhørighet på sosiale medier.

På bakgrunn av de nevnte feilkildene er det ikke overraskende at mennesker har utfordringer med å skille sant fra usant på digitale plattformer (Medietilsynet, 2024). For en mer om kognitive og emosjonelle sårbarheter, se også Bjørnstad (2019, 2023).

2.2.2 **Motivasjon**

Som indikert i forutgående kapittel, er motivasjon en viktig forutsetning for kognitiv anstrengelse. Videre viser studier som Ditto et al. (2019) og Sude, Sharon & Dvir-Gvirsman (2023) at motivasjon til å undersøke om noe er sant avhenger av om man i utgangspunktet er enig eller uenig med budskapet. Spesielt er det mye støtte for at politiske preferanser og styrken på disse, påvirker motivasjonen for å sjekke sannferdigheten til en nyhet (Ditto et al., 2019; Sude et al., 2023). Motivasjon påvirker altså sannsynligheten for at mennesker skal undersøke saker i dybden og på den måten kunne avdekke forsøk på desinformasjon og påvirkning.

Mennesker kan også være motivert til å ta risiko hvis det er noe de vil oppnå, og motivasjonen til å ta risiko øker hvis gevinsten er større eller mer ønskelig (Atkinson, 1957; Wienkamp, 2020). Dette er relevant for å forstå hvordan mennesker er sårbare for å la seg påvirke til å lekke informasjon, inngå i samarbeid med stater og organisasjoner som utgjør sikkerhets- og påvirkningstrusler for Norge og norske interesser (E-tjen., 2025, 2026; NSM, 2025, 2026; PST, 2025, 2026), samt videreformidle desinformasjon og påvirkningskampanjer fra antagonistiske aktører som for eksempel Russland og Kina.

Hvorfor tar mennesker slike risikable avgjørelser og hvordan lever mennesker med risikoen? Det blir en kognitiv dissonans (Festinger, 1962) mellom hva man ønsker og hva man risikerer, noe som gjerne løses ved å fokusere på gevinsten og bortforklare risikoen. Det vil si at mennesker i praksis søker bekreftelse på at de gjør det riktige, unngår eksponering for informasjon som kan indikere det motsatte, og lager narrativer som bortforklarer informasjonen de ikke kan unngå. Alt dette legger til rette for at risikotagningen kan eskalere. Videre indikerer forskningen her at hvis en person har tapt noe, er risikovilligheten høy for å forsøke å gjenvinne denne (Kahneman & Tversky, 1979). Det kan være snakk om faktorer som anerkjennelse, karriere, penger eller ønske om tilhørighet. Ved status quo er egen oppfattelse av situasjonen avgjørende (Zou, Scholer & Higgins, 2014). Har man selv en opplevelse av å ha mistet for

eksempel anseelse eller tilhørighet, er det det som er sentralt i forhold til motivasjonen til å ta risiko.

Som indikert av EOS-tjenestene (E-tjen., 2025, 2026; NSM, 2025, 2026; PST, 2025, 2026) er påvirkning av forskere og forskning i Norge og i allierte land relevant for antagonistiske makter som Russland og Kina. Motivasjonsfaktorer til å ta risiko for forskere kan for eksempel være ønsker om forskningsfremskritt, karriere, berømmelse, økonomi eller rett og slett målet om fri og fremragende forskning i akademien. Forsøk på innsideoperasjoner generelt vil også benytte seg av slike menneskelige svakheter som gjør at vi kan lukke øynene for fare hvis bare gevinsten oppleves å være tilstrekkelig fristende.

Bekvemmelighet (convenience) kan også forstås som en motivasjonsfaktor som virker inn på menneskers adferd. I en studie fra militær kontekst av Hellum (2026), kom det frem at militært personell ofte brøt sikkerhetsregler knyttet til mobilbruk av bekvemmelighetshensyn. Dette kunne være aksept av informasjonskapsler, ikke lese («terms and conditions») og deling av geolokasjonsdata.

2.2.3 Mennesker er sosiale

Mennesker er sosiale og søker tilhørighet, fellesskap, meningsfeller, anerkjennelse og belønning fra andre mennesker. Dette forklarer både hvorfor mennesker tiltrekkes nettsamfunn og sosiale medier og hvordan mennesker blir sårbare gjennom slik gruppetilhørighet. Selve gruppekonteksten gir felles identitet og tilhørighet (Tajfel, 1981; Tajfel & Turner, 1979), leder mennesker til å søke belønning fra de andre gruppe medlemmene i form av sosial bekreftelse (f.eks. Cialdini, 2001; Festinger, 1954) og senker oppfattelsen av fare og kritisk tenkning (f.eks. Stoner, 1961; Janis, 1972; Myers & Lamm, 1976). Dette kan føre til gruppetenkning (dvs. at ønsket om konsensus overskygger realistisk vurdering av alternativer; Janis, 1972), negativ oppfattelse og stereotypering av andre grupper (Tajfel & Turner, 1979), polarisering (f.eks. Moscovici & Zavalloni, 1969; Myers & Lamm, 1976) og disinhibisjon blant gruppe medlemmene (dvs. at generelt sosialt uakseptabel oppfattelse eller adferd ikke blir undertrykket i grupper hvor det er en aksept for oppfattelsen/adferden; se f.eks., Hinsz & Jackson, 2022).

Sosial identitet påvirker også hvordan mennesker både søker, prosesserer og evaluerer informasjon (Van Bavel, Rathje, Vlasceanu, & Pretus, 2024; Wang, Platow & Newman, 2023). Mennesker oppsøker og tolker informasjon ut fra hva som er med på å bygge en positiv identitet. Det vil si at informasjon som kan gi en negativ evaluering av gruppen et gitt menneske tilhører («inngruppen»), tenderer til å bli ignorert, stemplet som usann eller bagatellisert, mens informasjon som fremmer et positivt bilde av inngruppen blir oppsøkt, og lettere oppfattet som både sann og vesentlig. I tråd med dette fant Freelon (2024), i en review-artikkel, at fordommer mot andre grupper og tro på konspirasjonsteorier har noen felles psykologiske røtter, hvilket indikerer en sammenheng mellom fordommer og konspirasjonstro (se også kapittel 2.1.5). Informasjon som er med på å fremme en positiv sosial identitet trumfer eventuelle mål om sannhet; mennesker tenderer til både å tro på og dele informasjon som fremmer et positivt selvbilde fremfor sannhet (Van Bavel et al., 2024).

I tillegg viser forskning at gruppers epistemologi (dvs. forståelsesramme for hvordan man definerer og får kunnskap), påvirker gruppenormene for hvordan menneskene der forholder seg til desinformasjon og konspirasjonsteorier (Young, Molokach, & Oittinen, 2024). Det viser seg at grupper hvis normer setter intuisjon og emosjoner over forskning, data og evidens, tenderer til å ha populistiske holdninger og tro mer på desinformasjon og konspirasjonsteorier (Young et al., 2024). I tråd med dette, er mennesker og grupper med slik emosjonsbasert forståelse ekstra vanskelige å nå frem til med korrigeringer, fakta og informasjon.

Konspirasjonsteorier tar dette et skritt videre. Van Prooijen (2024) viste hvordan konspirasjonsteorier utnytter menneskers behov for en positiv sosial identitet og hvordan slik påvirkning kan virke mobiliserende. Konspirasjonsteoriene kan mobilisere en allerede eksisterende mistillit til en annen gruppe (dvs. «utgruppe») til destruktiv adferd gjennom konkrete påstander om dårlig oppførsel og onde intensjoner fra utgruppen.

I digitale nettsamfunn utnyttes slike mekanismer i økende grad gjennom målrettet påvirkning, der antagonistiske aktører bevisst utnytter gruppetilhørighet og gruppeprosesser for å fremme bestemte oppfattelser, holdninger og handlinger (Hunter et al., 2024). Gjennom å skape eller forsterke negative stereotypier og holdninger til andre grupper, ofte uttrykt gjennom en «oss/dem»-retorikk, forsterkes også polariseringsprosessene. Sosiale medier brukes som et verktøy for polarisering, splittelse, mistillit og dannelsen av ekstremistiske holdninger (Van Swol, Lee & Hutchins, 2022).

Marginale grupper på sosiale medier kan videre skape en illusjon av bred støtte ved å simulere stor oppslutning. Dette skjer gjennom bruk av falske kontoer, automatiserte bots, KI-generert innhold og individer som uvitende videreformidler budskapet – ofte omtalt som «nyttige idioter» (f.eks. Bergh, 2019). Slike strategier spiller på en kognitiv felle; antakelsen om at det mange mener, ikke kan være helt feil. Denne feilslutningen kan bidra til oppfattelse av at ekstreme eller marginale synspunkter er utbredt.

Menneskelige sårbarheter knyttet til gruppeprosessene på sosiale medier gir innsikt i mekanismene bak kollektive handlinger, slik som stormingen av den amerikanske kongressen 6. januar 2021 (Hinsz & Jackson, 2022; Winget & Park, 2022). Her ser man hvordan digitale plattformer fungerte som arenaer for identitetsbygging, radikalisering og mobilisering, der sosiale og psykologiske mekanismer samvirket med teknologiske strukturer for å fremme handling.

Plattformene samler kontinuerlig inn data. Som indikert over (kapittel 1.2) er dette data som er til salgs og som muliggjør en målretting av påvirkningsoperasjoner mot spesifikke individer og grupper. Med utbredelsen i bruken av KI øker utfordringene beskrevet i forhold til sårbarheter i den menneskets sosiale natur og i menneskelige prosesser; KI muliggjør og brukes til storskala målretting av påvirkning mot spesifikke grupper og individer (Hunter et al., 2024; Matz, 2025; Matz et al., 2024, 2024b). Målrettet påvirkning betyr altså at antagonistiske benytter seg av tilgjengelig data om individer og grupper for å skreddersy påvirkningskampanjer som utnytter seg av individuelle- og gruppespesifikke sårbarheter i tillegg til de generelle menneskelige sårbarhetene. KI hjelper antagonistiske å automatisk tilpasse innhold, narrativer, form, tone og

kommunikator til individet eller gruppen de søker å påvirke. Gjennom målretting kommer altså påvirker svært nær gruppen eller individet den ønsker å påvirke; tilpasningene kan forstås som en måte å avkle oss vår kritiske sans. Mennesker oppfatter budbringeren og budskapet som fra en vi kjenner, som noe vi kjenner, og som noe og noen vi dermed har tillit til. I tillegg gir målrettet innhold (nyheter, konspirasjonsteorier, osv.) som formes ved hjelp av gruppeinformasjon for å reflektere positivt på den gruppen en person tilhører, motivasjon til både å tro på og å dele innholdet (Van Bavel et al., 2024; Wang et al., 2023).

2.2.4 Tillit - en fasilitator for påvirkning

Som indikert over (kapittel 2.2.1 og 2.2.3), gir tillit til avsender eller gruppekontekst grunnlag for mindre kritisk evaluering av budskap og kan være en inngangsport for aktører som ønsker å påvirke. Som også beskrevet av flere (f.eks. NATO STO, 2025; Slagnes, 2023; PST, 2026), utnyttes tillit av fiendtlige nasjoner både for å innhente informasjon og å påvirke holdninger og adferd.

2.2.4.1 Hva er tillit?

Tillit dreier seg om å akseptere en sårbarhet gjennom forventninger om at noen (dvs. objektet for tilliten) skal utføre en adferd. Mayer, Davies and Schoorman kom i 1995 med det som har blitt en av de mest brukte definisjonene på tillit (1995: p. 712): “A willingness of a party to be vulnerable to the actions of another party based on the expectations that the other will perform a particular action important to the trustor, irrespective of the ability to monitor or control that party”. I denne tradisjonen forstås tillit som evnen, velvilligheten og integriteten til objektet for tilliten, kombinert med subjektets tilbøyelighet til å ha tillit, oppfattede risiko og tillitsadferd, sett sammen med resultatet av tilliten gitt objektet.

En annen tverrfaglig mye brukt definisjon av tillit ble noe senere introdusert av Rousseau og kolleger (1998: p. 395): “Trust is a psychological state comprising the intention to accept vulnerability based upon positive expectations of the intentions or behavior of another”. Definisjonen til Rousseau og kolleger er mer kortfattet og inkluderer intensjoner på linje med adferd, og er videre forstått å inkludere de viktigste elementene av tillit i senere forskning (e.g., Burke et al., 2007; Dirks & Ferrin, 2002).

Tillit kan være mer eller mindre basert på adferd, emosjoner, kognisjon eller kompetanse. Typisk er at tillit bygget mellom personer over lang tid er overveiende emosjonelt fundert (hvor velvillighet er sentralt), mens tillit i arbeidsgrupper i større grad er kognitivt fundert, primært basert på oppfattet kompetanse og integritet hos objektet for tilliten (for en oversikt over denne forskningen, se f.eks. Bjørnstad 2013).

2.2.4.2 Hvilke faktorer fremmer tillit og hvordan blir dette utnyttet?

Forskning innen tillit har studert en rekke faktorer som er avdekket å kunne promotere tillit mellom mennesker.

Sosial og etnisk likhet mellom individer er funnet å fremme tillit (McAllister, 1995), og felles gruppetilhørighet kan danne et affektivt grunnlag for tillitsutvikling gjennom kognitive, motivasjonelle og atferdsmessige prosesser (Williams, 2001). Likhet bidrar videre til forutsigbarhet og forståelse (Ibarra, 1993; Webber, 2008) og utvikling av en felles overordnet identitet kan styrke tillit også på tvers av andre gruppetilhørigheter, spesielt relasjonell identitet (Stone & Crisp, 2007; Van der Zee, Vos, & Luijters, 2009). Kulturelle forskjeller påvirker også hvordan tillit bygges. Som indikert over promoterer faktorer som likhet og forutsigbarhet tillit, herunder også kulturell likhet.

Tid er funnet å være en sentral faktor i utviklingen av tillit, da det gir rom for å lære hva man kan forvente av andre (Ibarra, 1993; Kim, Cooper, Ferrin & Dirks, 2004; Linskold, 1978; Webber, 2008). Ansikt-til-ansikt-interaksjon ble tidlig funnet å kunne fremme tillit (Connaughton & Shuffler, 2007; Jarvenpaa, Knoll & Leidner, 1998; Oertig & Buergi, 2006), mens senere forskning indikerer at tillit også utvikles i datamedierte, geografisk distribuerte team (Jarvenpaa et al., 1998; Jarvenpaa & Leidner, 1999; Bjørnstad, Ulleberg & Fostervold, 2013), inkludert sosiale medier (Antoci et al., 2019; Shareef et al., 2020).

Teamtrening kan styrke tillit, særlig gjennom ferdigheter som problemløsning, mellommenneskelige relasjoner, målsetting og rollefordeling (Prichard & Ashleigh, 2007), noe som samsvarer med forskning som har vist positive effekter av å fremme relasjonell identitet (Van der Zee et al., 2009).

Emosjonell aktivisering er funnet å promotere tillit til nyhetssaker (Filukova, 2021). Ved å spille på følelser evner ikke nyhetssaker bare å fange leseren, leseren tenderer også til å ha større tillit til budskapet i saker som skaper følelsesmessig engasjement.

Alle disse tillitsfremmende faktorene beskrevet her - likhet, felles identitet, tid, interaksjon, kulturell tilbøyelighet og emosjonell aktivisering – utnyttes i påvirkningsoperasjoner på digitale medier. Det bygges felles identitet og tillit gjennom likhet og sosiale fellesskap. Det skapes store følelser gjennom engasjement for saker, noe som blir aksentuert ved at algoritmene på sosiale medier fremmer spredningen av emosjonelt og ytterliggående innhold (f.eks. Bergh, 2020; McLoughlin & Brady, 2024; Roozenbeek & van der Linden, 2019; Sivertsen et al., 2021). Når slik påvirkningsaktivitet foregår over tid, bygges tilliten mellom gruppemedlemmene og til eventuelle alternative nyhetsmedier promotert gjennom de sosiale mediene opp, mens den kritiske sansen bygges ned. Måletting gjennom KI øker treffsikkerheten til påvirkningsprosessene. Slike påvirkningsprosesser kan forstås som en slags «grooming» av subgrupper eller hele befolkningsgrupper, hvor tilliten innad i ulike grupper sakte men sikkert øker på bekostning av tilliten til andre grupper i samfunnet, myndigheter og redaktørstyrte medier. Antagonister kan utnytte slike muligheter og bygge opp tillit og alternative verdensanskuelser over tid, helt uten at samfunnet merker dette. Nettverkene kan benyttes av antagonister og kommer kanskje først til syne under en krise. Vi mangler kompetanse både om hvilke prosesser og om hvilke effekter dette kan gi.

2.2.4.3 *Hvordan er tilliten i Norge?*

Kulturelle forskjeller påvirker også den generelle tilbøyeligheten til å vise tillit. For eksempel demonstrerer mennesker i kollektivistiske kulturer større tillit til medlemmer av egen gruppe enn i individualistiske kulturer, mens mennesker i individualistiske kulturer skiller mindre på inngruppe og utgruppe enn i kollektivistiske kulturer (Bjørnstad, 2013; Cox, Lobel & McLeod, 1991; Hofstede, 2001; Triandis, 1995). Norge er funnet å være et relativt individualistisk land, med noe mer institusjonalistisk kollektivism (f.eks. at man i Norge tenker at staten har en del ansvar og ikke bare individet; House, Javidan, Dorfman, & Gupta, 2004) med tradisjon for generell høy tillit til andre mennesker, institusjoner og myndigheter (Bjørnstad, 2013; Cox et al., 1991; Hofstede, 2001; House et al., 2004). Mange økonomiske, historiske og sosiale faktorer påvirker i tillegg tillitsnivået på nasjonalt nivå.

Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD: Organization for Economic Cooperation and Development) gjennomførte en undersøkelse om tillit i 2021 og 2023 i 30 land (OECD, 2024). Undersøkelsen indikerte en generelt nedadgående trend i tillitsnivå til offentlige institusjoner og politiske partier i Norge. Det høyeste nivået av tillit oppnådde politi, rettsapparat og andre mennesker; 76–77 % av respondentene i Norge uttrykte enten høy eller moderat tillit til disse i 2023-målingen. Politiske partier og nyhetsmedier har lavest tillit med henholdsvis 36 % og

49 % av respondentene som uttrykte høy/moderat tillit. Positivt her var at nyhetsmedier, som eneste i undersøkelsen, fikk økt tillit i befolkningen i 2023 sammenlignet med 2021 (opp 10 prosentpoeng.). Norge hadde derimot den største nedgangen av alle OECD-landene i tillit til regjeringen; her ble det målt en nedgang på 16 prosentpoeng i tillit fra 2021 til 2023. Hvor det i 2021 var 64 % som uttrykte høy/moderat tillit til regjeringen, var det i siste måling kun 48 % som uttrykte høy/moderat tillit. Dette var likevel over OECD-snittet på 39 %, et snittnivå som ikke synes å være en god nyhet for demokratiet.

En rapport fra Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir.: Søvik & Drange, 2024) peker på at norsk kunnskapssektor og samfunn har et godt utgangspunkt for å håndtere økt geopolitisk spenning, med høy tillit og kompetanse. Selv om Norge fortsatt samlet sett skårer over OECD-snittet på tillit, viser også OECD-undersøkelsen en generell nedadgående trend for deltagerlandene. Dermed er tillitsnivået ikke nødvendigvis høyt selv om det er litt høyere enn gjennomsnittet. Undersøkelsen eksemplifiserer også hvordan tillit kan gå kraftig ned på kort tid. Men tillit er desto vanskeligere å bygge opp igjen.

Forskningsbasert kunnskap i befolkningen er et grunnlag for robusthet mot desinformasjon og påvirkningsoperasjoner. Forskningsrådet har undersøkt befolkningens tillit til forskning hvert år siden 2019 (Norges Forskningsråd, 2019, 2025). Det rapporteres at den totale tilliten til forskning holder seg jevn; ca. 80 % svarer at de har ganske stor eller svært stor tillit til forskning. Samtidig kommer det frem at det har vært en betydelig nedgang i tilliten til forskning på fornybar energi, klimaendringer, og kjønn og likestilling de siste seks årene – fra henholdsvis 65 %, 56 % og 51 % til 49 %, 48 % og 38 %. Tallene indikerer en snittnedgang på litt over 12 prosentpoeng. Fornybar energi, klimaendringer, og kjønn og likestilling er områder som ofte blir omtalt i mediene, både redaktørstyrte og andre. Dette er også temaområder hvor det finnes

mye desinformasjon og polariserende innlegg på sosiale medier. Det kan derfor synes som at tilliten til forskning er sårbar ovenfor desinformasjon og påvirkningskampanjer, og at tillit til forskning ikke er noe man kan ta for gitt. Undersøkelsen fra 2025 indikerer videre at det er ganske lav tillit til mediernes fremstilling; kun 29 % mener mediene fremstiller forskning på en troverdig måte. Dette er omtrent samme antall som uttrykker mistillit (28 %).

2.2.4.4 Tillit - et tveegget sverd

På den positive siden kan tillit forstås som en forutsetning for demokrati (for eksempel, OECD, 2024). Forskning på tillit indikerer en rekke positive effekter av tillit. For eksempel ble såkalt systemtillit (det vil si generell tillit til samfunnet og dets styringsmekanismer gjennom ulike myndigheter) funnet å ha sammenheng med både etterlevelse av råd og pålegg fra myndigheter og mindre tro på konspirasjoner under Covid-19 (Nielsen & Petersen, 2024). På lignende måte fant Altiparmakis et al. (2021) en positiv sammenheng mellom befolkningens tillit til lederne på nasjonalt nivå og anerkjennelse av tiltak under Covid-19. Walter & Drochons studie (2022) med utvalg fra USA og Europa fant også at manglende tro på det politiske systemet og mistillit til myndigheter predikerte tro på konspirasjonsteorier på tvers av landene i studien. Studier av forsvarsvilje har også funnet en positiv sammenheng mellom tillit politiske institusjoner og forsvarsvilje (Bukkvoll & Steder, 2024).

Tillit er videre svært positivt for samarbeid og teamsamarbeid, spesielt på tvers av forskjellighet og ved teknologimediert samarbeid (e.g., Bjørnstad et al., 2013; Costa, Roe & Taillieu, 2001; De Jong, Dirks & Gillespie, 2016; Dirks & Ferrin, 2002; Jarvenpaa et al., 1998; Jarvenpaa & Leidner, 1999; Van der Zee et al., 2009; Webber, 2008). Generelt har tillit en positiv påvirkning på relasjonene mellom mennesker (Mayer et al, 1995; Van der Zee et al., 2009), kommunikasjon (Bjørnstad et al., 2013; Jarvenpaa et al., 1998; Rico, Alcover, Sanchez-Manzanares & Gil, 2009), samt organisasjonsprosesser og effektivitet (Bjørnstad & Ulleberg, 2021; Breuer, Hüffmeier, & Hertel, 2016; De Jong et al., 2016; Dirks & Ferrin, 2002). Tillit kan forstås som smøringen som fasiliterer og forbedrer menneskelige interaksjoner generelt.

Antagonister som Kina og Russland, bruker tillitsbygging aktivt i sitt påvirkningsarbeid (Buvarp & Sivertsen, 2025; E-tjen., 2025, 2026; NSM, 2025, 2026; PST, 2025, 2026; Sivertsen & Buvarp, 2025). For eksempel viser Sivertsen & Buvarp (2025) hvordan Kina aktivt går inn for å fremstille Norge og Kina som gode venner og nære samarbeidspartnere på sosiale medier, hvilket bidrar til tillitsbygging. Samtidig ser vi hvordan Kina har satset tungt på forskning innenfor strategisk viktige områder, spesielt innen teknologi og medisin, hvor de også har stor tilstedeværelse på norske universiteter og høyskoler, både som fast ansatte, gjesteforskere og studenter, i tillegg til forskere i felles forskningsprosjekter (for eksempel, Søvik & Drange, 2024).

Nært samarbeid, tid og felles identitet bygger som beskrevet over tillit; dette kommer også frem i Søvik og Dranges studie fra norske fagmiljøer. Rapporten beskriver blant annet hvordan akademikere i teknologi og matematisk-naturvitenskapelige fagmiljøer har opparbeidet tillit til samarbeidspartnere, inkludert Kina og Russland: «Flere ga uttrykk for høy tillit til sine internasjonale partnere og kolleger, som de ofte har kjent i en årrekke» og at de oppfattet at

samarbeidspartnerne hadde: «forskningsetiske standarder tilsvarende sine egne» (Søvik & Drange, 2024: s. 28). Til tross for at informantene uttrykker at de er klar over risikoen for «overvåkning, spionasje og intellektuelt tyveri» i denne rapporten, kommer det også frem en del andre problemstillinger knyttet til tillit og samarbeid.

Det er tydelig at forskere i miljøer med nært samarbeid med forskere fra nasjoner som Kina og Russland sliter med å finne ut hvordan de skal forholde seg til nasjonal sikkerhet samtidig som de skal pleie gode relasjoner, bygge tillit og samarbeide mot et felles mål. Ubehaget disse motstridende kravene skaper synes å fremme en slags enten-eller-effekt på hvordan forskerne forholder seg til dette. Det betyr at noen synes å velge å gi full tillit (Søvik & Drange, 2024) mens andre heller søker andre samarbeidspartnere – sistnevnte blant annet reflektert i nedgangen i antall ansatte fra Kina ved NTNU siden 2022 (Bjørnan & Mikkelsen, 2025). De som velger å gi full tillit bortforklarer gjerne risikoen på basis av det dreier seg om noen de har «kjent lenge» og dermed har tillit til.

Russland har valgt en annen tilnærming enn Kina (Sivertsen & Buvarp, 2025). Deres strategi er så langt ikke å skape tillit på overordnet nasjonalt nivå, snarere ser det ut til at de forsøker å skape tillit og gehør for russisk propaganda og ståsted innenfor grupper på sosiale medier. Gjennom å få en fot innenfor og opparbeide tillit i ulike grupperinger, kan de på sikt evne å øke sin påvirkningsevne. På den måten kan en strategi som overordnet ikke ser ut til å bry seg om tillit, likevel bruke tillit som inngangsport til påvirkning. Hvis man i enkeltundersøkelser kun fokuserer på total spredning av ulike påvirkningsoperasjoner over kort tid, kan det synes som at dette ikke gir stor effekt (f.eks. Buvarp & Sivertsen, 2025; Sivertsen & Buvarp, 2025). Samtidig vet vi at sakte oppbygging av grupper med felles synspunkter, og tillit til egen gruppe, dens kilder og en gitt forståelsesramme (som for eksempel reflektert i Russisk propaganda), kan gi betydelige effekter over tid. Hvis man som samfunn ikke evner å sette inn tiltak som bremser eller snur en slik utvikling, kan det være at man ikke evner å snu dette når man begynner å se negative effekter. Et aktuelt eksempel er MAGA-bevegelsen i USA. Når en gruppe har vokst seg stor nok og evner å bygge tillit hos flere og dermed drar med seg større og større masser i sin verdensforståelse, kan det bli svært utfordrende, om ikke umulig, å snu.

OECD-rapporten om tillit (2024) viste en generell nedgang i tillit i OECD-landene fra 2021 til 2023. Respondentene i OECD-landene svarte også samlet sett mer mot midten av skalaen i 2023 enn i 2021, det vil si at de uttrykte seg mindre sikkert om sin tillit til myndighetene i 2023. En mulig grunn til dette kan være økende usikkerhet knyttet til hva som er sant og ikke.

Bruken av sosiale medier er økende og har vært det i mange år, både i Norge og på verdensbasis (f.eks. Kemp, 2025). Medietilsynets undersøkelser viste at tilnærmet alle mellom 13 og 18 år i Norge bruker sosiale medier og 93 % av befolkningen totalt (Medietilsynet, 2022, 2024). Det ble indikert at mange i Norge også bruker sosiale medier daglig som nyhetskanal (60 %). Samtidig har 80 % i undersøkelsen funnet saker på sosiale medier de trodde var usanne og kun 8 % av de spurte mente sosiale medier er pålitelige informasjonskilder (Medietilsynet, 2024). Karlsen & Aalberg (2023) viste også eksperimentelt hvordan deltagerne hadde lavere tillit til en nyhet presentert på Facebook, sammenlignet med hvis den var presentert på NRK eller TV2.

Det er altså en stor diskrepans mellom hvor mange som får nyheter gjennom sosiale medier og hvor mange som har tillit til nyhetene de finner der. Når vi legger til at også mange nyhetssaker i tradisjonelle redaktørstyrte nyhetsmedier (aviser, tv, radio) er hentet fra sosiale medier (f.eks. Brandtzæg et al., 2016), øker usikkerheten om hvilke nyheter som er til å stole på. Som beskrevet over (kapittel 1.2) blir helheten av ulike nettsteder, sosiale medier, og statlige og ikke-statlige og nyhetstilbydere og aktører svært uoversiktlig og komplisert, hvor det blir vanskelig å finne ut hvor en nyhet hadde sin opprinnelse (f.eks. Buvarp & Sivertsen, 2025; EEAS, 2025; Sivertsen & Buvarp, 2025). Skepsis er altså på sin plass, men har også den konsekvensen at tilliten faller og usikkerheten øker, som vist i OECD-undersøkelsen.

2.2.5 Sårbarhetsfaktorer på organisasjonsnivå

Sårbarhetsfaktorer på organisasjonsnivå handler mye om faktorene som er beskrevet i kapittel 2.2, knyttet til samfunnsnivå, tillit, og menneskets sosiale natur og gruppeprosesser (se også Bjørnstad, 2019, for mer om organisasjonsfaktorer knyttet til påvirkning).

Forskjeller i maktdistanse, det vil si variasjoner i hvordan mennesker forholder seg til hverandre i et hierarki (Hofstede, 2001), og grad av sentralisering/desentralisering, har vist seg å påvirke organisering og beslutningsprosesser (f.eks., Bjørnstad, 2013; 2021). Desentralisering og lav maktdistanse er blant annet funnet å ha sammenheng med mer effektive organisasjons- og beslutningsprosesser (f.eks., Bjørnstad, 2013; 2021). Høy maktdistanse og strengt hierarki i organisasjoner har også blitt knyttet til feilaktige beslutninger i risikofylte miljøer (O’Sullivan, Moneypenney & McKimm, 2015). I en organisasjon eller kultur med høy maktdistanse har underordnede mindre makt og ansvar, samtidig som avstanden til overordnede gjør det mindre akseptabelt – og dermed mer utfordrende – for underordnede å si ifra.

En organisasjon med lav maktdistanse/hierarki og desentraliserte beslutningsprosesser, en såkalt demokratisk organisasjon, setter dermed personell på alle nivåer bedre i stand til å avdekke og rapportere om potensiell fiendtlig påvirkningsaktivitet. Ansvar og innsikt gir bedre situasjonsforståelse og økt motivasjon til å tenke i dybden hos flere i organisasjonen. Sistnevnte resonnement bygger på forskningen som viser at mennesker tenker mer i dybden hvis de opplever mer ansvar (f.eks., Fiske & Taylor, 2017; kapittel 2.2.1). Nyere forskning av Ospina, Orosz & Spencer (2023) støtter denne tolkningen; de demonstrerte en negativ sammenheng mellom å ha autoritær leder (i sammenligning med demokratisk leder, som gir underordnede autonomi) og evnen til å kjenne igjen falske nyheter. Videre fant Ospina og kolleger at underordnede med autoritære ledere sa seg enig i og delte falske/fiktive nyhetsartikler fra sin leder i betydelig større grad enn de med demokratiske ledere. Dette betyr at mer ansvar og mindre forskjeller mellom ansatte på ulike nivåer øker sannsynligheten for at flere tør å si ifra hvis de mistenker påvirkningsforsøk eller annen fiendtlig aktivitet. Hierarki, maktdistanse og sentralisert styring kan dermed forstås som sårbarhetsfaktorer på organisasjonsnivå.

Demokratisk organisasjon har videre vist seg å gi høyere jobbinvolvering (Brown, 1988; Butts et al, 2009; Halberg & Schaufeli, 2006), hvilket påvirker innsatsen som legges ned i arbeidet (Brown, 1996). Jobbinvolvering kan dermed også forstås som en arbeidsmotivasjonsfaktor (Moynihan & Pandey, 2007). Jobbinvolvering fremmer altså arbeidsinnsats og motivasjon, som

igjen stimulerer til dybdetenkning. Dermed kan jobbinvolvering forstås som en faktor som styrker motstandsdyktigheten mot fiendtlig påvirkningsaktivitet, for eksempel gjennom desinformasjon og infiltrasjon. Manglende jobbinvolvering blir da en sårbarhetsfaktor.

2.2.6 Sårbarhetsfaktorer på samfunnsnivå og kulturelle faktorer

Walter & Drochons (2022) ville undersøke om det var forskjeller i tendensen til å tro på konspirasjonsteorier i USA versus Europa. De fant at noen europeiske land, som Sverige og Tyskland, skåret lavere enn USA, mens Frankrike og Portugal skåret ganske likt som USA. Kotnarowski (2024) undersøkte troen på konspirasjonsteorier i 29 Europeiske land og fant til dels store forskjeller mellom landene. På bunn lå de nordiske landene hvor ca. 10–15 % av de spurte tenderte til å tro på konspirasjonsteorier. Bulgaria og Nord-Makedonia toppet statistikken, hvor 50–60 % av respondentene tenderte til å tro på konspirasjonsteorier. Paulauskyté (2024) fant lignende resultater med Slovakia og Bulgaria på toppen av statistikken. For eksempel svarte 62 % av respondentene fra Bulgaria og 58,7 % av respondentene fra Slovakia bekreftende på påstanden «Democracy does not exist, [...]» i Paulauskytés undersøkelse.

Hva er grunnene til at det i noen land er så stor andel som tror på konspirasjonsteorier, som for eksempel i landene på Balkan og til dels i Øst-Europa? Adam-Troian et al. (2021) peker på at det er mye forskning på prediktorer på individnivå, men at nasjonale, sosiale og kulturelle faktorer kanskje er viktige. Disse faktorene er likevel lite undersøkt.

Adam-Troian et al. (2021) tok for seg kulturelle forskjeller. I en samlet analyse av tre studier fant de en sammenheng mellom kollektivism (Hofstede, 2001) og tro på konspirasjonsteorier, og mellom maskulinitet (Hofstede, 2001) og tro på konspirasjonsteorier. Etterfølgende studier (Hornsey & Pearson, 2022; Paulauskyté, 2024) indikerte en positiv sammenheng med kollektivism og tro på konspirasjonsteorier, og høy maktavstand (Power distance: Hofstede, 2001) og tro på konspirasjonsteorier. Maktavstand og kollektivism ser ut til å være de sterkeste kulturelle prediktorene for konspirasjonstro.

Cordonier, Cafiero & Bronner (2021) knyttet konspirasjonsteoritro til lavt nivå av demokrati, oppfattelse av høy korrupsjon i offentlig sektor og høyt arbeidsledighetsnivå. Sistnevnte var også den viktigste prediktoren i Paulauskytés studie.

Mennesker i rikere land, målt ved brutto nasjonalprodukt (BNP), er funnet å ha lavere tro på konspirasjonsteorier enn mennesker i fattigere land (Hornsey et al., 2023b). Forskning på individnivå viser også hvordan marginalisering blir en motivasjonsfaktor for å oppsøke konspirasjonsteorier (f.eks. Hornsey et al., 2023; Uscinski et al., 2022). Både fattigdom og lite utdanning er blitt forbundet med tro på konspirasjonsteorier (f.eks. Adam-Troian et al., 2023; Hornsey et al., 2023). Disse faktorene henger også ofte sammen; fattigdom gir dårligere tilgang på utdanning, hvilket gir dårligere odds for å finne et godt lønnet arbeid, og som igjen gir mer økonomisk utrygghet og fattigdom. Som indikert over (kapittel 2.1.2), er utdanning også i seg selv blitt knyttet til større evne til å gjenkjenne des- og misinformasjon.

Adam-Troian et al. (2023) fant at tillit til myndigheter og politiske partier delvis medierte effekten av økonomiske utfordringer (prekaritet) på troen på konspirasjonsteorier. Dette betyr at marginaliserte grupper har lavere tillit til myndigheter og dermed er mer motivert og sårbare for å tro på konspirasjonsteorier. Eksponering for konspirasjonsteorier vil i sin tur kunne øke mistilliten til myndigheter ytterligere.

En interessant studie av Bertin og kolleger (Bertin et al., 2024) tok for seg hvordan narsissisme på gruppe- eller nasjonalt nivå, såkalt kollektiv narsissisme, påvirket sammenhengen mellom relativ deprivasjon (dvs. oppfattet deprivasjon hos en gruppe eller nasjon i forhold til andre grupper/nasjoner) og troen på konspirasjonsteorier. Det viste seg at det var en interaksjonseffekt; kollektiv narsissisme økte sannsynligheten for at relativ deprivasjon ville føre til tro på konspirasjonsteorier. Dette indikerer at grupperinger eller nasjoner som har spesielt høye tanker om sin gruppe/nasjon har større sannsynlighet for å søke konspirasjonsteorier for å forklare sin (opplevd) dårlige situasjon. Konspirasjonsteoriene gir noen å skylde på - en sydebukk («scapegoating» i litteraturen). Dette bringer kunnskapen på individnivå (kapittel 2.1) sammen med kunnskapen på gruppe-, samfunns- og nasjonalt nivå og gir en økt forståelse for prosessene bak troen på konspirasjonsteorier. Delaney et al. (2024) viste hvordan fiktive nyheter som spilte på positive nasjonale stereotypier i Irland og Tyskland, bidro til falske minner. De viste også at negative stereotypier om andre nasjoner ga samme effekt i Tyskland, men ikke i Irland. Dette kan skyldes variasjoner i opplevd relevans av de negative stereotypiene som ble brukt, men det kan også skyldes ulikheter i kollektiv narsissisme mellom disse landene i tråd med forskningen til Bertin et al.. Rundt slike makro-nivå faktorer er det fortsatt mye utforsket.

3 Tiltak som kan bygge psykologisk motstandskraft mot uønsket påvirkning

Det gjøres mye internasjonal forskning på hvordan øke motstandsdyktigheten mot påvirkning gjennom digitale medier. Dette kapittelet tar først for seg metoder eller tiltak på individnivå, etterfulgt av en sammenstilling av disse. Videre presenteres nye typer tiltak, også mindre utforskede, inkludert person- og gruppetilpassede tiltak, muliggjort av blant annet KI. Til slutt følger en presentasjon av faktorer knyttet til økonomi, tillit og samfunnsnivå, inkludert mulige tiltak.

Som indikert innledningsvis, gir denne rapporten en oppdatert litteraturgjennomgang av forskningen på psykologiske sårbarheter for påvirkning og hvilke tiltak som kan øke menneskers psykologiske motstandskraft. Den tar som tidligere presisert ikke for seg teknologien i seg selv, det vil si, hvor effektene ikke er studert fra et menneskelig/psykologisk ståsted, ei heller rene teknologiske løsninger for å redusere den digitale spredningen av påvirkningsoperasjoner.

3.1 Informasjon i forkant («priming», «prebunking» og merking)

Priming (kapittel 2.2.1) brukes strategisk i politiske kampanjer og påvirkningsoperasjoner, men denne effekten kan også utnyttes som grunnlag for å motvirke påvirkningsoperasjoner, også kalt «prebunking»-strategier (f.eks., Basol et al., 2021). Både faktainformasjon om en sak, om hvordan vi mennesker lar oss påvirke eller informasjon om påvirkningsteknikker som ofte brukes, kan hjelpe mennesker til å avsløre etterfølgende desinformasjon og påvirkningsforsøk (se Bjørnstad, 2023, for en gjennomgang). Pereira, Bueno, Nunes & Pavão (2024) fant at faktainformasjon fra en redaktørstyrt avis og varsel om stor spredning av falske rykter og nyheter ga positiv effekt på deltagernes evne til å kjenne igjen sanne og usanne nyheter (mer om denne studien i kapittel 3.10).

Merking fra faktasjekk-organisasjoner med «usant», eller varsler på sosiale medier om å sjekke innholdet eller kilden til nyheter og annet innhold har demonstrert positiv effekt på hva mennesker tror på og deler (Martel & Rand, 2023; Yaqub et al., 2020). Sistnevnte studie indikerte også at kilden til slik merking var vesentlig for god effekt. Mest effektiv var merking fra faktasjekk-organisasjoner, dernest advarsler fra nyhetsmedier og publikum, mens merking basert på automatisk deteksjon hadde minst effekt på adferd (Yaqub et al., 2020). Andre faktorer som har demonstrert innvirkning på merkingens effekt på delingsadferd, er grad av synlighet og spesifisitet. Spesifisitet refererer til om merkingen var konkret - generelle advarsler hadde liten effekt (Martel & Rand, 2023).

3.2 Korrigering («debunking»)

Faktasjekkere som jobber for faktasjekkingsnettstedet «faktisk.no» undersøker og korrigerer nyheter. Korrigering er den mest studerte og mest brukte metoden for å møte desinformasjon og falske nyheter. Men er det effektivt? Mye tyder på at svaret ikke er et ubetinget ja. Irving, Clark, Lewandowsky & Allen (2022) fant for eksempel at korrigeringer av medienes feiltolkninger av forskning (for eksempel korrelasjoner som blir presentert som kausale sammenhenger) kan ha en positiv effekt. Men priming-effekten beskrevet over gjør det vanskelig å korrigere feilinformasjon, spesielt hvis den har lagret seg i minnet («debunking»; Lewandowsky et al., 2020). Selv om man skulle komme til å lese en korrigering, og til og med tro på den, kan den falske nyheten allerede ha festet seg nok i minnet til at det er det vi husker best etter en stund.

Chan & Albarracins metastudie (2023) indikerte at korreksjoner av forskningsrelevant informasjon i gjennomsnitt ikke ga signifikant effekt. Men funnene demonstrerte også at korreksjonene ga bedre effekt hvis de var detaljerte, temaet var politisk nøytralt og personene var kjent med begge sider av sakene på forhånd. Sistnevnte er i tråd med forskning som har vist at korrigeringer som er kombinert med andre tiltak (som kritiske opplysninger om kilde), er mer effektive (Ecker et al., 2024). Samlet indikerer denne forskningen at kombinasjoner av informasjon i forkant (priming/prebunk-type tiltak) med korreksjoner (debunk-type tiltak) kan være effektivt. Med økt kunnskap om en sak eller mental forberedelse på at informasjon kan være uriktig eller vridd, er man mer kritisk til det man leser/hører, hvorpå korrigeringer får langt større effekt.

3.3 Medietrening («media-literacy»)

Medietrening fungerer som en form for priming, der individer lærer å identifisere des- og misinformasjon. I Norge tilbyr Medietilsynet blant annet en sjekkliste for kritisk kildevurdering (Medietilsynet, 2025). «Tenk», skoleavdelingen til Faktisk.no, tilbyr undervisningsressurser til grunn- og videregående skole for å gjøre unge bedre rustet til å forstå og kritisk vurdere informasjon på digitale medier (Tenk, 2025). De jobber også med kildebevissthet og kritisk mediebruk på flere andre arenaer som er rettet mot barn og unge. Internasjonalt finnes initiativer som «News Literacy Project», som tilbyr digitale kurs for elever (News Literacy Project, 2025). Forskning viser at slike tiltak styrker evnen til å skille mellom fiktive og ekte nyheter (Guess et al., 2020; McGrew, 2019).

En senere studie finner lignende effekter (Sude et al., 2023), men indikerte i tillegg at partiskhet kunne svekke effekten av medietrening. Dette betyr at mennesker er funnet å være mindre kritiske til nyheter hvis de er i tråd med deres allerede eksisterende oppfatninger, selv når de er kompetente til å finne ut om nyheten er troverdig (dvs. har medietrening). Dette indikerer at motivasjon kan bety mer enn evne når det gjelder menneskers faktiske evaluering av innhold på nett.

Norske elevers evne til kritisk lesning, det vil si evnen til å avgjøre om de kan stole på en tekst eller ikke, er funnet å være mangelfull (Weyergang & Frønes, 2020). Resultatet er i tråd med

forskningen fra Shtulman (2024) og Sultan et al. (2024) som indikerte at barn og unge er en spesielt sårbar gruppe når det gjelder å kunne å skille sant fra usant (se kapittel 2.1). Weyergang & Frønes avdekket også at det var betydelige forskjeller mellom jenter og gutter og mellom elever med lav og høy sosioøkonomisk bakgrunn, hvor gutter og de med lav sosioøkonomisk bakgrunn slet mest med å evaluere troverdighet og pålitelighet. Det ble videre oppdaget store variasjoner fra skole til skole og fra lærer til lærer i evnen til å lære bort strategier for å vurdere troverdighet og pålitelighet, og under halvparten av elevene fra undersøkelsene (PISA og nasjonale prøver) indikerte at de hadde lært dette på skolen. Resultatene peker mot at det er behov for en innsats for både å heve kunnskapsnivået hos skoler og lærere og å innføre krav til undervisning på disse områdene.

Ventsel, Hansson, Rickberg & Madisson (2024) utviklet et medietreningsprogram spesielt for det estiske forsvaret, for å møte påvirkningstruslene. De tok utgangspunkt i tre overordnede områder: behovene og evnene til de som skal læres opp, hvilke påvirkningsaktiviteter det er sannsynlig at de vil møte på og bruk av prinsipper i læringen som baserer seg på forskning på hvordan mennesker lærer. Dette medietreningsprogrammet er ment å kunne tilpasses både sivile og andre nasjoners behov.

FFI utviklet verktøyet Somulator (Bergh, 2024) som simulerer et informasjonsmiljø (sosiale medium-kloner og en nyhetstjeneste), hvor brukeren kan øve på å håndtere desinformasjon. Det ble utviklet for Forsvaret, men kan også brukes av andre organisasjoner og aktører i samfunnet og totalforsvaret for å trene på å håndtere informasjonsmiljøet, for eksempel under kriseøvelser. Dette kan forstås som et medietreningsverktøy men kan ved å legge inn relevant innhold potensielt også gi priming-effekter.

3.4 Påminnelse om å sjekke korrekthet («accuracy-nudge»)

En annen måte å gjøre mennesker mer motstandsdyktige mot å tro på og dele desinformasjon og fiktive nyheter, er å be dem reflektere over sannheten i påstander og nyheter («accuracy-nudges»: Pennycook et al., 2020; «attitudinal & behavioral nudges»: Rees, Safi & Lim, 2022). Slike primere aktiverer fokuset på sannhet/usannhet før lesningen starter slik at leseren øker sin oppmerksomhet om dette og i større grad legger korrekthet til grunn for beslutningen om eventuelt å dele en nyhet. Andre motivasjonsfaktorer for å dele kan være hvor interessant man synes noe er eller om innholdet er forventet å kunne sette i gang en samtale (Yaqub et al., 2020).

3.5 Vaksine («inoculation»)

Såkalte vaksine-teknikker eller «inoculation» kan forstås som en type priming, der man lærer opp mennesker til å kjenne igjen manipulasjonsteknikker ofte brukt i des- og misinformasjon og påvirkningsforsøk. Dette er blitt gjort gjennom å trene mennesker i å bruke manipulasjonsteknikkene selv i online spill. Forskningsgruppen Cambridge Social Decision-Making Lab ved Cambridge University, har utviklet flere slike nettbaserte spill, blant annet «Bad News» (Roozenbeek & Van der Linden, 2019), «Harmony Square» (Roozenbeek & Van

der Linden, 2020) og «Go Viral!» (Basol et al., 2021). Senere tok Roozenbeek et al. (2022) eksperimentene ut i en sosial medie-setting (YouTube) hvor de benyttet videoer istedenfor spillene for å lære deltagerne å kjenne igjen manipulasjonsteknikker. Studiene er gjort med deltagere fra vestlige land (Storbritannia, Frankrike, Tyskland og USA).

Gjennomgående har denne forskningen vist at deltagerne øker sin evne til å kjenne igjen de spesifikke manipulasjonsteknikkene, men at dette er ferskvare. Effekten ebbet ut i løpet av et par måneder (Maertens et al., 2021).

Den nyeste forskningen på området (Biddlestone, Roozenbeek, Suiter, Culloty & van Der Linden, 2025b) har vist at vaksine-strategien også fungerer til å lære opp mennesker i å kjenne igjen noen ofte benyttede logiske feilslutninger i desinformasjon og konspirasjonsteorier. Denne forskningen brukte, i likhet med Roozenbeek et al. (2022), videoer istedenfor spill og viste positive resultater i form av at deltagerne ble bedre på å kjenne igjen de studerte feilslutningene.

En svakhet i forskningen på vaksine-strategier i forhold til naturlige situasjoner er at påstandene og nyhetene deltagerne vurderte, ikke var tilknyttet avsender eller konto. Når forskningen på området indikerer at kilde er blant den viktigste informasjonen mennesker anvender for å evaluere troverdighet (f.eks., Fiske & Taylor, 2017; Priester & Petty, 2003), kan dette tolkes som en mangel. Videre har studiene på vaksine-strategier primært undersøkt evne til å kjenne igjen utvalgte manipulasjonsteknikker. Studier indikerer at effekten kan være spesifikk for gjenkjennelse av de utvalgte teknikkene og at vaksine-metodene ikke gir en generell bedre evne til å skille sant fra usant på nett (f.eks., Modirrousta-Galian, Highham & Seabrooke, 2023). Et annet ankepunkt er at det ikke er undersøkt om det kan være bivirkninger ved vaksine-strategiene som benytter spill i sin opplæring. En bivirkning kan være at spesielt sårbare personer, kan tenkes å benytte manipulasjonsteknikkene selv, ikke bare kjenne de igjen. Axelsson, Nygren, Roozenbeek og van der Linden (2025) testet ut «Bad News»-spillet blant skoleelever på en videregående skole i Sverige. Resultatene viste, som tidligere studier, en positiv effekt på elevenes evne til å kjenne igjen manipulasjonsteknikkene etter å ha spilt spillet. Men eventuelle bivirkninger av denne vaksine-strategien ble heller ikke her evaluert. En annen svakhet i denne forskningen er manglende måling av faktisk adferd.

3.6 Sammenligning av tiltak på individnivå

Det har vært usikkerhet rundt den relative effektiviteten til de ulike teknikkene som er brukt i alt fra vaksine-strategistudiene til medietreningsstudiene til informasjonskampanjer basert på for eksempel forskningsbasert informasjon. Roozenbeek & van der Linden (2019) hevdet at deres spill-metode var mer effektiv fordi den innebar mer aktiv involvering og dermed oppnådde mer kognitiv bearbeiding (elaborering). Samtidig kan, som nevnt over (kapittel 3.5), også vaksine-metoden forstås å ha noen bivirkninger; opplæringen i å bruke manipulasjonsteknikkene aktivt kan lede spesielt sårbare deltagere til å benytte disse teknikkene selv snarere enn bare å kjenne dem igjen hos andre. Fokuset er også på å lære enkelte manipulasjonsteknikker, noe som kan være litt snevert med tanke på å finne ut om noe er sant eller ikke, som blant annet indikert av forskningen til Modirrousta-Galian et al. (2023) og Wang, Phillips, Carley, Lin & Pennycook

(2025). Wang og kolleger fant videre at effekten kun sto seg hvis de utelukkende målte gjenkjennelse av de spesifikke manipulasjonsteknikkene deltagerne hadde lært seg. Hvis forskerne derimot testet effekten i en kontekst med ekte tweets, eller benyttet syntetiske tweets som også inneholdt andre manipulasjonsteknikker, forsvant den positive effekten av vaksine-strategien. Andre innvendinger nevnt over (kapittel 3.5) var manglende informasjon om avsender/kilde i studiene og måling av faktisk delingsadferd (ikke bare intensjon).

OECD (2022) rapporterte en studie de gjennomførte med samarbeidspartnere i Canada og Frankrike, med utvalg fra Canada. De sammenlignet effektene av påminnelse om å sjekke korrekthet med medietrening/tips. Resultatene indikerte at medietrening/tips reduserte intensjon om å dele feilinformasjon med 21 prosent, hvilket var en 3,5-ganger så stor effekt som det de fant for påminnelse om å sjekke korrekthet.

Bjørnstad (2023) gjennomførte en pilotstudie med sammenligning av flere typer tiltak eller metoder som tidligere er funnet å øke evnen til å kjenne igjen sant/usant eller manipulasjonsteknikker. Studien undersøkte effekten av å gi skriftlig informasjon om menneskelige sårbarheter og påvirkningsoperasjoner, muntlig informasjon om det samme og spill-basert kompetanse om manipulasjonsteknikker ofte brukt i påvirkningsoperasjoner (dvs. vaksine-teknikk med bruk av Harmony Square: Roozenbeek & Van der Linden, 2020). Studien målte både oppfattelser av saker før og etter, og oppfattelse av sant/usant etter, en times påvirkning gjennom et sosialt medium. Dette representerte en mer realistisk eksperimentell setting gjennom at deltagerne leste det de ville på det sosiale mediet Mastodon, kunne interagere (dele og kommentere), og hadde informasjon om kilde (avsenders profil). Dette var en pilotstudie med få deltagere og med tilhørende utfordringer med å oppnå signifikante resultater. Studien viste likevel en signifikant effekt av priming, i form av muntlig informasjon, på deltageres motstandsdyktighet mot påvirkning av deres oppfattelse av utvalgte temaer. Studien antydte også at deltagerne som viste mest motstandsdyktighet mot påvirkning også var bedre til å gjenkjenne usanne påstander og nyheter, men dette nådde ikke signifikansnivå. Det var også en gjennomgående tendens til at gruppene som enten fikk informasjon om påvirkning eller som lærte seg manipulasjonsteknikker i forkant, endret sine oppfattelser mindre etter å ha brukt Mastodon og var mer skeptiske til om påstandene de leste på Mastodon var sanne, sammenlignet med kontrollgruppen. Fordi det fortsatt er få sammenlignende studier, spesielt i realistiske omgivelser, nevnes denne til tross for sitt begrensede utvalg. Den kan også være inspirasjon til design av full-skala eksperimenter, samt at den indikerer en mulig sammenheng mellom å tro at noe er sant og å bli påvirket av det.

Barman & Conlan (2024) tok sikte på å sammenligne «nudge»-teknikk med «prebunk»-teknikk. De fant at sistnevnte var mer effektivt, men at det var behov for personlige tilpasninger av tiltak da analysene antydte at tiltakene hadde ulik effekt for ulike grupper. Samtidig kan man stille spørsmål ved denne studiens klassifisering av tiltak. Prebunk-teknikken de undersøkte var i realiteten å gi mulighet til ekstra informasjon gjennom å trykke på en fane, altså ikke noe deltagerne leste i forkant. Nudge-teknikken viste seg å dreie seg om merking med en generell advarsel og ikke en oppfordring til å sjekke eller reflektere over korrekthet («nudge» til adferd). Generell advarsel er som indikert over (kapittel 3.1) tidligere funnet å være den minst

virkningsfulle måten å merke på (Martel & Rand, 2023). I sum var dette mer en sammenligning av merking i form av generell advarsel med tilgang på ekstra informasjon, hvor tidligere forskning altså har funnet at generell advarsel er den minst effektive typen merking. Uansett indikerer Barman & Conlans studie (2024) at ulike tiltak kan ha ulik effekt på ulike personer og grupper, og at det derfor vil være uheldig å gå ut fra at én teknikk fungerer likt for alle.

3.7 Gruppe- og persontilpassede tiltak

Som indikert over (kapittel 1.2, 2.2.3) øker bruk av persontilpasset informasjon påvirkningsevnen (Matz, 2025, 2022; Matz et al., 2024, 2024b). Persontilpasning brukes både i reklamekampanjer, og av antagonistiske aktører som ønsker å påvirke valg i egne og andre land (Matz, 2025; Buvarp & Sivertsen, 2025). Og mulighetene øker med KI. Vi ser blant annet en utvikling av gratis KI-baserte nyhetstjenester med personlig tilpasning av nyheter (f.eks. Bjørkeng, 2024).

Men kunnskaper om sårbarheter og KI-baserte verktøy behøver ikke forbeholdes brukt av fiendtlige lands påvirkningsoperasjoner. Det vi vet om menneskelige sårbarheter for påvirkning, både generelt og på individ- og personlighetsnivå, kan også brukes til å øke motstandsdyktigheten til befolkningen i Norge. OECD-rapporten «Facts not Fakes» (2024b) foreslår at myndighetene benytter gruppe-informasjon for å tilrettelegge kommunikasjonen bedre for ulike målgrupper og at dette kan gjøres ved bruk av nye teknologier, inkludert KI. Det understrekes at dette må gjøres med stor forsiktighet og respekt for den enkeltes privatliv og personvern.

Myndighetene i Norge har tradisjon for å benytte generelle holdningskampanjer i alt fra bilbeltebruk til helse, med mål om å endre befolkningens oppfatninger og adferd. Dette har vist seg å ha begrenset effekt hvis brukt isolert (f.eks. Matz, 2025; Philips, Ulleberg, & Vaa, 2011). Et eksperiment utført av Lee, Wong & Cheng (2023) demonstrerte at sannsynligheten for å nå frem med klima-informasjon hos klima-skeptikere var avhengig av at informasjonen ble tilpasset den enkeltes forståelsesrammer og promoterte en følelse av å handle og være moralsk. Dette funnet harmonerer med forskningen presentert under sårbarheter (kapittel 2.2.3) som viste at mennesker bryr seg mer om informasjonen gir dem et positivt selvilde enn om det er sant (Van Bavel et al., 2024). Funnet er videre i tråd med forskningen som indikerte at mennesker som setter intuisjon og emosjoner over forskning og evidens, er ekstra vanskelige å nå frem til med korrigeringer og informasjon. Studien av Lee et al. (2023) synliggjør at det er mulig å nå disse gruppene ved å tilpasse kommunikasjonen til mottagerens epistemologi, i dette tilfellet, med mer intuisjons- og emosjonsbasert argumentasjon. Denne forskningen demonstrerer også viktigheten av at informasjonen gir menneskene i gruppen man kommuniserer til en positiv følelse av seg selv. Det vil si at innholdet i kommunikasjonen bygges på positive sider ved mottagerpersonens- eller gruppens identitet og handlinger istedenfor direkte eller indirekte å kritisere. Innsikt i at mottageren kan føle sin epistemologi, identitet og selvfølelse truet av fakta og informasjon, kan åpne for nye tilnærminger. Samtidig er det også viktig å jobbe langsiktig for at ikke flere skal identifisere seg med grupperinger som fornektet forskning og fakta. Som med tillit er det lettere å forebygge enn å reparere.

En forskningsgjennomgang av Young et al. (2024) indikerte en positiv sammenheng mellom å verdsette intuisjon og følelser høyere enn data og forskningsfunn og å tro på misinformasjon og konspirasjonsteorier, og at denne epistemologien også brukes av populistledere for å skape en gruppenorm mot forskning. Young et al. indikerer at det blir promotert en epistemologi som devaluerer vitenskap og fremelsker det de kaller «sunn fornuft», som egentlig er basert på følelser og antagelser. For marginaliserte mennesker kan dette gi en følelse av at deres identitet og normer som gruppe blir løftet fra å være noe negativt til noe positivt; ikke å forstå eller lese forskning blir dermed til en positiv del av identiteten. I lys av denne forskningen kan vi nå disse menneskene gjennom å henvise til ting de kjenner seg igjen i, snarere enn å overøse dem med mer forskning og fakta. På denne måten kan bruk av persontilpasset kommunikasjon og informasjon hjelpe myndighetene med å nå frem til alle, ikke bare til dem som mer eller mindre allerede er en «del av menigheten».

Kanskje må vi tenke i disse banene også for å nå frem med tiltak for å øke nasjonens motstandsdyktighet mot fiendtlig påvirkning. Å advare mot for eksempel følelsesladet og polariserende innhold fungerer mest sannsynlig ikke på de gruppene som er mest utsatt for å tro på og handle på basis av nettopp slike virkemidler. Dette til tross for forskningsfunn som indikerer statistisk signifikante effekter av nettopp slike tiltak, som for eksempel beskrevet i kapittel 3.1–3.6 (f.eks., Basol et al., 2021; Bjørnstad, 2023; Maertens et al., 2021; Roozenbeek et al., 2022b; Roozenbeek & Van der Linden, 2020). Poenget forskningen til Young et al. bringer frem er ikke at slike tilnærminger er ineffektive på generelt nivå, men at man må benytte mer person- og gruppetilpasset kommunikasjon og informasjon hvis man skal kunne nå alle, og spesielt de gruppene som kanskje er viktigst å nå. Disse gruppene står i sin verdensanskuelse lengst fra både innholdet i og kommunikasjonsstilen som budskapet man ønsker å kommunisere blir lagt frem på. Forskingen på valgpåvirkning i Europas valg de senere år (f.eks., Buvarp & Sivertsen, 2025) påpeker at fiendtlige makter som utøver påvirkning i økende grad benytter gruppe- og persontilpasset informasjon for å nå frem. Sett i lys av situasjonen som utspiller seg på de digitale plattformene, og de sosiale mediene spesielt, tydeliggjort i forbindelse med europeiske valg, er det behov for effektive tiltak for å motvirke at fiendtlige nasjoners påvirkningskampanjer over tid når frem med sine narrativer og verdensanskuelse til Norges befolkning.

3.8 Utdanning

Som indikert i kapittel 2.1.2 er det forskningsmessig støtte for at utdanning kan gi større evne til å gjenkjenne des- og misinformasjon og konspirasjonsteorier. Kunnskap er nødvendig for å kunne tolke informasjon og evaluere om noe er sannsynlig eller usannsynlig. Utdanning handler også om hvordan og hvor man kan finne troverdige kilder for å undersøke saker nærmere. I tillegg vil evne til selvrefleksjon kunne være nyttig for å forstå hvordan man blir påvirket som menneske.

Store gruppe- eller befolkningsforskjeller i kunnskaps- og utdannelsesnivå bør motvirkes med inkluderende utdanningstilbud for alle i befolkningen. Ikke minst vil dette være av stor betydning for minoritetsgrupper og sårbare grupper i samfunnet (se også kapittel 2.2.6).

3.9 Organisasjon

Forskningen på sårbarheter på organisasjonsnivå (kapittel 2.2.5) indikerte at mer ansvar og mindre forskjeller mellom ansatte på ulike hierarkiske nivåer øker sannsynligheten for at flere mennesker i organisasjonen vil evne å oppdage påvirkningsforsøk eller annen fiendtlig aktivitet, samt være motivert til å tørre å si ifra om dette. Det vil si at demokratisk organisering, med lite hierarki og med desentralisert autoritet og prosesser, er et organisatorisk virkemiddel for å øke motstandsdyktigheten mot påvirkningsoperasjoner. Dette er viktige innsikter for organisasjonsutviklingen i totalforsvaret, både i Forsvarets organisasjon og i de sivile organisasjonene.

3.10 Økonomien bak våre valg og tiltak på nasjonalt nivå

Ikke overraskende er økonomiske insentiver og kostnader funnet å ha sammenheng med menneskers adferd, fra adferd under Covid-19-pandemien til valg av el-bil fremfor fossildrevne biler (f.eks. Romano et al., 2021; Fearnley, Figenbaum & Kolbenstvedt, 2022, 2016).

Fange og Østeraas (2025) viser i sin undersøkelse hvordan pris i økende grad også har sammenheng med hvor mange som velger å ha abonnement på kvalitetssikrede redaktørstyrte medier. Villigheten til å betale for abonnement synker mer ved prisoppgang nå enn tidligere. Det har blitt flere alternativer. Med mange gratis nyhetstjenester på nett er det ikke overraskende at flere velger vekk redaktørstyrte medier, og spesielt når de øker i pris. I tillegg taper tradisjonelle redaktørstyrte medier for KI, som tar over produksjon, sammenfatting og distribusjon av nyheter (Raabe, 2023, 2025). Prisene har også økt, blant annet for å kompensere for fallende annonse- og abonnementsinntekter hos de redaktørstyrte mediene. Som indikert over (kapittel 2.2.4.4), viste Medietilsynets undersøkelse (2024) at 60 % av den norske befolkningen bruker sosiale medier som nyhetskilde daglig, til tross for at kun 8 % svarer at de har tillit til nyheter de leser på sosiale medier. Da de aller fleste indikerer at de ikke har tillit til nyhetene de leser på sosiale medier, kan man anta at det finnes en grunnleggende motivasjon og dermed potensiale til å bevege folk tilbake til mer kvalitetssikrede nyhetskanaler. Kan beveggrunnen være noe så enkelt som pris?

Pereira et al. (2024) gjennomførte et felteksperiment i forbindelse med lokalvalget i São Paulo, Brasil, i 2020, hvor de testet ut effekten av blant annet tre måneders gratis abonnement på en redaktørstyrt avis på deltageres evne til å oppdage des- og misinformasjon. I tillegg til avisen fikk deltagerne e-post med informasjon om at det var spredning av des- og misinformasjon under valget, 8 punktvis steg for hvordan de kunne finne ut om nyheten var falsk og link til faktasjekk-redskaper (hos avisen). Resultatene demonstrerte en positiv effekt av alle tiltakene på evnen til å gjenkjenne sanne og usanne nyheter, men gratis abonnement demonstrerte den største enkelteffekten på deltageres evne til å kunne detektere des- og misinformasjon.

Sosiale medier og nettbaserte nyhetsmedier som er designet for å spre misinformasjon, desinformasjon og påvirkningskampanjer, er gratis, svært lett tilgjengelige og spredningen er godt hjulpet av algoritmene, KI, falske brukere og bots. På den andre siden koster redaktørstyrte

medier med kvalitetssikret innhold penger, samtidig som deres mer moderate innhold gir mindre spredning da dette undertrykkes av algoritmene (f.eks., Bergh, 2020; McLoughlin & Brady, 2024; Roozenbeek & van der Linden, 2019; Sivertsen et al., 2021). Unge og andre ubemidlede grupper blir ekstra sårbare når tilgangen til faktabasert informasjon er bak betalingsmurer. Økonomiske barrierer for tilgang til kvalitetssikret informasjon bidrar til å forklare hvordan unge, eldre, samt marginaliserte og underprivilegerte grupper i samfunnet blir særlig utsatt for å tro på desinformasjon og konspirasjonsteorier (Hornsey et al., 2023; Medietilsynet, 2024; Shtulman, 2024; Sultan et al., 2024), som presentert i kapittel 2.2.4 og 2.2.6.

På basis av denne forskningen vil et tiltak mot desinformasjon og påvirkning være å etablere finansieringsordninger som gir fri tilgang til redaktørstyrte medier – for alle. Dette vil kunne være et svært effektivt tiltak, med betydelige effekter på lang sikt. Tiltaket vil være i tråd med Totalberedskapsmeldingens fremhevelse av de frie mediens betydning for å bygge tillit i befolkningen og til myndigheter og for å motvirke polarisering i samfunnet (Justis- og beredskapsdepartement, 2025). Ser man på kostnadene for et slikt tiltak mot sammensatte trusler vil det kunne stå frem som relativt beskjedent i forhold til andre militære forsvarskostnader.

3.11 Tillit

Som indikert over (kapittel 2.2.4 og 2.2.6), henger marginalisering og mistillit til myndigheter og tro på konspirasjoner sammen. Tiltak for å hjelpe marginaliserte grupper og som sikrer at færre blir marginalisert i et samfunn, kan altså være effektive tiltak for å øke tilliten i et samfunn. Dette støtter også OECDs rapport om tillit opp om (OECD, 2024).

Hva kan myndighetene gjøre med befolkningens tillit til dem? OECD-rapporten (2024) som referert til over, fant at en rekke forhold knyttet til lokale og nasjonale myndigheter og deres utøvelse av makt, viste sammenheng med befolkningens tillit til offentlige institusjoner og myndigheter. Faktorene er presentert i Tabell 3.1.

Tabell 3.1 Faktorer som hadde positiv sammenheng med befolkningens tillit til offentlige institusjoner og myndigheter (OECD, 2024).

Faktorer (lokale administrative tjenester)	Faktorer (nasjonale myndigheter/regjering)
Lett å finne informasjon om administrative tjenester	Regjeringens beslutninger basert på fakta og kunnskap
Offentlig ansatte avslår bestikkelser	Regjeringen og parlamentet (Stortinget) balanserer ulike interesser
Tjenester forbedres som følge av klager	Politisk medbestemmelse
Rettferdig behandling av søknader om trygdeytelser	Parlamentet (Stortinget) ansvarliggjør regjeringen
Tilfredshet med administrative tjenester	Statlige institusjoner er forberedt på kriser
Offentlig ansatte behandler publikum rettferdig	Regjeringen forklarer konsekvenser av reformer
Legitim bruk av personopplysninger	Regjeringen motstår utilbørlig påvirkning
Muligheter til å uttrykke meninger om lokale forhold	Synspunkter fra høringer tas til følge
Offentlige etaters bruk av innovasjon	Folk tør å delta i politikken

OECD-rapporten indikerer hva offentlige institusjoner, lokale og nasjonale myndigheter bør ha fokus på for å opprettholde og øke tilliten til myndighetene i samfunnet. Rettferdighet, medbestemmelse og ansvar er temaer som synes å gå igjen på nasjonalt og lokalt nivå. Samlet forklarte alle de ovenfor nevnte faktorene litt under 60 % av variansen i tillit (OECD-2024). Dette er dog basert på samvariasjonsanalyser hvor man ikke kan si noe sikkert om hva som er årsak og hva som er virkning.

Som indikert i kapittel 2.2.4 har det vært en betydelig nedgang i tilliten til regjeringen i Norge og til politiske partier fra 2021 til 2023. Men OECD-undersøkelsen sier lite om hvorfor Norge har hatt en ekstra stor nedgang. Undersøkelsen sammenfatter generelle sammenhenger på tvers av land; den sier mindre om spesielle hendelser og forhold i de enkelte landene som kan ha gitt utslag på utviklingen av tillitsnivået målt i undersøkelsen.

Hva kan gjøres for å øke befolkningens tillit til nyhetsmedier? OECDs rapport «Facts not Fakes» (2024b) foreslår å fremme uavhengige og mangfoldige medier og øke ansvarligheten og åpenheten til digitale plattformer. Samtidig mener den det er viktig å utvikle regulatoriske verktøy, kompetanse i offentlig sektor og samarbeide om dette internasjonalt. Dette er på overordnet nivå. OECD-rapporten har fokus på hva myndighetene kan gjøre for å styrke tilliten befolkningen har til dem.

4 Diskusjon

4.1 Individuelle forskjeller i sårbarhet og mulige tiltak

4.1.1 Individuelle forskjeller i sårbarhet

Samlet indikerte forskningen på individuelle forskjeller i sårbarhet at *personlighetsforstyrrelser, og da spesielt schizotypisk, paranoid og narsissistisk personlighet, har høyest prediktiv verdi for tro på desinformasjon og konspirasjonsteorier*. Derne st hadde lavere kognitive og analytiske evner, samt religiøsitet, størst prediktiv verdi. Andre personlighetsvariabler har ikke vist konsistente eller betydelige sammenhenger med tro på desinformasjon og konspirasjonsteorier.

Politisk orientering mot høyresiden, og spesielt ytre høyre, viste også en positiv sammenheng med tro på desinformasjon og konspirasjonsteorier. Personlighetsrelatert ideologi og tankemønstre, som høyreorientert autoritarianisme, sosial dominans, behov for avslutning, sterk inngruppe «bias» og å ha en tendens til såkalt magisk tenkning, predikerte også tro på konspirasjonsteorier. Utdanning ble derimot forbundet med robusthet.

Forskningen på demografiske variabler indikerte at kjønn og alder kan ha sammenheng med troen på *konspirasjonsteorier. Unge og menn ser ut til å være mest sårbare*. Forskningen på des- og misinformasjon viste derimot ingen forskjeller mellom kjønnene, og forskningen på alder er også noe mer usikker i forhold til des- og misinformasjon fra ulike land og i ulike typer undersøkelser. Forskjeller i utvalgskarakteristika og målingsmetoder ble også ansett å kunne påvirke resultatene i forskningen på alder og kjønn.

Uscinski et al. (2022) argumenterte på basis av forskningen på personlighetsforstyrrelser, at den økte spredningen av konspirasjonsteorier ikke utgjorde en trussel, fordi han mente det primært var de med personlighetsforstyrrelser som trodde på teoriene. Dette er en «sannhet» med store modifikasjoner. For det første er minst 2/3-deler av de som tror på konspirasjoner ikke predikert av disse diagnostiseringsverktøyene. For det andre er de som faller inn under diagnosene spesielt sårbare for å la seg påvirke av teoriene til destruktiv adferd. *Spredning av konspirasjonsteorier kan dermed øke sannsynligheten for at sårbare individer tyr til voldelige og andre ødeleggende handlinger.*

4.1.2 Mulige tiltak

Tiltak rettet mot individuelle forskjeller i sårbarhet er utfordrende, da dette i all hovedsak dreier seg om forskjeller som er vedvarende. *Psykiatrisk og psykologisk behandling* av mennesker med personlighetsforstyrrelser vil likevel kunne være et virkemiddel. Men denne typen diagnoser kan være vanskelige å behandle, slik at *forebygging blir avgjørende*. Arbeid som *sikrer barn en trygg og god oppvekst*, inkludert god skole og utdanning, vil være et generelt forebyggende tiltak. Dette henger sammen med faktorene på samfunnsnivå, som omtalt i det følgende (kapittel 4.3). *Tiltak mot KI- og algoritmebasert spredning av desinformasjon og konspirasjoner* (spesielt målrettet mot unge menn og vridd mot ytre høyre) vil også kunne ha en gunstig effekt.

Forskningen på samfunnsgrupper og nasjoner, oppsummert i det følgende (kapittel 4.3) indikerer at de ytre faktorene, kontekstfaktorene, sannsynligvis er mer betydningsfulle prediktorer og tiltaksfaktorer enn de som er målrettet mot individuelle forskjeller.

4.1.3 Målrettet påvirkning basert på individuelle forskjeller

Som indikert i den presenterte forskningen har *KI gjort målretting av påvirkning til en ekstra stor utfordring* da KI automatiserer og muliggjør målretting av påvirkning i stor skala. KI kan bidra med å sette sammen informasjon på individnivå, høstet fra ulike plattformer, og forme påvirkningen slik at den treffer individet på hjemmebane. Informasjon om enkeltindivider og hvilke individuelle forskjeller som gir sårbarhet settes sammen og kan brukes til å forme påvirkningsoperasjoner for at de skal ha mest mulig effekt. Tiltak for å møte denne utviklingen blir diskutert i kapittel 4.3.6 nedenfor.

4.2 Generelle psykologiske sårbarhetsfaktorer og tiltak på individnivå

4.2.1 Sårbarhetsfaktorer på individnivå

Kognitive og emosjonelle sårbarheter hos mennesker utnyttes for å spre desinformasjon og konspirasjoner. I stressede situasjoner, ved emosjonell aktivering, og når motivasjon, personlig relevans eller autonomi mangler, tenderer mennesker til å bruke heuristikker istedenfor dybdetenkning. Dette gjør oss sårbare for å tro på desinformasjon som typisk benytter seg av emosjonelt innhold og enkel fremstilling.

Mennesker har videre en del skjevheter og feiloppfattelser (bias og attribusjonsfeil) som gjør at vi for eksempel fester oss mest ved følelsesladete enkelthistorier, påvirkes av konteksten og i hvilken rekkefølge vi leser noe (framing og priming), søker bekreftelse av egne oppfatninger og holdninger, legger for mye vekt på person fremfor situasjon, og benytter selvsentrerte og selvforherligende forklaringsmodeller.

Forskningen viste også at motivasjon var en viktig faktor for hva mennesker velger å tro på og hva de velger å dele. For eksempel viste en studie hvordan evner kunne overstyres av motivasjon, slik at spesielt sterke holdninger til en sak påvirket motivasjonen til å finne ut om en nyhet var sann. Hører vi mennesker noe vi *ønsker* skal være sant, gidder, eller ønsker vi kanskje ikke finne ut om det *faktisk* er sant. I et samfunn vil styrken på dette ønsket kunne vokse i takt med *økende polarisering* (da polarisering indikerer sterke motstridende holdninger som øker motivasjonen til å tro på informasjon som støtter eget syn og selektene bort annet). Blant annet er det gjort mye forskning på *politiske preferanser*, hvor det har kommet frem at spesielt mennesker på høyresiden i amerikansk politikk er lite motivert for å finne ut om påstander som harmonerer med deres syn er sanne eller ei.

Mennesker kan også være *motivert til å ta risiko*, hvis gevinsten oppfattes som ønskelig. For å komme over den psykologiske dissonansen vil mennesker gjerne fokusere på gevinsten og bortforklare risikoen. Dette kan også gjøre oss sårbare for påvirkning fra fiendtlige stater. Som

indikert av EOS-tjenestene (E-tjen., 2025, 2026; NSM, 2025, 2026; PST, 2025, 2026) er påvirkning av forskere og forskning i Norge og i allierte land relevant for stater som Russland og Kina. Hvordan risikoen blir evaluert handler også om risikoopplevelse. EOS-tjenestene kommuniserer at det er høy risiko forbundet med land som Kina og Russland. Samtidig kan man stille spørsmål ved om denne risikoen blir tatt til følge for eksempel i myndighetenes føringer for akademika. Hvis fri forskning, også med ikke-demokratiske land fortsatt blir kommunisert som en overordnet målsetting fra myndighetene, og som noe akademikere blir målt på, vil en slik målsetting kunne være en sterk motivasjonsfaktor. Selv om EOS-tjenestene forbinder slikt samarbeid med høy risiko vil dette kunne være lett å bortforklare hvis de styrende dokumentene i sektoren velger å vektlegge *samarbeid som innebærer risiko* (f.eks. Kunnskapsdepartementet, 2021).

Forsøk på *insideoperasjoner* i sentrale grupper og organisasjoner, som Forsvaret og alle involvert i totalforsvaret, vil kunne utnytte seg av slike menneskelige svakheter. Svakheterne gjør at vi mennesker kan velge å tro på desinformasjon hvis det gagnar våre målsettinger og lukke øynene for fare når gevinsten bare oppleves motiverende nok.

4.2.2 Tiltak på individnivå

Kapittel 3 tok for seg forskning på generelle tiltak på individnivå, som kan øke den psykologiske motstandsdyktigheten mot påvirkningsoperasjoner i det norske samfunnet og totalforsvaret. Dette inkluderte å *informere om eller merke informasjonen i forkant, vaksine gjennom opplæring i mye brukte manipulasjonsteknikker, korrigering/fakta-sjekking, påminnelse om å sikre korrekthet og medietrening*.

Det er få sammenlignende studier av tiltakene på individ- og gruppenivå. Studiene beskrevet i denne rapporten sammenlignet korrigeringer med vaksine, ulike typer merking (fra spesifikk til generell) vaksine med generell merking, medietrening med påminnelse om å sikre korrekthet, og vaksine med informasjon i forkant (priming). Studiene indikerte at spesifikk merking var bedre enn generell merking, vaksine var mer effektivt enn generell merking, og informasjon i forkant og medietrening hadde bedre effekt enn påminnelse om å sikre korrekthet. Samlet viser forskningen at det er mange variabler som påvirker utfallet. Eksempelvis kan vaksine-strategier gi god effekt på gjenkjennelse av manipulasjonsteknikker, men først og fremst i kontrollerte laboratorie-kontekster hvor de spesifikke manipulasjonsteknikkene trent på blir presentert alene. Det er mindre sikre resultater relatert til om vaksine-strategien gir gjenkjennelse i mer naturlige kontekster, eller om den øker evnen til å skille sant og usant.

Hvordan studiene har valgt å måle effekt – ved gjenkjennelse av manipulasjonsteknikker, evaluering av sannhet, eller endringer i oppfattelse, holdning, adferd, og så videre – har en betydelig innvirkning på om forskerne finner effekt av tiltaket og hvor stor effekten eventuelt er. Til slutt er det også indikasjoner på at det er individuelle og kulturelle forskjeller i hvilke tiltak som har best effekt. I forlengelsen av dette blir det en utfordring at en vesentlig andel av forskningen er gjennomført i USA og at det sammenligningsvis er færre studier fra andre land. Det kan synes å bli mindre skjevhet i forskningsproduksjonen på området fremover, dessverre

kun som følge av politisk bestemt kutt i denne type forskning i USA. I Europa er tyngden av forskningen fra Storbritannia.

Oppsummert ser det ikke ut å være en «one size fits all»; alle de omtalte tiltakene synes å gi positive effekter i større eller mindre grad, avhengig av kontekst, hvordan de blir gjennomført og hvordan effekten blir målt. Tiltakene synes også å kunne forsterke hverandres effekter; nyere forskning indikerer at *kombinasjoner av ulike typer tiltak gir bedre effekt enn enkeltstående tiltak* (Ecker et al., 2024; Pennycook et al., 2024). For eksempel indikerte forskningen at ulike typer informasjon og opplæring i forkant av et påvirkningsforsøk, kombinert med korreksjoner i etterkant, kan være effektivt. *Når mennesker har kunnskap om innholdet og logikken i påstander og nyheter, kjenner sine sårbarheter, er klar over at de kan bli utsatt for desinformasjon og påvirkning og kjenner måter å identifisere dette på, er de bedre forberedt på å møte informasjon som kan være uriktig eller vridd.* Man sluker dermed ikke alt rått og gjør seg ikke opp en mening før man har gått mer i dybden. Mennesker blir dermed mer kritiske til det de leser eller hører, og korrigeringer får langt større effekt. Det synes med andre ord *hensiktsmessig å tenke helhetlig om tiltak mot uønsket påvirkning og feil- og desinformasjon og ikke begrense seg til ett enkelt forebyggende tiltak med opplæring eller informasjon i forkant, eller kun korreksjoner i etterkant.* Lignende konklusjoner finner vi også igjen i rapporter med anbefalinger fra blant annet OECD (2024b), NATO (NATO ACT, 2025) og fra den latviske staten (Bambals et al., 2025) – for å nevne noen.

4.3 Generelle psykologiske sårbarhetsfaktorer og tiltak på organisasjons- og samfunnsnivå

4.3.1 Sårbarhetsfaktorer på organisasjons- og samfunnsnivå

Det er en rekke sammenfallende forskningsfunn på organisasjons- og samfunnsnivå. Litteraturgjennomgangen presentert i denne rapporten indikerer at *marginalisering og manglende medbestemmelse og autonomi kan føre til økt misnøye, tap av motivasjon, samt redusert tillit og lojalitet til egen organisasjon og/eller samfunn, inkludert demokratiske institusjoner, maktapparat, forskningsinstitusjoner, og lignende.* Dette synes å senke motivasjonen og evnen til å undersøke nyheter og påstander i dybden, øke troen på desinformasjon og fremme motivasjon til å handle i strid med egen organisasjons eller samfunnets interesser. I slike situasjoner søker individer ofte alternative sannheter, grupperinger og tilhørigheter, og *blir dermed mer sårbare for desinformasjon, konspirasjonsteorier og påvirkning.*

Forskningen indikerte at *nasjonale, sosiale og kulturelle faktorer kan være viktigere forklaringsfaktorer enn de individuelle,* på hvorfor mennesker blir sårbare for å tro på konspirasjonsteorier og desinformasjon. På samfunnsnivå ble det videre funnet at økonomiske utfordringer (prekaritet), fattigdom og lite utdanning, ga økt tro på konspirasjonsteorier. Av kulturelle faktorer ble det vist at maktdistanse og kollektivism kan gi større sårbarhet for konspirasjonstro. De kulturelle og generelle samfunnsfaktorene syntes å forklare mye av forskjellene som ble funnet mellom land i troen på konspirasjonsteorier. Spesielt i landene på

Balkan og til dels i Øst-Europa er det funnet at høye andeler av befolkningen tror på konspirasjonsteorier.

Videre ble det avdekket at narsissisme på gruppe- eller nasjonalt nivå, såkalt *kollektiv narsissisme, økte sannsynligheten for at relativ deprivasjon ville føre til tro på konspirasjonsteorier*. Ser vi for eksempel på USA og Russland, kan denne forskningen forklare noen av prosessene vi ser der. Begge land kan forstås å ha en sterk kollektiv narsissisme i form av en oppfattelse av at akkurat deres land og nasjon har en spesielt ærerik historie, kultur og plass i verden. Dette gir god grobunn for lederne i disse landene til å dyrke konspirasjoner som peker ut syndebukker for hvorfor de ikke lenger har det de oppfatter som sin rettmessige plass i verden, det vil si en opplevelse av relativ deprivasjon. I Russland er det spesielt Vesten som blir dyrket som syndebukk (f.eks. Rumer, 2023), i USA synes det nå fremfor alt å være minoritetsgrupper og innvandrere (f.eks. Kalachynska, 2026; Regilme, 2025). I begge land ser vi i tillegg en dyrking av mannsideal fra tidligere tider som i landenes kanon blir forbundet med fordums storhet (f.eks. Chernyak, 2026; Downey et al., 2025). Hvite menn er i tillegg en gruppe hvor mange også har en opplevelse av relativ deprivasjon sammenlignet med hvilken posisjon de historisk hadde i disse samfunnene. Sistnevnte kan forklare en økende tro på konspirasjonsteorier, spesielt hos unge menn og menn som opplever vanskelige livsforhold, ikke bare i USA, men også i Europa og Norge (se også Downey et al., 2025).

Med et stadig større tilfang av feilinformasjon øker sannsynligheten for at noe resonnerer med misfornøyde og marginaliserte individer og grupper i samfunnet. Algoritmer bidrar til at feilinformasjonen finner frem til disse, og KI forsterker omfanget ytterligere. Radikalisering kan starte på denne måten.

4.3.2 Tiltak på organisasjons- og samfunnsnivå

Faktorene beskrevet over utgjør en sikkerhetsrisiko som krever at organisasjons- og politisk ledelse tar ansatte og innbyggers behov på alvor. *På organisasjonsnivå vil demokratisk organisering, med lite hierarki og med desentralisert autoritet og prosesser, være et organisatorisk virkemiddel for å øke motstandsdyktigheten mot påvirkningsoperasjoner* – forstått å være nyttig kunnskap for organisasjonsutviklingen i totalforsvaret, både i Forsvaret og i de sivile organisasjonene. *Et inkluderende og demokratisk samfunn, organisasjoner, skole- og utdanningssystem med bred kunnskapstilgang, bygger robusthet mot påvirkning, desinformasjon og konspirasjonsteorier på samfunnsnivå, og bidrar dermed positivt til samfunnssikkerhet i et totalforsvarsperspektiv.*

Forskningsfunn presentert i denne rapporten indikerte at utdanning kan gi økt evne til å gjenkjenne des- og misinformasjon og konspirasjonsteorier. *Tiltak på utdanningssiden forstås dermed å være sentrale langtidsvirkende tiltak for å øke motstandskraften mot påvirkningsoperasjoner i befolkningen i Norge. Å sikre en god grunnutdanning i befolkningen er basis for en opplyst befolkning og et velfungerende demokrati.*

4.3.3 Økonomiske sårbarheter

Litteraturen presentert i kapitlene om tillit og økonomi viste positive sammenhenger mellom økonomi, tilgang på kvalitetssikret informasjon og robusthet mot påvirkning på den ene siden, og økonomiske utfordringer, lavere tillit til myndigheter og tro på konspirasjonsteorier på den andre siden. Forskningen på sammenhengen mellom økonomi, oppfattelser og adferd presentert i denne rapporten indikerte altså at *mange av de positive sidene ved det som omtales som et tillitssamfunn, bygger på at menneskene i samfunnet har tillit til at de blir ivare tatt økonomisk.*

4.3.4 Økonomiske tiltak

Adam-Troian et al. (2023) konkluderte med at *sosio-økonomiske tiltak er sentrale i kampen mot konspirasjonsteorier*. Samfunn med mindre antall marginaliserte mennesker blir mer robuste. Sosio-økonomiske tiltak som bedrer livssituasjonen til marginaliserte grupper kan dermed sees som en forutsetning for velfungerende demokrati. Forskningen referert til her indikerer at ytterligere marginalisering av sårbare i samfunnet vil kunne øke den nasjonale sårbarheten for sammensatte trusler og påvirkningsoperasjoner og dermed svekke forsvarsevnen. På bakgrunn av denne forskningen synes det formålstjenlig for forsvarsevnen å balansere satsningen på militære kapasiteter slik at den ikke går på bekostning av sårbare grupper i samfunnet.

Som beskrevet over det ikke er nok å forebygge faktisk deprivasjon; *i tillegg bør en ha fokus på opplevd deprivasjon*. Ulike grupper i et samfunn kan oppleve relativ deprivasjon. Algoritme- og KI-tilpasset innhold på digitale plattformer gjør at mennesker i økende grad lever i sin egen virkelighetsboble hvor informasjon med andre vinklinger enn den fra egen gruppes ståsted blir fraværende. Opplevelsen av relativ deprivasjon kan dyrkes, og troen på usannheter, desinformasjon og konspirasjoner kan økes av aktører som ønsker å påvirke. Utnyttelse av slike sårbarheter ser vi i økende grad bli brukt i forbindelse med valgkamper. Utenlandske fiendtlige aktører kan tenkes å infiltrere de politiske påvirkningsnettverkene for å fremme sine synspunkter og kandidater også i Norge. Som vi har sett i USA (f.eks. Mueller, 2019) vil det kunne gi uante konsekvenser hvis man ikke er føre var. Slike påvirkningsprosesser er basert på én av mange grunnleggende menneskelige sårbarheter som rike samfunn som Norge heller ikke er unntatt.

Forskningsgjennomgangen demonstrerte at marginaliserte og sårbare grupper, som unge og andre ubemidlede, er ekstra utsatt for å tro på desinformasjon, fiktive nyheter og konspirasjoner. Disse funnene sammen med forskning som viste hvordan *gratis tilgang på mer kvalitetssikrede redaktørstyrte medier*, kan øke evnen til å gjenkjenne desinformasjon i en befolkning, peker mot at gratis tilgang, *spesielt til utsatte grupper, vil kunne gi gode effekter på befolkningens motstandskraft mot påvirkningsoperasjoner*. Forskningen indikerte også behov for å sikre finansieringen til redaktørstyrte medier, da den digitale utviklingen, inkludert sosiale medier og KI, har gjort at det er fallende abonnementsinntekter for disse. Sikre inntektskilder kan også medføre reduserte krav til sensasjonelle vinklinger og klikkbarhet for å sikre inntektene, hvilket i større grad vil kunne muliggjøre at de redaktørstyrte mediene kan fokusere på journalistisk kvalitetsarbeid og øke sin integritet. En mer kvalitetsorientert medie verden med en mer balansert fremstilling av nyheter vil i sin tur kunne resultere i økt tillit til mediene og mindre

bruk av alternative medier og dermed lavere potensiale for spredning og negativ effekt av påvirkningsoperasjoner.

4.3.5 Målrettet påvirkning gjennom personalisering

KI muliggjør og brukes til storskala målretting av påvirkning mot spesifikke grupper og individer og øker dermed utfordringene beskrevet i forhold til sårbarheter i menneskets sosiale natur og i menneskelige prosesser. *Mengder tilgjengelige data om individer og grupper gjør det mulig for antagonistiske skreddersyde påvirkningskampanjer med tilpasning av innhold, narrativer, form, tone og kommunikator til individet eller gruppen de søker å påvirke* – noe også valgforskningen i Europa indikerte at i økende grad blir benyttet av aktører som Russland. Den beskrevne situasjonen indikerer behov for effektive tiltak for å hindre at fiendtlige påvirkningskampanjer når frem med sine narrativer og verdensanskuelse til Norges befolkning.

4.3.6 Person- og gruppetilpassede tiltak?

Den presenterte forskningen indikerte fordeler med bruk av gruppe- og persontilpasset informasjon. Forskningen viste at myndigheter for eksempel ikke når frem til de gruppene de har størst behov for å nå frem til med tradisjonelle informasjonskampanjer eller korrigeringer av desinformasjon, som hovedsakelig benytter seg av forskning og evidens i sitt innhold. Begrunnelsen inkluderte at informasjon gitt på denne måten både utfordret identiteten og epistemologien til mottagerne i disse gruppene.

Hvis generell opplysning og informasjon kan skreddersys til grupper og den enkelte, ville sannsynligheten for å nå frem til alle være betydelig større enn ved bruk av generelle informasjons- og holdningskampanjer. Som indikert i forskningen presentert i denne rapporten, når man ikke frem med fakta og forskning til grupper og mennesker som heller legger intuisjon og emosjoner til grunn for sin kunnskapsforståelse. Dermed blir det utfordrende å nå dem hvis holdnings- og forståelsesrammer ligger lengst unna den virkeligheten man ønsker å nå frem til med i en generell kampanje.

Persontilpasset informasjon handler ikke om å fire på kravene til korrekthet og forskningsmessig forankring. Det handler derimot om å kommunisere til den enkelte på dennes premisser; ta utgangspunkt i erfaringer den enkelte kan kjenne seg igjen i og tilrettelegg informasjonen slik at personen har de kognitive representasjonene som kreves for at informasjonen som gis blir forståelig og budskapet gjenkjennbart i forhold til individets egne forståelsesrammer. Istedenfor å føle at «dette gjelder ikke meg», eller ta avstand fra et budskap fordi det medfører en negativ forståelse av egen person og adferd, altså en negativ moralsk evaluering, muliggjør en slik tilpasning at individet kan føle seg moralsk god og opprettholde en positiv identitet.

Som beskrevet over gir spesielt KI muligheter for slik tilpasning. Antagonister som vil påvirke benytter seg allerede av slik kunnskap, men kan myndighetene gjøre det? Som indikert i denne rapporten er det etter hvert flere som tar til orde for dette, inkludert OECD (2024b). Eventuell bruk av KI og gruppe- og personinformasjon utløser etiske og juridiske spørsmål (f.eks., Matz et

al., 2024b; OECD, 2024b). Matz et al. (2024b) foreslår et sett etiske retningslinjer for bruk av psykologisk målretting, inkludert gjennomsiktighet, klarhet og informert samtykke. Juridiske spørsmål er utenfor fokusområdet til denne rapporten. Hovedhensikten her er å løfte frem forskningen og mulighetene. Uansett om myndighetene på sikt vil velge å bruke gruppe- og personinformasjon i informasjons- og holdningsarbeid, vil det være fordelaktig å utforme informasjon og kommunikasjon på flere ulike måter for bedre å kunne nå flere grupper.

Utformingen av kommunikasjon er igjen relatert til algoritmenes innstillinger. De fremmer spredning av moralsk og følelsesladet innhold. For å effektivisere spredningen av innholdet i en informasjons- eller holdningskampanje vil det dermed kunne være virkningsfullt å spille på følelser. Og som indikert over, vil dette kunne nå mange grupperinger man ikke når gjennom fokus på fakta og forskning.

Men er det etisk? Og vil dette på sikt kunne gjøre det desto mer utfordrende for mennesker å skille mellom fakta og fiksjon, da sistnevnte nettopp benytter seg av emosjonelt innhold for å øke spredningen og oppmerksomheten? Dette er dilemmaer som fordrer at det ligger forskning og nøye evalueringer bak tiltak og kommunikasjonsform. I en slik kontekst vil det stå frem som mer risikabelt å blande følelser inn i informasjonen man gir generelt, enn i den som gis kun til utvalgte grupperinger som ikke ellers ikke vil ta inn budskapet.

4.3.7 Tillit

Tillit er funnet å fremme kommunikasjon og samarbeid, effektive prosesser i organisasjoner, og er spesielt viktig for samarbeid på tvers av forskjellighet. Tillit kan forstås som smøringen som fasiliteter og forbedrer menneskelige interaksjoner generelt, og blir også ofte trukket frem som en av grunnstenene i et velfungerende demokrati. Både Totalberedskapsmeldingen (Justis- og beredskapsdepartement, 2025), kognitiv krigføring (Masakowski & Blatny, 2023; NATO ACT, 2025; NATO STO 2025) og NATOs trendanalyse (NATO STO, 2025b) legger vekt på at tillit er grunnleggende for både samfunnssikkerhet og forsvarsevne.

Forskningen denne rapporten har presentert indikerer at *tillit er sentralt i forhold til hvordan mennesker forholder seg til informasjon og desinformasjon og konspirasjonsteorier.* Tillit til det politiske systemet og myndigheter ble for eksempel funnet å ha *sammenheng med robusthet mot tro på konspirasjonsteorier.* Videre viste forskningen at tillit til myndigheter betyr mye for hvordan mennesker velger å forholde seg til informasjon og pålegg fra myndighetene under en krise. Myndighetene har med andre ord behov for tillit fra befolkningen.

Men å ha tillit handler også om å gjøre seg sårbar.

4.3.7.1 Hvordan bevare og styrke tilliten i samfunnet?

OECD fant i en internasjonal undersøkelse en del faktorer som var forbundet med befolkningens tillit til myndigheter på lokalt og nasjonalt nivå (OECD, 2024). Resultatene indikerte at *myndighetenes evne til å lytte til innbyggernes tilbakemeldinger på lokalt nivå, være responsive og rettferdige i offentlig forvaltning, sikre at folk blir hørt, bruke den beste*

tilgjengelige kunnskapen i beslutningsprosesser, balansere ulike interesser og være ansvarlige, kan bidra til å opprettholde og å øke tilliten til myndighetene i samfunnet.

Undersøkelsen avdekket også en *betydelig nedgang i tillit til regjering i Norge*, uten at den gikk inn på hva dette skyldes. Basert på forskning som knytter politiske skandaler til lavere tillit til politikere generelt (f.eks. von Sikorski, Heiss & Matthes, 2020), er det nærliggende å tenke at den store nedgangen i tillit til regjeringen i Norge kan knyttes til politiske skandaler 2022-2023, det vil si medieoppslag om at politikere, og spesielt de i posisjon, ikke har opptrådd redelig (f.eks. urettmessige pendlerboliger, ansettelse av venner, aksjehandel med innsideinformasjon, osv.: f.eks. Olsson, 2024). Slik feiling er ikke nødvendigvis noe nytt, men den økte oppmerksomheten den får, både i tradisjonelle og sosiale medier, vil kunne forsterke de negative effektene. I tillegg vil kommentarfelter og sosiale medier gjerne inneholde mer følelsesladete innlegg, som gjennom algoritmene får ekstra stor spredning, og som både gjennom økt spredning og emosjonell aktivering vil være med på å øke de negative effektene. Med tanke på den nye medievirkeligheten vil *et viktig tiltak for å bevare og styrke tilliten til regjeringen og de politiske partiene generelt, være økt fokus fra politikere på redelig oppførsel*. Dette gjelder både i forhold til håndhevelse og etterfølgelse av gjeldende lover og regler. Som indikert i forskning fra valg, eksperimenter og kryss-seksjonelle studier (f.eks. von Sikorski, Heiss & Matthes, 2020) kan politiske skandaler og det å svekke tilliten til politiske motstandere også bidra til smitteeffekt i form av en generell svekkelse av befolkningens tillit til politikere.

Hvem befolkningen, eller deler av den, vil komme til å snu seg mot hvis tilliten til politikere fortsetter å gå ned kan være krefter utenfor det demokratiske systemet. Poenget er at *nedgang i tillit til politikere skaper et tillitsvakuum som utenlandske aktører kan ønske å benytte seg av for å påvirke den norske befolkningen*. Dette er en tungtveiende grunn til at sentrale samfunnsaktører bør ta ansvar i forhold til utviklingen av befolkningens tillit til dem.

Medietilsynets rapport (2024) demonstrerte en stor diskrepans mellom hvor mange som får nyheter gjennom sosiale medier i Norge og hvor mange som har tillit til nyhetene de finner der. Det ble vist at *spesielt unge og andre ubemidlede får sine nyheter fra sosiale medier*, og at de i tråd med dette er *ekstra utsatt for å tro på desinformasjon, fiktive nyheter og konspirasjoner*. Som indikert over (kapittel 4.3.4) kan *gratis tilgang på redaktørstyrte medier, være et effektivt tiltak for å få disse sårbare gruppene over på medier de kan ha høyere tillit til*.

OECD-rapporten «Facts not Fakes» (2024b) foreslår å *fremme uavhengige og mangfoldige medier og øke ansvarligheten og åpenheten til digitale plattformer*. Samtidig mener den det er viktig å utvikle regulatoriske verktøy, kompetanse i offentlig sektor og samarbeide om dette internasjonalt. Alt dette kan øke tilliten til informasjon og nyheter.

Forskningen indikerte at *tiltak for å hjelpe marginaliserte grupper og som sikrer at færre blir marginalisert i et samfunn, kan være effektive tiltak for å øke tilliten i et samfunn*. Her pekte forskningen på tillit i samme retning som forskningen på økonomi og sårbarheter og tiltak på samfunnsnivå (kapittel 4.3.2-4.3.4).

4.3.7.2 *Tillit er tveegget*

Som poengtert i denne rapporten er tillit også tveegget. Det er en forutsetning for demokrati og har mange positive effekter, men *gir også sårbarhet for antagonistisk påvirkning*.

Tillit til avsender eller gruppekontekst gir mindre kritisk evaluering av budskap og kan være en *inngangsport for aktører som ønsker å påvirke befolkningens oppfattelser, holdninger og adferd*. Tillitsfremmende faktorer som likhet, felles identitet, tid, interaksjon, kulturell tilbøyelighet og emosjonell aktivering – utnyttes i påvirkningsoperasjoner på digitale medier. Målretting gjennom KI øker bare treffsikkerheten på disse påvirkningsprosessene.

Litteraturen indikerte at *antagonister som Kina og Russland benytter seg av tillitsbygging både på nasjonalt nivå og på gruppenivå for å kunne utøve påvirkning både på kort og lang sikt*. Men man vil ikke fullt ut merke effekten av dette før en uoversiktlig hendelse, krise eller krig. Ikke å vite, ikke å være forberedt og ikke å evne å sette inn effektive tiltak i tide, kan ha betydelig negativ effekt på vår forsvarsevne.

Nedbrytning av tillit i samfunnet ble også beskrevet som en angrepsvektor. Dette kan skje fort, da *tillit er sårbart*. Å bygge eller gjenoppbygge tillit er derimot både tidkrevende og utfordrende.

NATO's konsept for kognitiv krigføring (NATO ACT, 2025; NATO ACT, 2026) setter fokus nettopp på slike trusler, forstått å være sentrale i et totalforsvarsperspektiv, og indikerer at NATO som helhet har litt å ta igjen her.

Men er det mulig å være på vakt og opprettholde tilliten mellom mennesker samtidig? Dette kan være en psykologisk vanskelig balansegang, som forskning fra *akademia* synliggjør i neste kapittel. Som beskrevet over (kapittel 4.2.1) viser EOS-tjenestene til at *akademia er en målskive for utenlandsk påvirkningsaktivitet*, og som indikert av forskningen presentert i denne rapporten, står *kunnskap sentralt i både utviklingen av robusthet mot, og bekjempelsen av, fiendtlig og uønsket påvirkning*. Men hva skjer hvis og når selve fundamentet for vår evaluering av påstander, nyheter og informasjon selv er offer for påvirkning og forskere er pålagt både å samarbeide med og være på vakt mot de samme menneskene? Neste kapittel tar derfor for seg forskning fra denne sektoren og problematiserer om det er menneskelig mulig å både være kritisk og tillitsfull samtidig.

4.3.7.3 *En balansegang i tillit: eksempler fra academia satt i en psykologisk kontekst*

Litteraturen indikerte motstridende krav til forskere i *akademia*; det er krav om samarbeid med land som vi ikke har sikkerhetspolitisk samarbeid med, samtidig som det er krav om forsiktighet og sikkerhetstiltak for å verne norske verdier fra disse landene. Kina er eksempelvis både beskrevet som prioritert samarbeidspartner og trusselaktør. Her er det ikke samsvar mellom signalene fra kunnskapsdepartementet og justis- og forsvarssektoren, til universitets- og høyskolesektoren (UH-sektoren). Det blir krav om en *balansegang mellom åpenhet og beskyttelse som er vanskelig å få til i praksis*. Samarbeide tett, dele, vise tillit, utvikle gode

relasjoner og samtidig være på vakt, mistenksom og ikke dele sensitivt materiale er i seg selv motstridende både psykologisk og adferdsmessig og står frem som en lite realistisk plan for kunnskapssektoren. Resultatet synes å være at noen forskere velger å gi full tillit (Søvik & Drange, 2024) mens andre heller søker alternative samarbeidspartnere (Bjørgan & Mikkelsen, 2025). At man allerede har en betydelig andel ansatte i UH-sektoren fra land EOS-tjenestene advarer mot, spesielt på sårbare fag ut fra nasjonale sikkerhetshensyn, gjør det enda mer komplisert. Det kan være betimelig å evaluere om det er formålstjenlig å fortsatt overlate evaluering og etterfølgelse av forsiktighets- og sikkerhetsregler til hver enkelt forsker i sektoren.

I Stortingsmelding 14, «Sikker kunnskap i en usikker verden» (Kunnskapsdepartementet, 2025), beskrives en del planer som kan forstås som motstridende. Blant annet heter det at «internasjonalt kunnskapssamarbeid ikke bør avgjøres ut fra sikkerhetspolitiske allianser» (Kunnskapsdepartementet, 2025: s.48), samtidig som man har en erkjennelse av at «Norge i økende grad er avhengig av forskerkompetanse fra utvalgte land som er forbundet med høy risiko, og særlig innenfor kritiske teknologiområder Norge er i økende grad avhengig av» (s.58) og at det på «sensitive områder [...] vil være nødvendig å vurdere særskilte beskyttende tiltak, inkludert å avgrense arbeidet til likesinnede land» (s.48). Forskere i academia har tradisjonelt blitt målt på åpenhet og samarbeid mot felles mål, og ser ikke det samme bildet som EOS-tjenestene. *Når kompetansen, tradisjonen og motivasjonsfaktorene i UH-sektoren maner til fortsatt samarbeid med det EOS-tjenestene beskriver som trusselaktører, og stortingsmeldingen også beskriver at dette fortsatt er målet, kan det stilles spørsmål ved om det er realistisk å forvente tilstrekkelig sikkerhetstankegang og adferd.* Planer og innføring av økt samarbeid og felles forskning mellom UH-sektoren og Forsvaret på sikkerhets- og forsvarssensitive områder (Kunnskapsdepartementet, 2025), gjør disse spørsmålene enda mer sentrale. At UH-sektoren består av en betydelig andel forskere fra land som Kina, Iran og Russland bør også med i sikkerhetsevalueringene. *Tillit spiller, og vil fortsette å spille en viktig rolle for sikkerhetsadferd.*

Å opparbeide seg tillit hos samarbeidspartnere i UH-sektoren kan være en inngang for påvirkning av forskning og/eller gi tilgang til sensitivt materiale for utenlandske aktører (innsideproblematikk; f.eks. Slagnes, 2023). De som ønsker å påvirke finansierer også forskning og benytter sosiale medier for å oppnå kontakt og utvikle tillit. *Det er behov for økt kompetanse om hvordan tillit benyttes av trusselaktørene til å påvirke forskning og hente ut informasjon.*

4.4 Forslag til videre forskning for å øke nasjonalt kunnskapsgrunnlag

Forskningen på psykologiske sårbarheter og metoder og tiltak som kan øke menneskers motstandsdyktighet mot fiendtlig påvirkning har identifisert en del områder med behov for mer forskning. Disse presenteres i det følgende. Det er ingen vesensforskjell på psykologien bak påvirkning i ulike kontekster, som militære og sivile. Mennesker er mennesker uansett. Likevel viser forskningen på ulike nivåer at det også er behov for å forstå konteksten, både på nasjonalt-, kulturelt-, organisasjonelt- og gruppenivå. Dermed vil det være behov for både å studere fenomenene på flere nivåer (se spesielt kapittel 4.4.4, 4.4.5 og 4.4.7 i det følgende), for å bedre forstå sammenhengene mellom nivåer, samtidig som man også studerer spesifikke kontekster,

for å bedre forstå om det er forskjeller mellom kontekster som kan utløse ulike effekter. Dette betyr at det kan være nyttig å gjøre studier både i sivile kontekster med viktighet for totalforsvaret og i militære kontekster - både nasjonalt og internasjonalt.

4.4.1 Studier som sammenligner ulike tiltak

Det er så langt få studier som sammenligner effekten av ulike tiltak. Det er behov for en bedre forståelse av de ulike metodenes fordeler og ulemper, og om det er komplementerende og overlappende læringspunkter eller effekter av disse. For eksempel vil det kunne være nyttig med mer data på hvor effektive spill er i forhold til andre måter å heve kunnskaps- og kompetansenivået hos ulike grupper i den norske befolkningen.

4.4.2 Studier av oppfattelser og holdninger

Som indikert av Van Huijstee, Vermeulen, Kerkhof & Droog (2025) er mye av forskningen på tiltak mot desinformasjon og påvirkning fokusert på bedring i oppfattelse av informasjonskorrekthet. I tillegg har vaksinasjons-litteraturen fokusert på gjenkjennelse av hyppig benyttede manipulasjonsteknikker. Studiet til Van Huijstee et al. (2025) satte spørsmålsteget ved om tiltak som har vist best effekt på forståelse av informasjonskorrekthet er overførbare til effekter på oppfattelser, holdninger og adferd. Denne forskningen indikerer behov for flere studier som tar for seg oppfattelser av saker og holdninger.

4.4.3 Studier av faktisk adferd – spesielt fra andre land enn USA

Mange av studiene på tiltak for å øke robusthet mot desinformasjon og konspirasjonsteorier målte effekt gjennom selvrapportert intendert adferd. Det er svært få studier som måler faktisk adferd. Ofte er det en korrelasjon mellom intensjon og adferd, men det er langt fra et en-til-en forhold. Det er flere andre faktorer enn intensjon som påvirker adferd, slik at det er behov for forskning som måler faktisk adferd. Adferdsinformasjon vil kunne gi en betydelig bedre forståelse, samt øke validiteten av funnene.

I en review-artikkel med oppsummering av 555 artikler om misinformasjon konkluderte Murphy et al. (2023) med at det var en mangel på studier som måler adferdsendring. Dessuten fant de en overrepresentasjon av studier fra USA. Dette indikerer et behov for at videre forskning både måler adferd og gjennomføres med utvalg fra andre deler av verden, som for eksempel Norge. Kunnskap om kontekstuelle forhold vil alltid være av stor betydning for evnen til å forstå den lokale sammenhengen, sikre emisk (lokal) validitet og forståelse, og derigjennom kunne iverksette de mest effektive tiltakene.

4.4.4 Studier av nasjonale, sosiale og kulturelle faktorer (makro-nivå faktorer)

Som påpekt av Adam-Troian et al. (2021) er det behov for mer forskning for å bedre forstå hvordan nasjonale, sosiale og kulturelle faktorer kan være med på enten å fasilitere eller gi motstandskraft mot troen på desinformasjon og konspirasjonsteorier. Det er fortsatt få studier,

og studiene er ofte for små til å konkludere, som for eksempel Walter & Drochons studie (2022) med kun 10 land ($N = 10$).

For å kunne studere faktorer på nasjonalt nivå er det behov for større utvalg fra et tilstrekkelig stort antall land som også er forskjellige på flest mulig måter. Dette er vesentlig for å skille mellom de ulike prediktorene. Hornsey & Pearson (2022) foreslo å inkludere mål på konspirasjonsteorier i verdenomspennende undersøkelser som The World Values Survey eller The International Social Survey Programme for å få store nok datasett og muliggjøre analyser av konspirasjonsteorier på nasjonalt nivå. Slike undersøkelser gir i tillegg mulighet for å se konspirasjonstro i sammenheng med en rekke andre variabler på nasjonalt nivå som disse studiene jevnlig samler inn.

Ikke bare utvalgene, men også hvordan troen på konspirasjonsteorier ble målt, har effekt på svarene studiene gir. Som videre poengtert av Hornsey & Pearson (2022) kan det være store forskjeller i hvilke typer konspirasjonsteorier som får fotfeste i ulike land og kulturer, hvilket gjør at måleinstrumentene som blir brukt kan ha ulik validitet i de ulike landene og dermed påvirke resultatene. Det er med andre ord behov for at måleinstrumentene valideres i de forskjellige landene for å sikre validitet både innenfor og på tvers av landene (dvs. sikre emisk og etisk validitet).

4.4.5 Studier på tvers av nivåer

I denne rapporten er det forsøkt å gi en bred fremstilling av psykologiske sårbarhetsfaktorer og tiltaksfaktorer for desinformasjon, konspirasjonsteorier og påvirkning – på individnivå, gruppenivå og nasjonalt nivå. Som indikert av Hornsey et al. (2023) viser forskning sammenhenger mellom analyse-nivåer med hensyn til hva som gir sårbarheter og hva som kan gjøres i bekjempelsen av troen på konspirasjonsteorier. For eksempel viste de at sammenhengen mellom troen på konspirasjonsteorier og nasjonal-kulturelle faktorer som usikkerhetsunngåelse («uncertainty avoidance»; Hofstede, 2001) også ga mening på individnivå. Forskningen tyder på at sammenhenger mellom variabler på makro-nivå kan vise seg å være sterkere på individnivå. Dette er et område hvor det er behov for mer forskning.

Tilsvarende er tillit et tema som forskningen presentert i denne rapporten illustrerer at går på tvers av analysenivåer – fra individnivå, til gruppenivå og til nasjonalt nivå. Faktorer som henger sammen med interpersonlig, intergruppe og internasjonal tillit er ikke helt ulike. Det handler om at man holder det man lover, snakker sant, lytter, yter rettferdighet og bryr seg om og har omsorg for hverandre. Mangel på dette gir sårbarheter for tro på desinformasjon og konspirasjonsteorier og påvirkning. Forskning på tillit kan dermed forstås som et tema som binder analysenivåene sammen, og som det vil være viktig å studere fremover. En foreløpig konklusjon er uansett at tillit er sentralt, sårbart og viktig å studere over tid.

Som indikert over (kapittel 4.3.1 og 4.3.2) er det sammenhenger mellom forskningsfunnene på sårbarhetsfaktorer og tiltak på organisasjons- og samfunnsnivå. Videre forskning vil derfor ha fordel av å studere disse nivåene i sammenheng.

4.4.6 Studier av fenomenene over tid (longitudinelle studier)

Som uttrykt over i forbindelse med tillit er det behov for å studere sammenhenger og faktorer over tid; longitudinelle studier muliggjør å forstå hva som skaper endringer og gjør at man kan imøtegå eventuelle utfordringer med tiltak. Uten forståelse for utviklingsaspektet mister man også forståelsen for når noe er i ferd med å skje. Å følge utviklingen av sentrale sårbarhetsfaktorer for påvirkning over tid gir dermed den nødvendige situasjonsforståelsen for å kunne sette inn tiltak i tide. Dette er mest tydelig i forskningen på faktorer på makronivå, men som indikert er det mye som taler for at det er sammenhenger mellom nivåene som gjør at det å følge trender i utviklingen kan være like viktig på gruppe- og individnivå.

I tråd med dette uttrykker også forskningen at det er behov for å tenke langsiktig også om tiltak. Som Hornsey et al. (2023) konkluderte, er det generell enighet i forskningen om behovet for å tenke langsiktig for eksempel ved å styrke demokrati, myndigheters integritet og befolkningens rettigheter og sosialøkonomiske trygghet. Dette er faktorer som også vil være viktig på gruppe- og organisasjonsnivå. En inkluderende arbeidsplass eller gruppe, med autonome arbeidstakere/medlemmer som har trygghet og opplever at de blir hørt, vil være mindre sårbare eller motivert til tro på og spre desinformasjon og konspirasjonsteorier eller på annen måte motarbeide eller skade organisasjonen eller gruppen de tilhører. For arbeidet med nasjonal sikkerhet i et totalforsvarsperspektiv, er dette sentrale konklusjoner å ta med seg.

4.4.7 Studier i mer naturlige kontekster

Som blant annet indikert av forskningen til Wang et al. (2025) er det et stort behov for forskning på tiltak i naturlige kontekster. Wang et al. (2025) viste for eksempel at det som sto frem som en stor effekt av et tiltak i en kontrollert laboratoriekontekst, kunne forsvinne helt i en mer naturlig sosial-mediekontekst. En betydelig utfordring med mange av de syntetiske kontekstene, er at deltagerne blant annet mangler informasjon om kilden til informasjonen de blir stilt ovenfor. Dette til tross for at det er kjent at kilden kanskje er den viktigste informasjonen mennesker bruker for å evaluere informasjon.

Her kan det være formålstjenlig med forskning fra ulike kontekster som er viktige i forsvarssammenheng, både sivile og militære.

4.4.8 Evaluering av strategier og tiltak som tas i bruk

På generelt nivå er det formålstjenlig å evaluere metoder som brukes og tiltak som iverksettes for å sikre at disse fungerer som tiltenkt og kunne gjøre justeringer der det eventuelt er behov for det. Følgende er et par eksempler på tiltak med behov for evaluering av effekter.

Eksempelvis ble «Bad News»-spillet tatt i bruk i Norge i 2022 og er fortsatt i bruk, for opplæring av ungdom fra 14 år (Medietilsynet, 2025b). Som presentert, gir spillet en opplæring i bruk av manipulasjonsteknikker for å øke gjenkjennelsen av disse (vaksine-strategi). Det ble reist bekymring rundt at sårbare personer, som barn og unge, kan tenkes å lære å benytte manipulasjonsteknikkene selv, ikke bare kjenne de igjen. Slike bivirkninger av denne vaksine-

strategien er ikke, men burde vært evaluert, slik at eventuelle justeringer kunne vært satt inn for å motvirke dette. Alternativt kunne andre tiltak heller vært valgt eller utviklet. Det er generelt lite satsing på forskning på området, og mangler spesielt på evaluering av de få tiltakene som settes i verk.

Et annet eksempel er verktøyet Simulator (Bergh, 2024; beskrevet i kapittel 3.3), som har vært brukt under noen av Forsvarets øvelser (Dåbakk, 2024). Her kan det være nyttig med flere evalueringer fremover, både fra ulike deler av Forsvaret og fra andre som tar dette i bruk. For eksempel kan det være nyttig å bedre forstå hvordan og hvor mye verktøyet blir brukt, om det gir tiltenkte effekter, og om det er behov for justeringer.

4.5 Et blikk på hva som gjøres i Norge og noen utvalgte NATO-land

Som denne rapporten indikerer, er det store behov for tiltak for å kjempe mot påvirkningsoperasjoner fra fiendtlige aktører. NATO påpeker at det er essensielt for forsvarsevnen at NATO-landene øker sin kompetanse og forskning, samt utvikler metodene som både det sivile samfunn og de militære organisasjonene kan benytte for å møte truslene fra kognitiv krigføring (NATO ACT, 2025; NATO STO, 2025). Trusselvurderingene og annen forskning beskrevet innledningsvis viser *at* påvirkningsoperasjoner *skjer* (f.eks. Buvarp & Sivertsen, 2025; EEAS, 2025; E-tjen., 2026; NSM, 2026; PST, 2026; se for øvrig kapittel 1). Videre viser forskningsgjennomgangen *hvordan* påvirkning av mennesker *skjer* (kapittel 2), at det har *negative effekter* (kapittel 2), at det kan ha *langsiktige negative effekter* vi ennå ikke har oversikt over (kapittel 2 og 4), at det finnes *metoder og tiltak som virker* (kapittel 3 og 4) og at det er *på overtid å sette i verk* tiltak (kapittel 1 og 4). *Både når det gjelder monitorering av situasjonen, innsetting av langsiktige tiltak, evne til straks-tiltak, koordinering av innsatsen i samfunnet, Forsvaret og totalforsvaret, oppfølging av tiltak og forskning, kan Norge lære mye fra andre land.* For en oversikt over en del andre lands tilnærminger, innsats og opprettelse av koordinerende myndigheter er for eksempel OECD en kilde (OECD, 2024b). Her beskrives blant annet Frankrikes senter for utdanning innen medier og kommunikasjon (CLEMI – Le centre pour l'éducation aux médias et à l'information) og Sveriges Myndigheten for psykologisk forsvar (MPF), samt innsatsen i de baltiske landene, Finland, Canada, USA, Storbritannia, Irland og Nederland. Svenske MPF og Litauens National Crisis Management Center (NCMC) er nærmere beskrevet i Sivertsen & Buvarp (2024). Her beskrives også sentrale målsettinger for et norsk forsvar mot påvirkningsoperasjoner: god situasjonsforståelse, oppdage forsøk på påvirkning, utarbeide responsmuligheter, forebygging og koordinering av arbeidet. Rapporten legger også vekt på at slikt arbeid bør være tverrsektorielt.

Forskning fra Norge peker videre mot at det er behov for økt innsats for både å heve kunnskapsnivået hos skoler og lærere og å innføre krav til undervisning på disse områdene. Som presentert i rapporten, jobber Tenk med å tilgjengeliggjøre informasjon og læringsopplegg for å lære barn og unge å vurdere troverdighet og pålitelighet på nett – men dette er ikke integrert i skolen i dag. Det finnes altså verktøy, men *den store variasjonen mellom skoler og lærere avdekket i forskningen presentert, indikerer at læringsopplegget ikke er tilstrekkelig kjent eller pålagt.*

Å kunne evaluere nyheter og tekster på nettet er en grunnleggende kompetanse som må læres. Kompetansen er en forutsetning for å kunne tilegne seg kunnskap om samfunnet, gjøre informerte politiske valg og derigjennom sikre at demokratiet fungerer. Hvis skoler skal kunne lære elevene denne evnen, må de først ha lærere som har tilstrekkelig og oppdatert kompetanse. Forskningen indikerte at det er store rom for forbedringer her, hvilket kan ha betydelige effekter på samfunnets motstandsdyktighet mot påvirkningsoperasjoner rettet mot Norge og dets borgere, både på kort og lang sikt. Dagens skoleelever er morgendagens velgere, soldater og ledere i Forsvaret og i samfunnet, hvilket peker mot at arbeidet i skolene er grunnleggende for Norges motstandsdyktighet mot påvirkningsoperasjoner. Barn og unge har mindre opparbeidet kunnskap som ny informasjon fra for eksempel påvirkningsoperasjoner kan evalueres opp mot. Samtidig vil *forståelser og holdninger som dannes i ung alder være en grunnsten for verdier og adferd i voksen alder*. Hellum sin studie fra militær kontekst (Hellum, 2026) viste hvordan militært personell hadde med seg en lav bevissthet om påvirkningsoperasjoner inn i Forsvaret og at deres holdninger og vaner syntes å påvirke deres sikkerhetsadferd på nett negativt, selv etter opplæring om temaet i Forsvaret.

Generelt gjøres det en del informasjonsarbeid av forskere både mot samfunnet og Forsvaret. Som indikert over (kapittel 4.4.8) er det også utviklet et simuleringsverktøy som kan brukes til medietrening i Forsvaret og totalforsvaret (Bergh, 2024; Dåbakk, 2024). Men *formidlingsarbeidet er ikke systematisert*. Hvor mange denne innsatsen når frem til, er derfor et spørsmål for videre arbeid. Hellums arbeid gir klare indikasjoner på at det selv i Forsvaret mangler en systematisk tilnærming til dette (Hellum, 2026).

Totalberedskapsmeldingen (Justis- og beredskapsdepartementet, 2025) fordeler ansvaret for å møte truslene fra påvirkning mellom flere aktører og departementer. Medietilsynet fikk utvidet mandat, først og fremst for å følge opp DSA (Digital Services Act: EUs regelverk for digitale tjenester) i Norge. Dette tolkes som et viktig arbeid i kampen mot desinformasjon og uønsket påvirkning. Kultur- og likestillingsdepartementet fikk hovedansvar for befolkningens motstandsdyktighet mot desinformasjon. I tråd med dette har de satt sammen en strategi for å styrke motstandskraften mot desinformasjon i Norge (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2025). Den legger frem forslag til forbedringer som kan forstås som tiltak. Disse har som mål å styrke den kritiske medieforståelsen i samfunnet, ansvarliggjøre sosiale medier, styrke redaktørstyrte medier, styrke kunnskap og forskning, og styrke myndighetenes arbeid og samordningen mellom de ulike myndighetene. *For å styrke den kritiske medieforståelsen, foreslås det å styrke Medietilsynets arbeid med dette, å styrke bibliotekenes arbeid, å etablere et nytt senter for kildebevissthet (i regi av Tenk), samt bedre informasjon om kildekritikk og desinformasjon på nettstedet ung.no. Forskningen på tiltak, presentert i denne rapporten, i form av medietrening, informasjon i forkant, korrigering og utdanning, indikerer at det kan forventes positive effekter av slike initiativer. Strategien fra Kultur- og likestillingsdepartementet foreslår også å styrke forebygging av radikalisererte grupper gjennom forebygging av ekstremisme og utenforskap. Behovet for slike tiltak styrkes av forskningsfunnene på sårbarheter på samfunnsnivå og sårbarheter knyttet til menneskers sosiale natur og behov for en positiv identitet. I tillegg foreslår strategien å støtte tiltak for å øke motstandskraften mot desinformasjon i Polen gjennom EØS-midler. Det oppleves som en mangel at strategien ikke*

går mer konkret til verks for å styrke dette arbeidet også i Norge. Strategidokumentet gir en del gode forslag, men *formuleringene oppleves ganske vage og ofte uforpliktende*. For eksempel heter det at «Regjeringa vil vurdere å gi tilskot til etableringa av Tenk – senter for kjeldemedvit» (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2025: s. 25). Dokumentet synes dermed ikke å svare tilstrekkelig konkret på trusselvurderingene fra EOS-tjenestene (E-tjen., 2025, 2026; NSM, 2025, 2026; PST, 2025, 2026), eller situasjonsbeskrivelsen og de store behovene for tiltak beskrevet i sentrale NATO-dokumenter om kognitiv krigføring (NATO ACT, 2025; NATO STO, 2025). *For å styrke myndighetenes arbeid og samordning mellom de ulike myndighetene er det lite konkrete forslag utover et ønske om at den bedres*. Det blir pekt på andre departementer som Justis-, Utenriks- og Forsvarsdepartementet.

Å styrke motstandsdyktigheten mot påvirkning fra utenlandske aktører krever at helhetlig tenkning og innsats. Å ansvarliggjøre mange departementer er bra, men *ved slik oppdeling av ansvar er det en betydelig risiko for at ansvar også pulveriseres og at ingen evner å se hele bildet*. Å styrke befolkningens motstandskraft mot desinformasjon (Kultur- og likestillingsdepartementet ansvarlig) er både en del av arbeidet mot uønsket valgpåvirkning (Kommunal- og distriktsdepartementet ansvarlig) samt andre typer påvirkningsoperasjoner, som kan ha en effekt på nasjonal sikkerhet (Forsvarsdepartementet ansvarlig). Hvem ser det hele bildet? Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for koordinering av tiltak på sivil side, men hvor går grensene til totalforsvaret og nasjonal sikkerhet? Det er også et spørsmål om man i dag har en reell koordinering av forskning, tiltak, og forståelse for, og kartlegging av, langsiktig påvirkning som beskrevet i denne rapporten (se også Sivertsen & Buvarp, 2024).

Ut fra beskrivelser presentert i denne rapporten, som reflekterer et sårbart samfunn med sårbare mennesker og sårbar teknologi, ville det vært formålstjenlig å igangsette nær sagt hvilke som helst av de beskrevne tiltakene i denne og andre rapporter. Påvirkning er noe som skjer hele tiden, i et stadig raskere tempo. Det er ikke usannsynlig at vi også her i Norge kan ende opp et sted hvor det er vanskelig, om ikke umulig, å reversere utviklingen («point of no return») – kanskje atskillig raskere enn vi tror er sannsynlig slik vi ser situasjonen nå. *Tiltak mot psykologiske sårbarheter for påvirkning av desinformasjon og konspirasjonsteorier forstås å være en rimelig og kost-effektiv innsats for å sikre forsvarsevnen og totalforsvaret fremover.*

5 Konklusjon

Denne rapporten har presentert og diskutert forskning på psykologiske sårbarheter for påvirkning og hvilke metoder og tiltak som kan settes inn for å møte disse. Truslene og behovene for å møte de beskrevne sårbarhetene er omtalt blant annet av EOS-tjenestene, NATO, Justis- og beredskapsdepartementet (Totalberedskapsmeldingen), Statsministerens kontor (Nasjonal sikkerhetsstrategi) og av Forsvarsdepartementet (Langtidsplan for forsvarssektoren) under temaer som påvirkning, sammensatte trusler og kognitiv krigføring. Å forstå og møte sårbarhetene med virkningsfulle tiltak er, av de ovenfor nevnte, forstått å være et viktig grunnlag for Norges motstandskraft, forsvarsevne, demokrati og sikkerhet.

Forskningen på *individuelle forskjeller i sårbarhet* viste at personlighetsforstyrrelser (spesielt schizotypisk, paranoid og narsissistisk personlighet), har høyest prediktiv verdi for tro på desinformasjon og konspirasjonsteorier. Videre ble det funnet at lavere kognitive og analytiske evner, religiøsitet, høyreorientert autoritarianisme, sosial dominans-orientering, tendens til magisk tenkning, samt politisk orientering mot høyresiden (spesielt ytre høyre) og lav utdanning, hadde sammenheng med sårbarhet for tro på desinformasjon og konspirasjonsteorier.

Generelle sårbarhetsfaktorer på individnivå inkluderte kognitive, emosjonelle og motivasjonelle sårbarheter, som både kan og blir utnyttet for å spre desinformasjon og konspirasjoner og påvirke menneskers oppfattelser, holdninger og adferd.

Forskningen indikerte at *nasjonale, sosiale og kulturelle faktorer kan være viktigere forklaringsfaktorer enn de individuelle*. Sårbarhetsfaktorer inkluderte økonomiske utfordringer (prekaritet), fattigdom og lite utdanning, høy maktdistanse, kollektivism, og narsissisme på gruppe- eller nasjonalt nivå. Det ble for eksempel demonstrert positive sammenhenger mellom økonomi og tilgang på kvalitetssikret informasjon på den ene siden, og økonomiske utfordringer, lavere tillit til myndigheter og tro på konspirasjonsteorier på den andre siden.

Tillit kan forstås som en *grunnpilar* for samarbeid og demokrati, samtidig som det er en *sårbarhetsfaktor*. Tillit til avsender eller gruppekontekst gir mindre kritisk evaluering av budskap og er funnet å være en inngangsport for aktører som ønsker å påvirke befolkningens oppfattelser, holdninger og adferd. Tillitsfremmende faktorer som likhet, felles identitet, tid, interaksjon, kulturell tilbøyelighet til tillit og emosjonell aktivering – utnyttes i påvirkningsoperasjoner på digitale medier. Nedbrytning av tillit i samfunnet er også en angrepsvekt. Å ha mistillit til myndigheter og det politiske systemet ble forbundet med økt tro på konspirasjonsteorier.

KI muliggjør og brukes til storskala *målretting av påvirkning* mot spesifikke grupper og individer og øker dermed utfordringene beskrevet i forhold til sårbarheter i menneskets sosiale natur og i menneskelige prosesser. Persondata samlet inn av teknologiselskapene benyttes også av trusselaktører for å bygge tillit gjennom for eksempel grupper på sosiale medier. Gjennom likhet og fellesskap bygges tillit over tid – hvilket benyttes for å påvirke.

Forskningen på *tiltak på individnivå* indikerte at alle de omtalte metodene kan gi positive effekter på motstandskraften mot påvirkning i større eller mindre grad. Dette inkluderte:

- Informasjon i forkant (kontinuerlige kunnskapsbaserte forberedelser og oppdateringer)
- Medietrening
- Utdanning av befolkningen:
 - Generell kunnskapsheving
 - Spesifikk kunnskapsheving om påvirkningsoperasjoner: hvordan de foregår, teknologisk, tematisk og menneskelig, hvilke manipulasjonsteknikker som ofte brukes og hvordan de utnytter seg av våre psykologiske svakheter
- Merking av innhold og kilder
- Påminnelse om å sjekke korrekthet til informasjon og kilder
- Opplæring i manipulasjonsteknikker (vaksine)
- Korrigering av des- og misinformasjon

Effektstørrelsen synes å være avhengig av kontekst, hvordan effekten blir målt, hvordan studiene ble gjennomført, og at kombinasjoner av flere typer metoder gir best effekt. Videre ble tiltak mot KI- og algoritmebasert spredning av desinformasjon og konspirasjoner, og forebyggende arbeid og behandling av psykiatriske lidelser indikert å være mulige tiltak for å møte sårbarhetene hos utsatte individer og grupper.

På bakgrunn av forskningen presentert anbefales det at myndighetene tenker helhetlig om tiltak mot uønsket påvirkning, og setter i gang flere ulike tiltak på flere områder, for å oppnå best mulig effekt. Det anbefales videre at det settes inn systematiske og koordinerte tiltak for mennesker i alle deler av samfunnet (organisasjoner, arbeidsplasser, grupper, osv.), men hvor Forsvaret, sentrale totalforsvarsaktører, skoler, utdanningsinstitusjoner og forskningsmiljøer anses som spesielt viktige. Det ble forstått å være behov for betydelig økt innsats og koordinering, inkludert kompetansehevende tiltak for menneskene som skal bidra innen opplæring og kunnskapsheving.

Målretting gjennom personalisering av informasjon og tiltak ble diskutert som en mulighet for å øke effekten og nå individer og grupperinger som er utfordrende å nå med generelle informasjons- og holdningskampanjer og tiltak.

Videre viste forskningen presentert i denne rapporten at *motivasjon kan bety mer enn evne for menneskers faktiske evaluering av innhold på nett*. I et samfunn vil styrken på motivasjonen til å se bort fra kvalitetssikret informasjon og tro på usannheter kunne vokse i takt med økende polarisering. Derfor vil tiltak som motvirker polarisering og splittelse, og som bygger fellesskap, tillit og forståelse, være vel så viktig som å bygge god medieforståelse i befolkningen. Denne tolkningen styrkes av forskningen på hva som påvirker *konspirasjonsteorier*; den avslørte at en avgjørende faktor er motivasjonen til å finne noe som forklarer ens egen prekære situasjon. Dette betyr at det vil være vanskelig å finne tiltak på individnivå som virker mot påvirkningsoperasjoner, desinformasjon og konspirasjoner hvis man ikke har det samfunnsmessige grunnlaget for at disse skal kunne fungere.

Forskningen peker i retning av at det er nødvendig å prioritere samfunnsmessige tiltak som bygger fellesskap, tillit, trygghet og inkludering samtidig som man setter inn konkrete kompetansehevende tiltak for å øke den individuelle psykologiske motstandsdyktigheten for å bygge samfunnssikkerhet i et totalforsvarsperspektiv. Dette inkluderer en skole og et utdanningssystem med bred kunnskapstilgang, samt lik tilgang på kvalitetssikret informasjon for alle grupper i samfunnet. For å oppnå sistnevnte indikerte forskningsfunn at gratis tilgang til redaktørstyrte medier til ubemidlede grupper kunne være et effektivt tiltak. Tiltak for opprettholdelse av og økning av tilliten til demokratiske institusjoner inkluderte autonomi, rettferdighet, medbestemmelse og innsats mot marginalisering på samfunnsnivå.

I tillegg viste valgforskningen fra Norge, Europa og USA samt forskningen på spesielt sårbare grupper og individer, at det er behov for både teknologiske og menneskerettene tiltak mot spredningsmekanismene i påvirkningsoperasjoner, desinformasjon og konspirasjoner. Dette er vesentlig for å styrke både den norske og NATOs forsvarsevne og møte den pågående og økende aktiviteten innenfor kognitiv krigføring.

Det ble også diskutert sårbarheter for påvirkning og utfordringer i sikkerheten til UH-sektoren. Med utgangspunkt i psykologisk forskning, ble det satt spørsmålsteget ved om det for eksempel er realistisk å få til økt internasjonalt samarbeid, inkludert med land som truer vår sikkerhet, og samtidig oppnå økt sikkerhet. Et tiltak her kunne være harmonisering av føringer fra kunnskapssektoren med føringene fra EOS-tjenestene, inkludert kompetansehevende tiltak om sårbarhetene i forskningssektoren (menneskelige, tematiske og teknologiske). Dette vil imøtegå påpekt risiko ved faktorer i academia som kan motivere til risikoadferd. Videre ble menneskelige utfordringer ved felles forskning for sivil og militær sektor drøftet i forhold til sikkerhet.

NATO (f.eks. NATO ACT, 2025; NATO STO, 2025) har satt fokus på trusler beskrevet i denne rapporten, essensielt i et totalforsvarsperspektiv, og påpeker at det er grunnleggende for forsvarsevnen at NATO-landene øker sin kompetanse, forskning, innsats og den sivile og militære verktøykassen for å møte disse truslene.

Rapporten beskriver en rekke områder hvor det er identifisert behov for mer forskning:

- Tillit som sårbarhet og angrepsvektor i samfunnet, Forsvaret og academia (inkludert hvordan tillit benyttes av trusselaktørene til å påvirke forskning og hente ut informasjon)
- Sammenligninger av ulike tiltak
- Studier av oppfattelser og holdninger
- Faktisk adferd – spesielt fra andre land enn USA
- Nasjonale, sosiale og kulturelle faktorer (makro-nivå faktorer)
- Studier på tvers av nivåer
- Longitudinelle studier (undersøkelser av fenomenene over tid)
- Eksperimenter og undersøkelser naturlige kontekster
- Evaluering av strategier og tiltak som tas i bruk
- Generelt behov for forskning på kognitive trusler

Spesielt er det behov for forskning i *norsk kontekst*, med norske utvalg og fokus på det norske samfunnet, Forsvaret og totalforsvaret – sammen med forskning *på tvers av land*, som setter forskningsresultatene i en større internasjonal sammenheng. Dette vil bedre både emisk og etisk validitet og forståelse. Det understrekes også at det er viktig med *evaluering av tiltak* som settes i gang, for å sikre at gjennomføring og effekter er i henhold til intensjonen. Ikke minst er dette sentralt i Forsvaret og totalforsvaret og for selve forsvarsevnen.

Samlet peker forskningen presentert i denne rapporten i retning av behov for at *militær og sivil sektor* jobber sammen for å møte utfordringene ved det økte påtrykket og bruken av påvirkningsoperasjoner gjennom digitale medier for å påvirke opinionen, polarisere og destabilisere samfunnet og som konsekvens påvirke demokratiet, sikkerheten og forsvarsviljen og evnen. Antagonister utnytter menneskelige og psykologiske sårbarheter og det er behov for å møte dette med tiltak som øker motstandsdyktigheten i samfunnet generelt og i Forsvaret spesielt.

Referanser

- Adam-Troian, J., Chayinska, M., Paladino, M. P., Uluğ, Ö. M., Vaes, J., & Wagner-Egger, P. (2023). Of precarity and conspiracy: Introducing a socio-functional model of conspiracy beliefs. *British journal of social psychology*, 62, 136-159.
- Adam-Troian, J., Wagner-Egger, P., Motyl, M., Arciszewski, T., Imhoff, R., Zimmer, F., ... & van Prooijen, J. W. (2021). Investigating the links between cultural values and belief in conspiracy theories: The key roles of collectivism and masculinity. *Political Psychology*, 42(4), 597-618.
- Ahadzadeh, A.S., Ong, F.S. & Wu, S.L. (2023). Social media skepticism and belief in conspiracy theories about COVID-19: the moderating role of the dark triad. *Current Psychology* 42, 8874–8886. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-02198-1>
- Alme, V. (2019). *Falske nyheter som sjanger*. FFI-rapport 19/00660. Forsvarets forskningsinstitutt.
- Altiparmakis, A., Bojar, A., Brouard, S., Foucault, M., Kriesi, H., & Nadeau, R. (2021). Pandemic politics: policy evaluations of government responses to COVID-19. *West European Politics*, 44(5-6), 1159-1179.
- Amundsen, G. (2025, 17. mars). Dette bør du vite før du trykker “godta alle”. *Aftenposten*, p.21.
- Antoci, A., Bonelli, L., Paglieri, F., Reggiani, T., & Sabatini, F. (2019). Civility and trust in social media. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 160, 83-99.
- Atkinson, J. W. (1957). Motivational determinants of risk-taking behavior. *Psychological Review*, 64(6, Pt.1), 359–372. <https://doi.org/10.1037/h0043445>
- Axelsson, C. A. W., Nygren, T., Roozenbeek, J., & van der Linden, S. (2025). Bad News in the civics classroom: How serious gameplay fosters teenagers’ ability to discern misinformation techniques. *Journal of Research on Technology in Education*, 57(5), 992-1018.
- Bago, B., Rand, D. G. & Pennycook, G. (2020). Fake news, fast and slow: Deliberation reduces belief in false (but not true) news headlines. *Journal of Experimental Psychology: General*, 149(8), 1608–1613. doi: 10.1037/xge0000729
- Bambals, R., Biteniece, N., Hiršs, M., Zellis, K., Krūmiņš, G., Sauka, A., Miļūna, I., Rostoks, T., & Andžāns, M. (2025). *Handbook on Countering Disinformation: Recognise and Resist*. Riga: State Chancellery of the Republic of Latvia. Retrieved from <https://www.mk.gov.lv/en/media/24509/download?attachment>

Barman, D., & Conlan, O. (2024, September). Evaluating Prebunking and Nudge Techniques in Tackling Misinformation: A Between-Subject Study on Social Media Platforms. In *Proceedings of the 35th ACM Conference on Hypertext and Social Media* (pp. 167-177).

Baron, J, Isler, O. & Yilmaz (2022). Actively open-minded thinking and the political effects of its absence. In V. Ottati & C. Stern (Eds.), *Divided: Open-Mindedness and Dogmatism in a Polarized World*. Oxford: Oxford University Press. Preprint doi: 10.31234/osf.io/g5jhp

Basol, M., Roozenbeek, J., Berriche, M., Uenal, F., McClanahan, W. P. & van der Linden, S. (2021). Towards psychological herd immunity: Cross-cultural evidence for two prebunking interventions against COVID-19 misinformation. *Big Data & Society*, 8(1), 1-18. Doi: 10.1177/20539517211013868.

Bergh, A. (2023). *Guide to social media training with Somulator - 2024* (FFI-rapport 2024/01348). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.

Bergh, A. (2020). *Påvirkningsoperasjoner i sosiale medier – oversikt og utfordringer* (FFI-rapport 20/01694). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.

Bergh, A. (2019). Social network centric warfare—understanding influence operations in social media. (FFI-Rapport 19/01194). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.

Bergmanis-Korats, G., Haiduchyk, T., & Smolts, B. (2026). *Social Media Manipulation for Sale: 2025 Experiment on Platform Capabilities to Detect and Counter Inauthentic Social Media Engagement*. Latvia: NATO Strategic Communications Centre of Excellence. ISBN: 978-9934-619-74-8

Bertin, P., Ionescu, O., Green, R., Abts, K., Rogenhofer, J., Delouvée, S., ... & Klein, O. (2024). Conspiracy blaming in the aftermath of group relative deprivation: The moderating role of national narcissism. *European Journal of Social Psychology*, 54(6), 1393-1415.

Biddlestone, M., Ziemer, C. T., Maertens, R., Roozenbeek, J., & van der Linden, S. (2025). Norm-enhanced prebunking for actively open-minded thinking indirectly improves misinformation discernment and reduces conspiracy beliefs. *Journal of Experimental Social Psychology*, 121, 104818.

Biddlestone, M., Roozenbeek, J., Suiter, J., Culloty, E., & van Der Linden, S. (2025b). Tune in to the prebunking network! Development and validation of six inoculation videos that prebunk manipulation tactics and logical fallacies in misinformation. *Political Psychology*. 101111.

Bjørgan, E.H. & Mikkelsen, S. (2025). Kraftig nedgang i antall NTNU-ansatte fra Iran og Kina. *Khrono* (31.08.2025). Retrieved from: <https://www.khrono.no/kraftig-nedgang-i-antall-ntnu-ansatte-fra-iran-og-kina/993162>

Bjørgul, L., Sivertsen, E. G., & Sellevåg, S. R. (2022). *Scenarioer for uønsket påvirkning i forbindelse med norske valg* (FFI-rapport 22/01424). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.

Bjørkeng, P.K. (2024, 11. januar). NRK har allerede forbud: Nå kommer kunstige programledere. *Aftenposten*, p.38.

Bjørnstad, A.L. (2023). *Påvirkning og robusthet på sosiale medier – resultater og erfaringer fra piloteksperiment* (FFI-rapport 23/00824). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.

Bjørnstad, A.L. (2019). *Understanding communication and influence in a defense context – a review of relevant research from the field of psychology* (FFI-rapport 19/1224). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.

Bjørnstad, A. L. (2013). *Network Organization Pitfalls and Success Factors for Team and Organizational Processes: Analyses of Key Organizational Variables and Cultural Differences in International Military Contexts*. Doctoral dissertation. University of Oslo.
<http://urn.nb.no/URN:NBN:no-40226>

Bjørnstad, A. L., Fostervold, K. I., & Ulleberg, P. (2013). Effects of cultural diversity on trust and its consequences for team processes and outcomes in ad hoc distributed teams. *Scandinavian Journal of Organizational Psychology*, 5 (1), 3–15.

Bjørnstad, A. L., & Ulleberg, P. (2021). Effects of trust, structure and processes on effectiveness in a military organization: Exploring a moderated mediation model. *Leadership & Organization Development Journal*, 42(4), 564-579.

Borah, P. (2022). The Moderating Role of Political Ideology: Need for Cognition, Media Locus of Control, Misinformation Efficacy, and Misperceptions About COVID-19. *International Journal of Communication*, 16, 26. Retrieved from
<https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/18261/3845>

Bordeleau, J. N., & Stockemer, D. (2025). On the relationship between age and conspiracy beliefs. *Political Psychology*, 46(5), 931-946.

Brandtzæg, P. B., Luders, M., Spangenberg, J., Rath-Wiggins, L. & Følstad, A. (2016). Emerging journalistic verification practices concerning social media. *Journalism Practice*, 10 (3) 323–342. doi:10.1080/17512786.2015.1020331

Breuer, C., Hüffmeier, J., & Hertel, G. (2016). Does trust matter more in virtual teams? A meta-analysis of trust and team effectiveness considering virtuality and documentation as moderators. *Journal of Applied Psychology*, 101(8), 1151.

Brown, S. (1996). A meta-analysis and review of organizational research on job involvement. *Psychological Bulletin*, 120 (2), 235–255.

Brown, R. (1988). *Group processes: Dynamics within and between groups*. Oxford, UK: Blackwell Publishers Ltd.

-
- Bukkvoll, T. & Steder F. B. (2024). War and the Willingness to Resist and Fight in Ukraine. *Problems of Post-Communism*, 71(3), 245-258. doi: 10.1080/10758216.2023.2277767
- Butts, M. M., Vandenberg, R. J., DeJoy, D. M., Schaffer, B. S., & Wilson, M. G. (2009). Individual reactions to high involvement work processes: Investigating the role of empowerment and perceived organizational support. *Journal of Occupational Health Psychology*, 14 (2), 122–136.
- Buvarp, P. & Sivertsen, E. (2025). *Valgpåvirkning i 2023 og 2024: en trendstudie*. (FFI-rapport 25/003). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.
- Cacioppo, J. T., Petty, R. E. & Kao, C. F. (1984). The efficient assessment of Need for Cognition. *Journal of Personality Assessment*, 48 (3), 306–307.
- Cacioppo, J. T., Petty, R. E. & Morris, K. J. (1983). Effects of need for cognition on message evaluation, recall, and persuasion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(4), 805–818.
- Calvillo, D. P., León, A., & Rutchick, A. M. (2024). Personality and misinformation. *Current opinion in psychology*, 55, 101752.
- Carrasco-Farré, C. (2022). The fingerprints of misinformation: how deceptive content differs from reliable sources in terms of cognitive effort and appeal to emotions. *Humanities & Social Sciences Communication*, 9, 162 doi: 10.1057/s41599-022-01174-9
- Cassese, E. C., Farhart, C. E., & Miller, J. M. (2020). Gender differences in COVID-19 conspiracy theory beliefs. *Politics & Gender*, 16(4), 1009-1018.
- Chaiken, S. (1980). Heuristic versus systematic information processing and the use of source versus message cues in persuasion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 752–766.
- Chan, M. P. S., & Albarracin, D. (2023). A meta-analysis of correction effects in science-relevant misinformation. *Nature Human Behaviour*, 7(9), 1514-1525.
- Chernyak, E. (2026). A Hen is not a Bird, a Woman is not a Person: Gender Stereotypes in Contemporary Russia. In *Gender Stereotypes: Case Studies, Policies and Theoretical Approaches* (pp. 169-185). Cham: Springer Nature Switzerland.
- Cialdini, R. B. (2001). Harnessing the science of persuasion. *Harvard Business Review*, October (R0109D), 72–79.
- Connaughton, S. L., & Shuffler, M. (2007). Multinational and multicultural distributed teams: A review and future agenda. *Small group research*, 38 (3), 387-412.

Cordonier, L., Cafiero, F., & Bronner, G. (2021). Why are conspiracy theories more successful in some countries than in others? An exploratory study on Internet users from 22 Western and non-Western countries. *Social Science Information*, 60(3), 436-456.

Costa, A. C., Roe, R. A., & Taillieu, T. (2001). Trust within teams: The relation with performance effectiveness. *European journal of work and organizational psychology*, 10(3), 225-244.

Cox, T. H., Lobel, S. A., & McLeod, P. L. (1991). Effects of ethnic group cultural differences on cooperative and competitive behavior on a group task. *Academy of management*, 34, 827-847. <http://dx.doi.org/10.2307/256391>

Dai, W., Yang, T., White, B. X., Palmer, R., Sanders, E. K., McDonald, J. A., ... & Albarracín, D. (2023). Priming behavior: A meta-analysis of the effects of behavioral and nonbehavioral primes on overt behavioral outcomes. *Psychological Bulletin*, 149(1-2), 67.

Datatilsynet (2025). <https://www.datatilsynet.no/>

De Jong, B. A., Dirks, K. T., & Gillespie, N. (2016). Trust and team performance: A meta-analysis of main effects, moderators, and covariates. *Journal of applied psychology*, 101(8), 1134.

Delaney, T., Castillo, L., Friehs, M. A., Buttlar, B., & Greene, C. M. (2024). Us versus them: The role of national identity in the formation of false memories for fake news. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 30(1), 33–47. <https://doi.org/10.1037/xap0000498>

Del Vicario, M., Scala, A., Caldarelli, G., Stanley, H. E., & Quattrociocchi, W. (2017). Modeling confirmation bias and polarization. *Scientific reports*, 7(1), 40391. <https://doi.org/10.1038/srep40391>

Dirks, K. T., & Ferrin, D. L. (2002). Trust in leadership: Meta-analytic findings and implications for research and practice. *Journal of applied psychology*, 87 (4), 611-628.

Downey, G., Ghodsee, K. R., Trnka, S., Wynn, L. L., & Grayman, J. H. (2025). From the Cold War to the manosphere: Toxic masculinities, women's rights, and today's gender wars—AE interviews Greg Downey and Kristen R. Ghodsee. *American Ethnologist*, 53, 79–89.

Dåbakk, S. L. (2024). *Mitigation Through Simulation: An Evaluation of the Somulator Social Media Training Tool in the Norwegian Armed Forces*. NATO STO HFM 361. Retrieved from <https://www.sto.nato.int/document/mitigation-through-simulation-an-evaluation-of-the-somulator-social-media-training-tool-in-the-norwegian-armed-forces/>

Ecker, U. K., Prike, T., Paver, A. B., Scott, R. J., & Swire-Thompson, B. (2024). Don't believe them! Reducing misinformation influence through source discreditation. *Cognitive Research: Principles and Implications*, 9(1), 52.

Enders, A., Kloststad, C., Diekman, A., Drochon, H., Rogers de Waal, J., Littrell, S., ... & Uscinski, J. (2024). The sociodemographic correlates of conspiracism. *Scientific reports*, 14(1), 14184.

Etterretningstjenesten, Forsvaret. (2026). *Fokus 2026: Etterretningstjenestens vurdering av aktuelle sikkerhetsutfordringer*. Retrieved from: https://www.etterretningstjenesten.no/publikasjoner/fokus/fokus2026_innhold

Etterretningstjenesten, Forsvaret. (2025). *Fokus 2025: Etterretningstjenestens vurdering av aktuelle sikkerhetsutfordringer*. Retrieved from: https://www.etterretningstjenesten.no/publikasjoner/fokus/fokus2025_innhold

European External Action Service (EEAS) (2025). *3rd EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats: Exposing the architecture of FIMI operations*. March 2025. Strategic Communication and Foresight (SG.STRAT): Report on FIMI threats.

European External Action Service (EEAS) (2023). *1st EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats: Towards a framework for networked defence*. February 2023. Strategic Communications, Task Forces and Information Analysis (STRAT.2): Report on FIMI threats.

Fange, K.A., & Østeraas, B.T. (2025). Unveiling the dynamics of newspaper circulation and subscription prices in the digital era. *Journal of Media Business Studies*. DOI: 10.1080/16522354.2025.2475422

Fearnley, N., Figenbaum, E., & Kolbenstvedt, M. (2022, 2016). Insentiver for elektromobilitet. *Tiltakskatalog for transport og miljø*. <https://www.tiltak.no/c-miljoeteknologi/c4-atferdspaavirkning/c-4-1/>

Festinger, L. (1962). Cognitive dissonance. *Scientific American*, 207(4), 93-106.

Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7, 117-140.

Filukova, P. (2021). Blinded by emotions: The association between emotional reactivity and trust in fictitious news stories on crime. *Studia Psychologica*, 63 (4), 404-416.

Fiske, S. T., & Taylor, S. E. (2017). *Social cognition: From brains to culture (3rd Ed)*. London: Sage.

Forsvarsdepartementet (2025). *Meld. St.33 (2024-2025): Status, fremdrift, utfordringer og risiko i gjennomføring av langtidsplanen for forsvarssektoren 2025–2036*. (Tilråding fra Forsvarsdepartementet). Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-33-20242025/id3108413/#:~:text=Tilr%C3%A5ding%20fra%20Forsvarsdepartementet%2010.%20>

juni%202025%2C%20godkjent%20i,fremdrift%2C%20utfordringer%20og%20risiko%20i%20gjennomf%C3%B8ring%20av%20langtidsplanen.

Forsvarsdepartementet (2024). *Prop.87 S (2023-2024): Forsvarsløftet – for Norges trygghet. Langtidsplan for forsvarssektoren 2025–2036*. Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak). Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-87-s-20232024/id3032217/>

Freelon, D. (2024). The shared psychological roots of prejudice and conspiracy theory belief. *Current Opinion in Psychology*, 56, 101773.

Furnham A. & Grover S. (2022). Do you have to be mad to believe in conspiracy theories? Personality disorders and conspiracy theories. *International Journal of Social Psychiatry*, 68(7) 1454–1461.

Goldstein J. A., Sastry, G., Micah Musser, M., DiResta, R.Gentzel, M., & Sedova, K. (2023). Generative Language Models and Automated Influence Operations: Emerging Threats and Potential Mitigations. *Computers and Society*, arXiv:2301.04246, 1. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2301.04246>.

Halberg, U. E., & Schaufeli, W. B. (2006). Can work engagement be discriminated from job involvement and organizational commitment. *European Psychologist*, 11 (2), 119–127.

Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. New York: Wiley.

Hinsz, V. B. & Jackson, J. W. (2022). The relevance of group dynamics for understanding the U.S. Capitol insurrection. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 26(3), 288–308. Doi: 10.1037/gdn0000191

Hellum, N. (2026). “Information Is Motivation”: A Critical Perspective on Awareness and Compliance in Military Cybersecurity. *Scandinavian Journal of Military Studies*, 9(1), pp. 98-118. Doi: <https://doi.org/10.31374/sjms.455>

Hofstede, G. (2001). *Culture’s consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage.

Hornsey, M. J., Bierwiazzonek, K., Sassenberg, K., & Douglas, K. M. (2023). Individual, intergroup and nation-level influences on belief in conspiracy theories. *Nature Reviews Psychology*, 2(2), 85-97.

Hornsey, M. J., & Pearson, S. (2022). Cross-national differences in willingness to believe conspiracy theories. *Current Opinion in Psychology*, 47, 101391.

Hornsey, M. J., Pearson, S., Kang, J., Sassenberg, K., Jetten, J., Van Lange, P. A., ... & Bastian, B. (2023b). Multinational data show that conspiracy beliefs are associated with the perception

(and reality) of poor national economic performance. *European Journal of Social Psychology*, 53(1), 78-89.

House, R. J., Javidan, M., Dorfman, P., & Gupta, V. (2004). *Culture, leadership and organisations: The globe study of 62 societies*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Hunter, L. Y., Albert, C. D., Rutland, J., Topping, K., & Hennigan, C. (2024). Artificial intelligence and information warfare in major power states: how the US, China, and Russia are using artificial intelligence in their information warfare and influence operations. *Defense & Security Analysis*, 40(2), 235–269. <https://doi.org/10.1080/14751798.2024.2321736>

Ibarra, H. (1993). Personal networks of women and minorities in management: A conceptual framework. *Academy of management Review*, 18, 56-87.

Irving, D., Clark, R. W. A., Lewandowsky, S., & Allen, P. J. (2022). Correcting statistical misinformation about scientific findings in the media: Causation versus correlation. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 28(1), 1–9. <https://doi.org/10.1037/xap0000408>

Janis, I. L. (1972). *Victims of groupthink*. Boston: Houghton Mifflin.

Jarvenpaa, S. L., & Leidner, D. E. (1999). Communication and trust in global virtual teams. *Organization science*, 10 (6), 791-815.

Jarvenpaa, S. L., Knoll, K., & Leidner, D. E. (1998). Is anybody out there? Antecedents of trust in global virtual teams. *Journal of management information systems*, 14 (4), 29-64.

Justis- og beredskapsdepartementet (2025). *Totalberedskapsmeldingen: forberedt på kriser og krig*. Meld.St.9 (2024-2025): melding til Stortinget.

Kahneman, D. & Tversky, A. (1984). Choices, values, and frames. *American Psychologist*, 39, 341–350.

Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect theory: Analysis of decision under risk. *Econometrica*, 47, 263–291. doi:10.2307/1914185

Kalachynska, S. (2026). Trump's Authoritarian Rhetoric and Policies: Parallels with Nazi Propaganda and Its Implications. *European Journal of Law and Political Science*, 5(1), 16-22.

Karlsen, R., & Aalberg, T. (2023). Social media and trust in news: An experimental study of the effect of Facebook on news story credibility. *Digital Journalism*, 11(1), 144-160.

Kemp, J. (2025, February 5). *Digital 2025: Global overview report*. Retrieved from: <https://datareportal.com/reports/digital-2025-global-overview-report>

Kim, P. H., Cooper, C. D., Ferrin, D. L., & Dirks, K. T. (2004). Removing the shadow of suspicion: The effects of apology versus denial for repairing competence- versus integrity-based trust violations, *Journal of applied psychology*, 89 (1), 104-118.

Kotnarowski, M. (2024). Conspiracy Beliefs Across Europe. *ACADEMIA. The magazine of the Polish Academy of Sciences*, 52-55.

Kultur- og likestillingsdepartementet (2025). *Strategi for å styrkje motstandskrafta mot desinformasjon (2025–2030)*. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/strategi-for-a-styrkje-motstandskrafta-mot-desinformasjon-2025-2030/id3109255/>

Kunnskapsdepartementet (2025). *Meld. St. 14 (2024–2025), Melding til Stortinget: Sikker kunnskap i en usikker verden*. Tilråding fra Kunnskapsdepartementet 21. mars 2025, godkjent i statsråd samme dag. (Regjeringen Støre)

Kunnskapsdepartementet (2021). Regjeringens strategi for forsknings- og høyere utdanningssamarbeid med Brasil, Canada, India, Japan, Kina, Sør-Afrika, Sør-Korea og USA: 2021-2027, *Panorama*.

Lewandowsky, S., Cook, J., Ecker, U. K. H., Albarracín, D., Amazeen, M. A., Kendeou, P., ... Zaragoza, M. S. (2020). *The Debunking Handbook 2020*. Doi: 10.17910/b7.1182

Linskold, S. (1978). Trust development, the GRIT proposal, and the effects of conciliatory acts on conflict and cooperation. *Psychological Bulletin*, 85, 772-93.

Maertens, R., Roozenbeek, J., Basol, M. & van der Linden, S. (2021). Long-term effectiveness of inoculation against misinformation: Three longitudinal experiments. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 27(1), 1–16. Doi: org/10.1037/xap0000315

Martel, C., & Rand, D. G. (2023). Misinformation warning labels are widely effective: A review of warning effects and their moderating features. *Current Opinion in Psychology*, 54, 101710.

Masakowski, Y. R., & Blatny, J. M. (2023). *Mitigating and responding to cognitive warfare* (No. STOTRHFMET356). <https://apps.dtic.mil/sti/trecms/pdf/AD1200226.pdf>

Matz, S. C. (2025). *Mindmasters: The data-driven science of predicting and changing human behavior*. Boston, MA, USA: Harvard Business Review Press.

Matz, S. C. (2022). *The psychology of technology: Social science research in the age of Big Data* (pp. xvi-451). Washington, DC, USA: American Psychological Association.

Matz, S.C., Teeny, J.D., Vaid, S.S., Peters, H., Harari, G. M., & Cerf, M. (2024). The potential of generative AI for personalized persuasion at scale. *Science Reports* (14), 4692. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-53755-0>

Matz, S. C., Beck, E. D., Atherton, O. E., White, M., Rauthmann, J. F., Mroczek, D. K., Kim, M., & Bogg, T. (2024b). Personality Science in the Digital Age: The Promises and Challenges of Psychological Targeting for Personalized Behavior-Change Interventions at Scale. *Perspectives on Psychological Science*, 19(6), 1031-1056.
<https://doi.org/10.1177/17456916231191774>

Mayer, R. C., Davis, J. H., & Schoorman, F. D. (1995). An integrative model of organizational trust. *Academy of management review*, 20(3), 709-734.

McGrew, S. (2019). Learning to evaluate: An intervention in civic online reasoning. *Computers & Education*, 145. Doi: 10.1016/j.compedu.2019.103711

McAllister, D. J. (1995). Affect- and cognition-based trust as foundations for interpersonal cooperation in organizations, *Academy of management journal*, 38 (1), 24-59.

McLoughlin, K. L., & Brady, W. J. (2024). Human-algorithm interactions help explain the spread of misinformation. *Current opinion in psychology*, 56, 101770.
<https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2023.101770>

Medietilsynet (2025). *Stopp. Tenk. Sjekk. Slik avslører du desinformasjon og falske nyheter*. Retrieved from <https://www.medietilsynet.no/digitale-medier/kritisk-medieforstaelse/stopp-tenk-sjekk/>

Medietilsynet (2025b). Bad news: Klarer du å lage troverdige budskap? *Undervisningsopplegg*. <https://www.medietilsynet.no/digitale-medier/skole/bad-news/>

Medietilsynet (2024). Kritisk medieforståelse i den norske befolkningen: Rapport utarbeidet av Medietilsynet og Analyse & Tall SA. ISBN: 978-82-8428-055-4. [Kritisk medieforståelse i den norske befolkningen 2024 | Medietilsynet](#)

Medietilsynet (2022). *Barn og medier 2022: Barn og unges bruk av sosiale medier*. Retrieved from https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2022/Barn_og_unges_bruk_av_sosiale_medier.pdf

Meredith, S. (2018, March 21). Here's everything you need to know about the Cambridge Analytica scandal. *CNBC*. Retrieved from <https://www.cnn.com/2018/03/21/facebook-cambridge-analytica-scandal-everything-you-need-to-know.html>

Miller, D. T. & Ross, M. (1975). Self-serving biases in attribution of causality: Fact or fiction? *Psychological Bulletin*, 82, 213–225.

Modirrousta-Galian, A., Higham, P. A., & Seabrooke, T. (2023). Effects of inductive learning and gamification on news veracity discernment. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 29(3), 599–619. <https://doi.org/10.1037/xap0000458>

Moscovici, S. & Zavalloni, M. (1969). The group as a polarizer of attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 12, 125-135.

Mueller, R. (2019). *Report on the investigation into Russian interference in the 2016 Presidential Election: Volume I of II*. U.S. Washington DC: Department of Justice. Retrieved from <https://www.justice.gov/archives/sco/file/1373816/download>

Murphy, G., de Saint Laurent, C., Reynolds, M., Aftab, O., Hegarty, K., Sun, Y., & Greene, C. M. (2023). What do we study when we study misinformation? A scoping review of experimental research (2016-2022). *Harvard Kennedy School Misinformation Review*. <https://misinforeview.hks.harvard.edu/article/what-do-we-study-when-we-study-misinformation-a-scoping-review-of-experimental-research-2016-2022/>

Muscanell, N. L., Guadagno, R. E. & Murphy, S. (2014). Weapons of influence misused: A social influence analysis of why people fall prey to internet scams. *Social and Personality Psychology Compass*, 8 (7), 388–396.

Myers, D. G., & Lamm, H. (1976). The group polarization phenomenon. *Psychological Bulletin*, 83(4), 602–627. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.83.4.602>

NATO ACT (2026). *Cognitive Warfare: Perception* (7). NATO Allied Command Transformation (ACT): Norfolk, Virginia. Retrieved from https://www.act.nato.int/wp-content/uploads/2026/03/20260226_CogWar-Newsletter_Mar.pdf

NATO ACT (2025). *NATO Cognitive Warfare Concept*. (Version 1.3, June 2025.) NATO Allied Command Transformation (ACT): Norfolk, Virginia. ACT/SPP/CNDV/TT-0222/SER:NU:412. NATO unclassified.

NATO ACT (2021). *NWCC – NATO warfighting concept*. NATO Allied Command Transformation (ACT): Norfolk, Virginia. Retrieved from <https://www.act.nato.int/our-work/nato-warfighting-capstone-concept/>

NATO STO (2025). *Cognitive Warfare: NATO Chief Scientist Research Report*. NATO Science and Technology Organization (STO). Retrieved from <https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/sto/chief-scientist-report-cognitive-warfare.pdf>

NATO STO (2025b). *Science and technology trends 2025-2045: Volume I*. NATO Science and Technology Organization (STO). Retrieved from <https://sto-trends.com/>

NATO Heads of State and Government (2022). *NATO 2022 Strategic Concept*. NATO Summit: Madrid, 29 June 2022. Retrieved from www.nato.int/strategic-concept/#StrategicConcept

Nickerson, R. S. (1998). Confirmation bias: A ubiquitous phenomenon in many guises. *Review of general psychology* 2, 175.

-
- Nielsen, L. H., & Petersen, M. B. (2024). Beyond left and right: The role of system trust in COVID-19 attitudes and behaviours across eight western countries. *European Journal of Political Research*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12749>
- Newman, E. J., & Schwarz, N. (2024). Misinformed by images: How images influence perceptions of truth and what can be done about it. *Current Opinion in Psychology*, 56, 101778. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2023.101778>
- News Literacy Project (2025). Retrieved from <https://newslit.org/>
- Nord, M., Altman, D., Angiolillo, F., Fernandez, T., God, A.G., & Lindberg S.I. (2025). *Democracy Report 2025: 25 Years of Autocratization – Democracy Trumped?* University of Gothenburg: V-Dem Institute.
- Nasjonal sikkerhetsmyndighet (2026). *Risiko 2026: Dagens valg – morgendagens risiko*. Retrieved from <https://nsm.no/getfile.php/1314962-1770630853/NSM/Filer/Dokumenter/Rapporter/Risiko%202026.pdf>
- Nasjonal sikkerhetsmyndighet (2025). *Risiko 2025: Et sikkert Norge i en usikker verden*. Retrieved from <https://nsm.no/getfile.php/1314212-1738741587/NSM/Filer/Dokumenter/Rapporter/Risiko%202025.pdf>
- Norges Forskningsråd (2025). *Befolkningens tillit til og syn på forskning*. Fast undersøkelse. Verian. <https://www.forskningsradet.no/siteassets/om-forskningsradet/holdningsundersokelser/befolkningsundersokelsen-mars-2025.pdf>
- Norges Forskningsråd (2019). *Befolkningens tillit til og syn på forskning*. Fast undersøkelse. Kantar. <https://kudos.dfo.no/documents/570/files/544.pdf>
- OECD (2024). *OECD Survey on Drivers of Trust in Public Institutions – 2024 Results: Building Trust in a Complex Policy Environment*. OECD Publishing: Paris. <https://doi.org/10.1787/9a20554b-en>.
- OECD (2024b). *Facts not Fakes: Tackling Disinformation, Strengthening Information Integrity*. OECD Publishing: Paris. <https://doi.org/10.1787/d909ff7a-en>.
- OECD (2022). Misinformation and disinformation: An international effort using behavioural science to tackle the spread of misinformation. *OECD Public Governance Policy Papers, No. 21*. OECD Publishing: Paris, <https://doi.org/10.1787/b7709d4f-en>.
- Oertig, M., & Buergi, T. (2006). The challenges of managing cross-cultural virtual project teams. *Team performance management*, 12 (1/2), 23-30.
- Olsen, A. (2025, 9. september). Når betalt reklame får erstatte journalistikk, taper demokratiet. *Aftenposten*, p.30.

-
-
- Olsson, S. V. (2024, 25.januar). *Politikerne som måtte gå*. Retrieved from <https://www.nrk.no/norge/politikerne-som-matte-ga-1.16724808>
- Ospina, J., Orosz, G., & Spencer, S. (2023). The relation between authoritarian leadership and belief in fake news. *Scientific Reports*, 13(1), 12860.
- O’Sullivan, H., Moneypenney, M. J., & McKimm, J. (2015). Leading and working in teams. *British Journal of Hospital Medicine*, 76 (5), 264–269.
- Paulauskytė, L. (2024). *Macro-level factors influencing conspiracy theory acceptance in the Baltic and Central European states during 2020–2022* (Doctoral dissertation, Kauno technologijos universitetas.).
- Pennycook, G., Berinsky, A.J., Bhargava, P., Lin, H., Cole, R., Goldberg, B., Lewandowsky, S. & Rand, D. (2024). Inoculation and accuracy prompting increase accuracy discernment in combination but not alone. *Nature Human Behavior* (8), 2330–2341. <https://doi.org/10.1038/s41562-024-02023-2>
- Pennycook, G. & Rand, D. G. (2019). Lazy, not biased: Susceptibility to partisan fake news is better explained by lack of reasoning than by motivated reasoning. *Cognition*, 188, 39-50. [Doi: 10.1016/j.cognition.2018.06.011](https://doi.org/10.1016/j.cognition.2018.06.011)
- Pereira, F. B., Bueno, N. S., Nunes, F., & Pavão, N. (2024). Inoculation reduces misinformation: experimental evidence from multidimensional interventions in Brazil. *Journal of Experimental Political Science*, 11(3), 239-250.
- Peters, H., & Matz, S. C. (2024). Large language models can infer psychological dispositions of social media users. *PNAS Nexus*, 3(6), 231. <https://doi.org/10.1093/pnasnexus/pgae231>
- Petty, R. E. & Cacioppo, J. T. (1986). The elaboration likelihood model of persuasion. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (vol. 19, pp.123–205). New York: Academic Press.
- Philips, R. O., Ulleberg, P., & Vaa, T. (2011). Meta-analysis of the effect of road safety campaigns on accidents. *Accident Analysis and Prevention*, 43, 1204–1218.
- Politiets Sikkerhetstjeneste (2026). *Nasjonal Trusselvurdering 2026*. Retrieved from <https://www.pst.no/wp-content/uploads/2026/02/Nasjonal-trusselvurdering-2026.pdf>
- Politiets Sikkerhetstjeneste (2025). *Nasjonal Trusselvurdering 2025*. Retrieved from https://www.pst.no/globalassets/2025/nasjonal-trusselvurdering-2025/nasjonal-trusselvurdering-2025_no_web.pdf
- Prichard, J. S., & Ashleigh M. J. (2007). The effects of team-skills training on transactive memory and performance. *Small group research*, 38 (6), 696-726.
- Priester, J. R. & Petty, R. E. (2003). The influence of spokesperson trustworthiness on message

elaboration, attitude strength, and advertising effectiveness. *Journal of Consumer Psychology*, 13, 408–421.

Raabe, T. S. (2023). The Norwegian Newspaper Industry in the Digital Age [Apollo - University of Cambridge Repository]. <https://doi.org/10.17863/CAM.111622>

Raabe, T. S. (2025, 9.september). Mediekrise på trappene. *Aftenposten*, p.31.

Rees, L., Safi, R., & Lim, S. L. (2022). How much will you share? Exploring attitudinal and behavioral nudges in online private information sharing. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 28(4), 775.

Regilme, S. S. (2025). Militarised punishment: the Trump administration’s escalation of the US war on drugs. *Cambridge Review of International Affairs*, 38(5), 606-626.

Rico, R., Alcover, C.-M., Sanchez-Manzanares, M., & Gil, F. (2009). The joint relationships of communication behaviors and task interdependence on trust building and change in virtual project teams. *Social science information*, 48 (2), 229-255.

Roscigno, S. (2024). The status foundations of conspiracy beliefs. *Socius*, 10, 23780231241237654.

Romano, A., Spadaro, G., Balliet, D., Joireman, J., Van Lissa, C., Jin, S., ... & Leander, N. P. (2021). Cooperation and trust across societies during the COVID-19 pandemic. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 52(7), 622-642.

Roozenbeek, J., Maertens, R., Herzog, S. M., Geers, M., Kurvers, R., Sultan, M. & van der Linden, S. (2022). Susceptibility to misinformation is consistent across question framings and response modes and better explained by myside bias and partisanship than analytical thinking. *Judgment and Decision Making*, 17 (3), 547-573.

Roozenbeek, J., van der Linden, S., Goldberg, B., Rathje, S. & Lewandowsky, S. (2022b). Psychological inoculation improves resilience against misinformation in social media. *Science Advances*, 8, 1-11.

Roozenbeek, J. & van der Linden, S. (2020). Breaking Harmony Square: A game that “inoculates” against political misinformation. *The Harvard Kennedy School (HKS) Misinformation Review*, 1(8). <https://nrs.harvard.edu/URN-3:HUL.INSTREPOS:37366465>

Roozenbeek, J. & van der Linden, S. (2019). Fake news game confers psychological resistance against online misinformation. *Palgrave Communications*, 5 (65). Doi: 10.1057/s41599-019-0279-9

Ross, L. (1977). The intuitive psychologist and his shortcomings: Distortions in the attribution process. In *Advances in experimental social psychology* (Vol. 10, pp. 173-220). Academic Press.

Ross, M. & Sicol, F. (1979). Egocentric biases in availability and attribution. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 322–337.

Rumer, E. (2023). *Russia's Wartime Foreign Policy: Regional Hegemony in Question*. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.

Schumann, D. W., Kotowski, M. R., Ahn, H. (A.), & Haugtvedt, C. P. (2012). The Elaboration Likelihood Model: A 30-Year Review. In S. Rodgers, and E. Thorson, (Eds.), *Advertising Theory* (pp. 51–68). New York: Routledge.

Shareef, M. A., Kapoor, K. K., Mukerji, B., Dwivedi, R., & Dwivedi, Y. K. (2020). Group behavior in social media: Antecedents of initial trust formation. *Computers in Human Behavior*, 105, 106225.

Shtulman, A. (2024). Children's susceptibility to online misinformation. *Current Opinion in Psychology*, 55, 101753.

Sivertsen, E. G., Hellum, N., Bergh, A. & Bjørnstad, A. L. (2021). *Hvordan gjøre samfunnet mer robust mot uønsket påvirkning i sosiale medier* (FFI-rapport 21/01237). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.

Sivertsen, E., Bjørgul, L., Lundberg, H., Endestad, I., Bornakke, T., Kristensen, J. B. & Christensen, N. M. (2022). *Uønsket utenlandsk påvirkning? – kartlegging og analyse av stortings-valget 2021* (FFI-rapport 21/02746). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.

Sivertsen, E. & Buvarp, P. (2025). *Bølle og bestevenn: Russlands og Kinas omtale av Norge på sosiale medier 2023-2024*. (FFI-rapport 25/002). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.

Sivertsen, E. G., & Buvarp, P. (2024). *Forsvar mot fremmedstatlige påvirkningsoperasjoner – etablering av funksjon i forsvarssektoren*. (FFI-rapport 23/01897). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.

Slagnes, B. (2023). *Hva vet vi om innsiderisiko?* (FFI-rapport 23/00546). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.

Stanovich, K. E., & West, R. F. (2007). Natural myside bias is independent of cognitive ability. *Thinking & Reasoning*, 13(3), 225–247. <https://doi.org/10.1080/13546780600780796>

Stasielowicz, L. (2022). Who believes in conspiracy theories? A meta-analysis on personality correlates. *Journal of Research in Personality*, 98. Doi: 104229.

Statsministerens kontor (2025). *Nasjonal sikkerhetsstrategi*. Statsministerens kontor: Publikasjoner.dep.no. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-sikkerhetsstrategi/id3099304/>

Stone, C. H., & Crisp, R. J. (2007). Superordinate and subgroup identification as predictors of intergroup evaluation in common ingroup contexts. *Group processes & intergroup relations*, 10(4), 493-513.

Stoner, J.A.F. (1961). *A comparison of individual and group decisions involving risk*. Master's thesis M.I.T., Cambridge, MA.

Strycharz, J., & Segijn, C. M. (2024). Ethical side-effect of dataveillance in advertising: Impact of data collection, trust, privacy concerns and regulatory differences on chilling effects. *Journal of business research*, 173, 114490.

Sude, D. J., Sharon, G., & Dvir-Gvirsman, S. (2023). True, justified, belief? Partisanship weakens the positive effect of news media literacy on fake news detection. *Frontiers in Psychology*, 14, 1242865.

Sultan, M., Tump, A. N., Ehmann, N., Lorenz-Spreen, P., Hertwig, R., Gollwitzer, A., & Kurvers, R. H. (2024). Susceptibility to online misinformation: A systematic meta-analysis of demographic and psychological factors. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 121(47), e2409329121.

Søvik, M. & Drange, B. (2024). *Geopolitisk spenning og internasjonalt kunnskapssamarbeid: En kvalitativ studie av erfaringer i norske fagmiljø*. Rapport 12/2024. Oslo: Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir). ISSN:2703-9102

Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–47). Monterey, CA: Brooks/Cole.

Tenk (2025). Verktøy og kompetanse i kildebevissthet og kritisk mediebruk. Retrieved from [Tenk.faktisk.no](https://tenk.faktisk.no) | Tenk

Triandis, H. C. (1995). *Individualism and collectivism*. Boulder, CO: Westview Press.

Tversky, A. & Kahneman, D. (1981). The framing of decisions and the psychology of choice. *Science*, 211, 453–458.

ur Rehman, I. (2019). Facebook-Cambridge Analytica data harvesting: What you need to know. *Library Philosophy and Practice*, 1-11.

Uscinski, J., Enders, A., Klofstad, C., Seelig, M., Drochon, H., Premaratne, K., et al. (2022). Have beliefs in conspiracy theories increased over time? PLOS ONE 17(7). e0270429. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0270429>

-
-
- Van Bavel, J. J., Rathje, S., Vlasceanu, M., & Pretus, C. (2024). Updating the identity-based model of belief: From false belief to the spread of misinformation. *Current Opinion in Psychology*, 56, 101787.
- Van der Zee, K., Vos, M., & Luijters, K. (2009). Social identity patterns and trust in demographically diverse work teams. *Social science information*, 48 (2), 175-198.
- Van Prooijen, J. W. (2024). Group-oriented motivations underlying conspiracy theories. *Group Processes & Intergroup Relations*, 27(5), 1050-1067.
- Van Swol, L., Lee, S. & Hutchins, R. (2022). The banality of extremism: The role of group dynamics and communication of norms in polarization on January 6. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 26(3), 239–251. Doi: 10.1037/gdn0000180.
- Van Huijstee, D., Vermeulen, I., Kerkhof, P., & Droog, E. (2025). Combatting the persuasive effects of misinformation: Forewarning versus debunking revisited. *New Media & Society*, 14614448251359988.
- Ventsel, A., Hansson, S., Rickberg, M., & Madisson, M. L. (2024). Building resilience against hostile information influence activities: How a new media literacy learning platform was developed for the Estonian defense forces. *Armed Forces & Society*, 50(4), 1021-1041.
- von Sikorski, C., Heiss, R., & Matthes, J. (2020). How political scandals affect the electorate. Tracing the eroding and spillover effects of scandals with a panel study. *Political Psychology*, 41(3), 549-568.
- Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. *science*, 359(6380), 1146-1151.
- Vyshniakova, A. (2026, February 11). New weapon in the shadows: How the Kremlin uses video games for war propaganda. *EU vs DisInfo*. Belgium: European External Action Service (EEAS). Retrieved from <https://euvsdisinfo.eu/new-weapon-in-the-shadows-how-the-kremlin-uses-video-games-for-war-propaganda/>
- Walter, A. S., & Drochon, H. (2022). Conspiracy thinking in Europe and America: A comparative study. *Political Studies*, 70(2), 483-501.
- Wang, S. Y. N., Phillips, S. C., Carley, K. M., Lin, H., & Pennycook, G. (2025). Limited effectiveness of psychological inoculation against misinformation in a social media feed. *PNAS nexus*, 4(6), pgaf172.
- Wang, C., Platow, M. J., & Newman, E. J. (2023). There is an ‘I’ in truth: How salient identities shape dynamic perceptions of truth. *European Journal of Social Psychology*, 53(2), 383-400.
- Webber, S. S. (2008). Development of cognitive and affective trust in teams: a longitudinal study. *Small group research*, 39 (6), 746-769.

Weyergang, C. & Frønes, T.S. (2020). Å lese kritisk: Elevers vurderinger av teksters troverdighet og pålitelighet. In T.S. Frønes & F. Jensen (Eds.), *Like muligheter til god leseforståelse? 20 år med lesing i PISA* (pp.166–195). Oslo: Universitetsforlaget.
<https://doi.org/10.18261/9788215040066-2020-07>

Wienkamp, H. (2020). The influence of incentive motivation and risk tolerance on risky decisions. *Advanced Research in Psychology*, 1(1). <https://doi.org/10.46412/001c.1309>

Williams, M. (2001). In whom we trust: group membership as an affective context for trust development. *Academy of management review*, 26 (3), 337-396.

Winget, J. R. & Park, E. S. (2022). Discharged in D.C.: The role of disinhibition in the behavior of insurrection group members. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 26(3), 252–262. Doi: 10.1037/gdn0000182

Yaqub, W., Kakhidze, O., Brockman, M. L., Memon, N., & Patil, S. (2020, April). Effects of credibility indicators on social media news sharing intent. In *Proceedings of the 2020 chi conference on human factors in computing systems* (pp. 1-14).

Young, D.G, Molokach, B. & Oittinen, E. M. (2024). Lay epistemology and the Populist's playbook: The roles of epistemological identity and expressive epistemology, *Current Opinion in Psychology*, 56. DOI 101776,ISSN 2352-250X,
<https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2023.101776>.

Zou, X., Scholer, A. A., & Higgins, E. T. (2014). In pursuit of progress: promotion motivation and risk preference in the domain of gains. *Journal of personality and social psychology*, 106(2), 183.

Om FFI

Forsvarets forskningsinstitutt ble etablert 11. april 1946. Instituttet er organisert som et forvaltningsorgan. Med særskilte fullmakter underlagt Forsvarsdepartementet.

FFIs formål

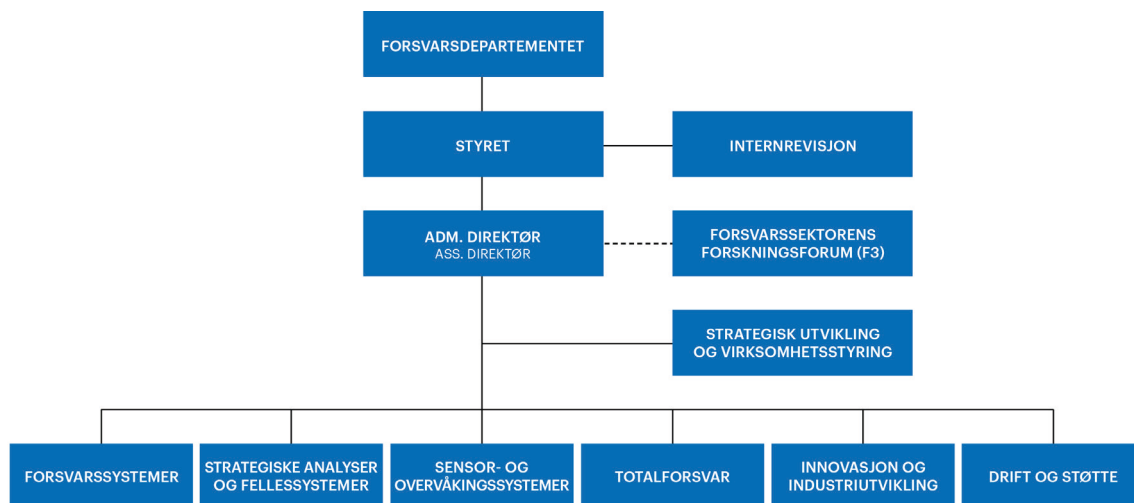
Forsvarets forskningsinstitutt er Forsvarets sentrale forskningsinstitusjon og har som formål å drive forskning og utvikling for Forsvarets behov. Videre er FFI rådgiver overfor Forsvarets strategiske ledelse. Spesielt skal instituttet følge opp trekk ved vitenskapelig og militærteknisk utvikling som kan påvirke forutsetningene for sikkerhetspolitikken eller forsvarsplanleggingen.

FFIs visjon

FFI gjør kunnskap og ideer til et effektivt forsvar.

FFIs verdier

Skapende, drivende, vidsynt og ansvarlig.

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)
Postboks 25
2027 Kjeller

Besøksadresse:
Kjeller: Instituttveien 20, Kjeller
Horten: Nedre vei 16, Karljohansvern, Horten

Telefon: 91 50 30 03
E-post: post@ffi.no
ffi.no

Norwegian Defence Research Establishment (FFI)
PO box 25
NO-2027 Kjeller
NORWAY

Visitor address:
Kjeller: Instituttveien 20, Kjeller
Horten: Nedre vei 16, Karljohansvern, Horten

Telephone: +47 91 50 30 03
E-mail: post@ffi.no
ffi.no/en